

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VAKFİYESİ IŞIĞINDA HACI SELİM AĞA'NIN
SOSYAL VE HAYIR KURUMLARI:
KÜTÜPHANE, MEKTEP, ÇEŞMELER

YAĞMUR ÇAKAN

160121016

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. ABDÜLKADİR ÖZCAN

İSTANBUL 2019

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VAKFİYESİ İŞİĞİNDA HACI SELİM AĞA'NIN
SOSYAL VE HAYIR KURUMLARI:
KÜTÜPHANE, MEKTEP, ÇEŞMELER

YAĞMUR ÇAKAN

160121016

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ABDÜLKADİR ÖZCAN

İSTANBUL 2019

TEZ ONAY SAYFASI

FSMVÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans programı 160121016 numaralı öğrencisi Yağmur ÇAKAN'ın ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**Vakfiyesi Işığında Hacı Selim Ağa'nın Sosyal ve Hayır Kurumları: Kütüphane, Mektep, Çeşmeler**” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından **11.01.2019** tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

(Jüri Başkanı-Danışman)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Nurdan ŞAFAK

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. Zeynep AYCIBİN SEYİTKIRAN

(Jüri Üyesi)

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yağmur ÇAKAN

VAKFİYESİ IŞIĞINDA HACI SELİM AĞA'NIN SOSYAL VE HAYIR KURUMLARI: KÜTÜPHANE, MEKTEP, ÇEŞMELER

ÖZET

Bu çalışmada I.Abdülhamid ve III.Selim dönemlerinde etkin bir rol oynayan Üsküdar'da mektep ve kütüphane gibi eserler inşa etmiş olan Hacı Selim Ağa'nın hayatı ve günümüze bıraktığı eserleri ele alınmıştır.

En önemli kaynak Hacı Selim Ağa'nın vakfiyesidir. Vakfiye metni günümüz Türkçesine çevrilerek burada verileri değerlendirilmiştir. Literatür araştırması yapılmış, salnameler incelenmiş, arşiv kaynakları ve dönem kronikleri ile çalışmamız zenginleştirilmiştir.

Elde edilen bu bilgilerle Hacı Selim Ağa'nın hayatı ve ailesi anlatılmaya çalışılmıştır. Ailesi ile görüşülerek bir soy ağacı çıkarılmıştır. Hacı Selim Ağa'nın hayatının yanı sıra kütüphanesi, kütüphanenin mimarisi, kitap türleri ve konuları ile kitap sayıları hakkında bilgiler verilmiştir. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi ile çalışanları ile görüşülerek bu bilgilere bazı ilaveler yapılmıştır. Vakfiye içerisindeki bilgiler kullanılarak vakıfla ilgili bilgi vermeye çalışılmıştır. Yine vakfiye, arşiv belgeleri, salnameler kullanılarak mektep konusu ele alınmıştır. Hacı Selim Ağa'nın ek vakfiyesi ve torunu Muhammed Nurullah Efendi'nin vakfiyesi de burada incelenmiştir.

Ekler bölümünde vakfiye çevirileri, bazı arşiv metni örnekleri ve daha önce kullanılmamış fotoğraflara yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: vakıf, vakfiye, Hacı Selim Ağa, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, mektep

IN THE LIGHT OF VAQFIYYE HACI SELİM AĞA'S SOCIAL AND VOLUNTARY ASSOCIATION: LIBRARY, SCHOOL, FOUNTAINS

ABSTRACT

In this study, the life and accomplishments of Hacı Selim Ağa who has the works built such as library and library in Üsküdar area which played an active role during the reign of Abdülhamid I and Selim III, are investigated.

The most important source is the charter of Hacı Selim Ağa foundation. The text of the charter was translated into modern Turkish and its data were evaluated in this study. A literature search was done, the annuals were examined, and the study was enriched with archival sources and period chronicles of that era.

With the information obtained, the life of Hacı Selim Ağa and his family were tried to be explained. Her family was interviewed and a family tree was created. In addition to Hacı Selim Ağa's life, his library, its architecture, his book types and their topics and information about the number of books were provided. Hacı Selim Ağa Library employees were interviewed and some additions were made to the previously gathered information. The foundation charter was tried to be explained by providing information obtained from the charter itself. Information about the foundation was made by using the information in the foundation. Also, the subject of the school has been discussed by using the foundation charter, archive documents and annuals. Lastly, Hacı Selim Ağa's additional foundation charter and the foundation charter of his grandson, Muhammed Nurullah Efendi, was also examined here.

The appendices section contains examples of charter translations, some archival text samples and photographs that was not used before.

Key words: foundation, foundation charter, Hacı Selim Ağa, Hacı Selim Ağa Library, School

ÖNSÖZ

Tüm dünya üzerinde yardımlaşmak en önemli sosyal görevlerden birisidir. Esasen Kur'an- Kerim'de vakıflar için bir ayet geçmese de yardımlaşmanın önemi hep vurgulanmıştır. Toplum içinde devlet yardım etme görevini yerine getirirse de vakıflar eliyle yardım etmek hem devletin işini kolaylaştırmakta hem de insanlar arasındaki sosyolojik bağı güçlendirmektedir. Vakıflar sadece Müslüman topluluklarda değil, dünyanın yaratılışından itibaren tüm dünya üzerinde varlığını sürdürmüştür. Hacı Selim Ağa da bu nedenle bir vakıf kurmuştur.

Araştırma konusu olarak Hacı Selim Ağa'nın hayatı, kütüphanesi, mektebi, çeşmeleri, vakfi ve vakfiyesi seçilmiştir. Hacı Selim Ağa 1712-1789 yılları arasında yaşamıştır. Etkin faaliyetleri III. Mustafa ve I.Abdülhamid dönemlerine denk gelen bir devlet adamıdır. Kısa zamanda yetenek ve çalışkanlığını göstererek önemli yerlere gelmeyi başarmıştır. Kurduğu mektep ve kütüphane ile sadece kendi döneminde değil, gelecek yüzyıllarda da adından söz ettirmeyi başarmıştır. Kurduğu vakıfla ise bıraktığı bu miraslara destek sağlamayı amaçlarken, toplumun yardıma muhtaç kesimini de göz ardı etmemiştir.

Araştırmamızın başlıca kaynakları vakfiyeler, kronikler, arşiv belgeleri olmuştur. Bu tez için Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İSAM Kütüphanesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Kütüphanesi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Atatürk Kitaplığı'ndan faydalanılmıştır.

Üsküdar'ın göbeğinde böyle kıymetli eserlere ev sahipliği yapan bir kütüphanenin ve mektebin vâkıfını tanımak bize nasıl kıymetli bir miras bırakıldığını anlamamıza yardımcı olacaktır. Kısa zaman içinde hazırlamaya çalıştığımız bu eser de maalesef zaman zaman yardımların esirgendiğine de şahit olduk. Çalışmanın bilime ve insanlığa katkıda bulunmasını, bundan sonraki araştırmacılara rehber olmasını dilerim.

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi çalışanları Oben EKŞİ ve merhum Mehmet ŞENGENCİ'e, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi çalışanlarına, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına ve Nektel DEMİR'e, İsam Kütüphanesi çalışanlarına, Atatürk Kütüphanesi ve Süleymaniye Kütüphanesi çalışanlarına, Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi çalışanlarına, yardımlarını hiç esirgemeyen Hacı Selim Ağa'nın kıymetli torunları

Remzi SANVER ve Ebru SANVER'e, desteklerini her zaman hissettiğim manevi kardeşim ElifŞENDUR'a ve kıymetli meslektaşım Yunus AKTI'ya teşekkür ederim.

Bu tezin hazırlanmasında yazım ve değerlendirme sürecinde katkıları olan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN'a, yardımlarını esirgemeyen öğretim görevlisi Musa BARDAK'a ve bilgi birikimime katkısı olan tüm hocalarıma, bugünlere gelmemi sağlayan ve tüm desteklerini hayatım boyunca hissedeceğim annem-babam Zarife-Ebubekir ÇAKAN'a ve ağabeyim Ahmet ÇAKAN'a, sevgili kuzenlerim Funda-Kürşat ALPARGU, Tuğba UTKU ve Ezgi KALIN'a teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	ix
TABLO LİSTESİ	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. HACI SELİM AĞA’NIN HAYATI	4
1.1.HACI SELİM AĞA’NIN GÖREVLERİ.....	4
1.2.HACI SELİM AĞA’NIN KATLINE GİDEN YOL	7
1.3.HACI SELİM AĞA’NIN MEZARININ DEĞİŞTİRİLMESİ	11
1.4.VEFATININ ARDINDAN	12
1.5.HACI SELİM AĞA’NIN AİLESİ.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	16
2. HACI SELİM AĞA’NIN ESERLERİ.....	16
2.1.KÜTÜPHANE	16
2.2.OSMANLI DEVRİNDE KÜTÜPHANE	16
2.3.MİMARİ OLARAK HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ.....	16
2.4.KÜTÜPHANE KOLEKSİYONLARI VE KÜTÜPHANENİN İŞLEYİŞİ	22
2.4.1.Kütüphane Koleksiyonları.....	22
2.4.2.Hacı Selim Ağa Kütüphanesi’ndeki Eksik Kitaplar	25
2.4.3.Kütüphanedeki Kitap Sayılarına Dair Açıklamalar	25
2.4.4.Kitap Türleri ve Konular.....	26
2.5.HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ’NDEKİ TARİH KİTAPLARI.....	27
2.6.KÜTÜPHANENİN İŞLEYİŞİ	28
2.6.1.Ahmet Remzi Akyürek.....	31
2.7. HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ’NDEN ÇALINAN ESERLER	32
2.8.ÇEŞMELER	33
2.9.İSLAMİYET VE OSMANLI DÖNEMİ ÇEŞMELERİ	33
2.10.FATİH’TEKİ ÇEŞMESİ	34
2.11.KÜTÜPHANE’NİN ÇEŞMESİ	35

2.12.OKUL ÇEŞMELERİ	36
2.13.MEKTEP	37
2.14.OSMANLILARDA MEKTEP	37
2.15.SIBYAN MEKTEBİNİN ŞARTLARI VE ÖZELLİKLERİ	38
2.16.RÜŞDİYE MEKTEBİNİN ŞARTLARI	39
2.17. MEKTEBİN KONUMU	40
2.18.MEKTEP ÇALIŞANLARI VE MEKTEBİN ALDIĞI İSİMLER.....	40
2.19.İNAS MEKTEBİ	46
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
3.VAKFIYE	49
3.1.VAKFIN TANIMI.....	49
3.2.VAKFIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	49
3.3.ESKİ TÜRK KAVİMLERİNDE VAKIF MÜESSESESİ	49
3.3.1.Osmanlı toplumunda vakıf müessesesi	50
3.4.VAKIF TÜRLERİ	50
3.5. MÜLHAK VAKIFLAR	51
3.6. HACI SELİM AĞA VAKFIYESİ.....	51
3.6.1.İçerik olarak Hacı Selim Ağa Vakfiyesi	52
3.7.VAKFIN GELİRLERİ	54
3.7.1.Nakit Para	54
3.7.2.Binalar	54
3.7.3.Arsalar	58
3.8.VAKFIN ÇALIŞANLARI VE YÖNETİMİ	60
3.9.VÂKIFIN ŞARTLARI	61
3.10.HACI SELİM AĞA’NIN EK VAKFIYESİ.....	62
3.11.MEHMED EMİN EFENDİ’NİN EK VAKFIYESİ.....	63
3.12.MUHAMMED NURULLAH EFENDİ’NİN EK VAKFIYESİ	63
3.12.1.Şekil olarak Muhammed Nurullah Efendi Vakfiyesi.....	63
3.12.2.Muhammed Nurullah Efendi’nin Tayin Ettiği Gelirler	64
3.12.3.Vâkıfın şartları.....	64
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	67
EKLER	76

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 2.1. Kapı Kitabesi.....	18
Fotoğraf 2.2. Havuz.....	18
Fotoğraf 2.3. Bina Kitabesi.....	20
Fotoğraf 2.4. Okuma Salonu.....	21
Fotoğraf 2.5. Kütüphane Çeşmesi.....	36

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde bulunan kitap koleksiyonları.....	23
Tablo 2.2. Hacı Selim Ağa Mektebi 1859 senesi öğretmen listesi.....	42
Tablo 2.3. Hacı Selim Ağa Mektebi 1872 senesi öğretmen listesi.....	43
Tablo 2.4. Hacı Selim Ağa Mektebi 1873 senesi öğretmen listesi.....	43
Tablo 2.5. Hacı Selim Ağa Mektebi 1874 senesine ait öğretmen listesi.....	44
Tablo 2.6. Hacı Selim Ağa Mektebi 1876 senesine ait öğretmen listesi.....	44
Tablo 2.7. Hacı Selim Ağa Mektebi 1882 Yılı Mevcut Durumu.....	45
Tablo 2.8. Hacı Selim Ağa İnas Mektebi 1893 senesine ait öğretmen listesi.....	45
Tablo 2.9. Hacı Selim Ağa İnas Mektebi 1896 senesi öğretmen listesi.....	46
Tablo 2.10. Hacı Selim Ağa Mektebi 1913 senesi bina ölçüleri.....	47
Tablo 2.11. Hacı Selim Ağa Vakfıyesi'nin İçeriği.....	53

KISALTMALAR

a.e.	aynı eser
boa	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bkz.	bakınız
c.	cilt
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
haz.	hazırlayan
hsa	Hacı Selim Ağa Vakfiyesi
s.	sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TKDB	Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni
TTK	Türk Tarih Kurumu
vr.	varak
yay.haz.	yayına hazırlayan

GİRİŞ

Dünyanın var oluşundan beri eğitim toplumların gelişmesi ve ilerlemesi adına en önemli unsurların başında gelmektedir. Müslümanlığın kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de Alak Suresi 1.ayette "Yaratan Rabbinin adıyla oku" ayet-i kerimesi öğrenmeye ve eğitime verilen önemi göstermektedir.

Eğitim kurumlarının en büyük unsuru ve destekçisi hiç şüphesiz kütüphanelerdir. Bu mekânlar hem nadir eserlerin korunması, hem de çalışmalara yardımcı olması açısından en önemli yerlerdir. Hacı Selim Ağa da kurduğu bu vakfın ardından bir mektep bir kütüphane bırakarak kendisinden sonra gelecek nesillerin faydalanmaları için yeri doldurulamaz bir miras bırakmıştır. Günümüzde hem okul hem kütüphane eğitim mekânları olmaya devam etmektedir.

Vakıflar dönemin sosyal sorumluluk projeleri olarak adlandırılabilir. Devlet eliyle yapılan yardımlardan başka halkların kendi içerisinde yardım etmesi toplumsal kaynaşmayı ve dayanışmayı da beraberinde getirmektedir. Bu da vakıf kurmak şeklinde olmuştur. Hacı Selim Ağa kurduğu bu vakıfla okul ve kütüphanenin desteklenmesinin yanı sıra Müslüman fakir halka da birçok yardım yapılmasını sağlamıştır.

Tez konusu olarak Hacı Selim Ağa'nın hayatı ve icraatları seçilmiştir. Hacı Selim Ağa'nın sadece vakfiyesinin çevirisi ya da kütüphanedeki bazı kitap koleksiyonları üzerine yapılmış çok eski yıllara ait tezler mevcuttur. Ancak hayatını ve bizlere bıraktığı eşsiz mirasını vakfiyesine dayanarak ve detaylı olarak anlatan bir çalışmaya rastlanılmamıştır.¹

Çalışmada esas olarak Hacı Selim Ağa'nın kendisinin iki vakfiyesi ile torununun vakfiyelerinden yararlanılmıştır. Hem kendisinin hem çocuklarının hayatı hakkındaki

¹ Detaylı bilgi için Kitap Türleri ve Konular Başlığı'na bkz. s.26-27.

bilgiler kronikler ve arşiv belgeleri yoluyla tespit edilmiştir. Yine bir başka kaynak kütüphanede uzun yıllar çalışmış ve emekli olmuş olan merhum Mehmet Şengenç'in tuttuğu notlar olmuştur. Mektebi ile ilgili bilgiler salnamelerden elde edilmiştir. Mektep bölümünün yazılmasında beklenen yardım görülmemiş, bu bölüm büyük zorluk ve kısıtlı zaman dilimi içerisinde kaleme alınmıştır.

İsmail Erünsal, Neriman Malkoç gibi kıymetli hocaların yaptığı araştırma-inceleme eserler yakın geçmişin gözüyle de çalışmamıza yardımcı olmuştur. Bu alanda gazetelerden de faydalanılmıştır. Bunların en önemli örneği Esat Serezli'nin Tanin Gazetesi'nde yazmış olduğu bölümdür. Yaşanan büyük hırsızlık olayının anılan dönemin basımına nasıl yansdığı görülmektedir. İnternet kaynakları da kullanılmıştır.²

Yine Hacı Selim Ağa'nın sekizinci kuşak torunu Ebru Sanver'in dedeleri Hacı Selim Ağa hakkında verdiği kıymetli bilgiler de ailesindeki Hacı Selim Ağa'yı öğrenmemize yardımcı olmuştur. Kütüphanenin canlı tarihi sayılabilecek olan Mehmet Şengenç'in verdiği şifahi bilgiler ise o günlere gitmemize yardımcı olmuştur. Tezimiz üçbölümden meydana gelmektedir.

Birinci bölümde Hacı Selim Ağa'nın kökeni, hayatı, ailesi, soy ağacı, görevleri, ölümüne götüren sebepler ve ölümü üzerinde durulmuştur. 1712-1789 yılları arasında yaşamıştır. İran'dan geldiği bilinen Hacı Selim Ağa azmi ve başarısı sayesinde kısa zamanda devlet kademelerinde önemli görevlerde yer almıştır. Hacı Selim Ağa'nın oğlu olan torunu Nasır Bey ile soy ağacı günümüze kadar gelmiştir.

İkinci bölümde günümüze bıraktığı eserleri incelenmiştir. Hacı Selim Ağa'nın bizlere bıraktığı nadide eser Hacı Selim Ağa Kütüphanesi mimarisi ve kitap türleri, konuları ve sayıları incelenmiştir. Üsküdar Mimar Sinan Mahalle'sinde hizmet vermeye devam etmekte olan kıymetli kütüphanede 2018 senesi içerisinde yapılan sayımlarda 2988 adet yazma, 1347 adet matbu eser tespit edilmiştir. Kitapları oluşturan 5 koleksiyon bulunmaktadır.

² İsmail Erünsal, **Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri**, Ankara, TTK, 2008, Neriman Malkoç, **İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri**, Ankara, Milli Kütüphane Basım ve Ciltevi, 1957, Esat Serezli, **İstanbul Kütüphaneleri**; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, **Tanin Gazetesi**, 25.06.1947.

Hacı Selim Ağa'nın çeşmeleri incelenmiştir. Hacı Selim Ağa'nın 3 tanesi Üsküdar, 1 tanesi Fatih olmak üzere 4 adet çeşmesi mevcuttur. Üsküdar'da bulunan 3 çeşmenin 2'si okul binasına, diğeri kütüphane binasına ait olacak şekilde yaptırılmıştır. Ancak çeşmelerden bugün sadece kütüphane içerisinde bulunan çeşmesi kullanıma açıktır. Okul binasındaki 2 çeşme tadilat sırasında yıkılmış, Fatih'te bulunan çeşme ile ilgili kesin bilgi elde etmek mümkün olmamıştır.

Hacı Selim Ağa'nın rüşdiye mektebi ve inas mektebi üzerinde durulmuştur. Okulun salnamelerde ilk kayıtları 1852-53 senesine aittir.1893 senesine kadar rüşdiye mektebi olarak devam eden okul bu tarihten sonra inas mektebi olarak kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde hala aktif olan okul Özel-iş uygulama merkezi olarak varlığını devam ettirmektedir.

Üçüncü bölümde Hacı Selim Ağa'nın vakfi, iki vakfiyesi, torunu Muhammed Nurullah Efendi'nin vakfiyesi ele alınmıştır. Hacı Selim Ağa kurduğu bu vakıfla hem okuldaki öğrencilere hem de ihtiyacı olan insanlara yardım etmeyi amaçlamıştır. Kendisinden sonra oğlu Mehmed Emin Efendi ve torunu Muhammed Nurullah Bey'de bu amaca hizmet etmek için çalışmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HACI SELİM AĞA'NIN HAYATI

Hayatının ilk yılları hakkında kesin bilgiler yoktur. 1782 tarihli bir belge sayesinde doğum yılının Hicri 1124/ Miladi 1712 olduğu tahmin edilebilir.³ Doğum yeri belli değildir ancak İran'dan geldiği için orada doğduğu düşünülebilir. Kayıtlarda amnesinin adı zikredilmemektedir. Babasının adı ise Abdülmennan'dır.⁴ Reisülküttab Mustafa Efendi'nin⁵ yanında çalışırken azmi ve başarısı onun devlet kademelerinde hızla ilerlemesini sağlamıştır.⁶ Ailesinin onun Türkiye'ye gelişi ile ilgili yapmış olduğu araştırma ise şudur: Hacı Selim Ağa İran'da çıkan büyük bir isyanda ya elebaşdır ya da yine çıkan bir isyan sonucu kaçarak Türkiye'ye gelmiştir.⁷ Cevdet Paşa ise *Tarih-i Cevdet*'de şu şekilde anlatır:⁸ "...Tersane Emmini Selim Ağa eski reis Tavukçubaşı Damadı Mustafa Efendi'nin İran'da muharebede düşmandan esir aldığı para ile satın alınmış kölesi olup..."

1.1. HACI SELİM AĞA'NIN GÖREVLERİ

Yanında yetiştiği Mustafa Efendi vefat ettikten sonra Hazinesdarı Bekir Efendi Selim Ağa'yı yanına almıştır. Bekir Efendi vezir olduktan sonra Hacı Selim Ağa'yı Saraçhane Emaneti'nde madenlere göndermiştir. Mısır ve Halep'e giderken Hacı Selim Ağa da yanına gitmiştir. Bu sırada orada muhasıllık yapmıştır. Bekir Paşa vefat

³ Necdet Akyıldız, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, İstanbul, **Milli Gençlik Dergisi**, 1979, sy.34-35, s.72. (Hacı Selim Ağa vakfına ait akarların vakıf kaydıyla ilgili Rumeli Defterdarlığına tasdiki.)

⁴ **Hacı Selim Ağa Vakfiyesi**, vr.4b (ilerleyen bölümlerde H.S.A olarak kısaltılacaktır.)

⁵ Tavukçubaşı Mustafa Efendi ise Kastamonu'ludur. Ammarzade Mehmed Ağa'nın oğludur. Tavukçubaşı Ali Ağa'nın damadı olduğu için Tavukçubaşı diye geçer. Ruzname-i Evvel'lik görevin sürdürürken 1749 senesinde vefat etmiştir. Mezarı Eyüp Sultan Camii'nin deniz kapısında. Bkz. Sicill-i Osmani c.IV, s.1178-1179.

⁶ İsmail Erünsal, "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, İstanbul, **DİA**, 1996, c.XIV, s.498.

⁷ Ebru Sanver'in ağzından.

⁸ Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, İstanbul, Matbaa-i Osmaniye, 1309, c.IV, s. 272.

edince İstanbul'a gelmiştir. Bekir Paşa'nın vefatının ardından Başdefterdar Mektubi İbrahim Sarım Efendi'nin dairesinde bir süre çalışmıştır. Hicri 1182/ Miladi 1768/1769 tarihinde Edirne Sarayı'nın tamiri için Edirne'ye gönderilmiştir. Hicri 1182 / Miladi 1768 senesine geldiği zaman Hotin Defterdarı olmuştur.⁹ Ancak Hotin defterdarlığına nasıl getirildiği önemli çünkü Sultan III.Mustafa katlini ferman buyurduklarında kurtarılıp götürülmüştür.¹⁰ Katlden kurtulmak için de yüklü miktarda paralar harcamıştır. Bu durumu en iyi açıklayan cümleler ise şunlardır:

“Sarım İbrahim Paşa'nın defterdarlığında kethüdası olup bundan mukaddem Edirne Sarayı inşasına memur olan gediklülerden El-hac Selim Ağa'ya sâhib-i devlet Yağlıkçızade Emin Paşa'nın infiali olmakla katl ve idama bedel 300 kîse akçe nukud îta ve kal'a-i mezkûrun binasını inşa ve askeriyenin tayinatını vermek üzere defterdarlık hil'atını ilbas ve müsâraaten isrâsı ferman buyruldu ve keyfiyet-i kal'a ve ahvâl-i mikdar-ı asker ve zehâir ve etvâr-ı vüzerâyâ dikkat ve tahrîr ve seyr-i seri ile ifade için bu fakir-i pür-taksiri dahi cânib-i defterîden takib eylediler.”¹¹

Hacı Selim Ağa'nın kapıcıbaşılık görevine atanması 1768-1174 yılları arasında meydana gelen Rus Savaşı sırasında ordu 1769 senesinde Yağlıkçızade Mehmed Emin Efendi idaresinde Şumnu'ya geldiği zaman olmuştur.¹²Bu sırada I.Abdülhamid cülûs bahşişi dağıtıp başa geçince onun da yıldızı parladı ve nüfuzu arttı. I.Abdülhamid Hacı Selim Ağa için “hırslı”, “açgözlü” ve “sözünü esirgemeyen” kelimelerini kullanır.¹³ Hicri 1187 / Miladi 1773 senesinde getirildiği Başbaki kulluğu ve Kapıcıbaşılık görevinden Hicri 1188 / Miladi 1774 senesinde Darphane Eminliği'ne tayin edilmiştir.¹⁴Hicri 1190 / Miladi 1776 senesinde Matbah Eminliği, 1198 senesinde Sipahiler Ağalığı görevinde bulunmuştur.¹⁵ Hicri Zilkade 1199/ Miladi Eylül 1785

⁹ Mehmet Süreyya, **Sicill-i Osmani**, yay. haz. Nuri Bayraktar, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları,1996, c.V, s.1488.

¹⁰ Musa Bardak, “XVIII. Yüzyıl Eğitim Öğretim Vakıflarına Bir Örnek: Sıbyan Mektebi ve Kütüphanesiyle Hacı Selim Ağa ve Vakfı”, İstanbul, **IJSSR**, 2014, c.III, sy.2, s.5.

¹¹ Mustafa Kesbi, **İbretnüma-yı Devlet**, haz. Ahmet Öğreten, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2002, s.116.

¹² Bardak, **a.e**, s.5.

¹³ Fikret Sarıcaoğlu, **Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi I.Abdülhamid (1774-1789)**, İstanbul, TATAV, 2001, s.156.

¹⁴ BOA, C.DRB, 50/2495/, 3/RA/1188

¹⁵ Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, haz. Abdülkadir Özcan, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2018,c.III, s.45.

senesinde azledilene kadar Tersane Emini oldu.¹⁶ Matbah emini olduğu sırada o kadar nüfuz sahibi ki fiyatlarda indirim bile yaptırmıştır.¹⁷ Her şeyden evvel Hacı Selim Ağa'nın çok hırslı bir insan olduğu sürekli yazılsa da, bu hırslın yanında çok yardımsever bir insan olduğu da anlaşılmaktadır. Bu durumun en önemli göstergelerinden birisi 1199(1785) senesinde yapılan sünnet törenidir. Recep ayının 19. günü vezir kethüdası Nazif Efendi'nin babası Hacı Selim Ağa tam 1 hafta süren büyük bir sünnet töreni düzenlemiştir. 200 çocuğun sünnet ettirildiği bu törende oyunlar ve gösteriler dışında bir de boğaz gezisi yapılmıştır. Padişah da bu sünnet alayına hediyeler yollamıştır.¹⁸

Hicri Şevval 1200/ Miladi Ağustos 1786 senesinde Karaburun ve Yenikale Bina emini olmuştur.¹⁹ Tersane eminliği görevinden azledilip bu göreve getirilmesinin sebebi o dönemde İstanbul'da sürekli bir hal almış olan ve kasıtlı olarak yapıldığı düşünülen yangınlardır.²⁰ Hacı Selim Ağa'nın bina eminliğine getirilişi kaynaklarda şu şekilde anlatılır: Boğaziçi'nde Yedikumlar bölgesinde²¹ yapılan kalenin bina emini Abdülbaki Ağa ve Yedikumlar bölgesi'nde bina emini olan Hüseyin Ağa azl edildi ve iki kalenin hesapları Selim Ağa'ya teslim edilerek kendisi bina eminliğine getirildi.²²

Hicri Rebiülevvel 1201 / Miladi Ocak 1787 senesinde Matbah Eminliği görevini yapmıştır. Hicri Şaban 1203 / Miladi Mayıs 1789 tarihinde yeniden Tersane Emini olmuştur. Bu görevi sırasında devlet içerisinde yaşanan mali krizin aşılması için dış borçlanma ile ilgili sunduğu önerge kabul edilmiştir.²³ 1203/1789 senesinde vefat etmeden önce Recep ayında Sultan III.Selim'in kılıç töreninde yürüyüşe katılmıştır.²⁴ 1789 tarihinde getirildiği Tersane Eminliği onun son görevi idi.²⁵ Kendisinden sonra yerine Tersane Eminliğine Ömer Hasip Efendi getirilmiştir.²⁶

¹⁶ Süreyya, **a.e.**, s.1488.

¹⁷ BOA, KK.d 7320, Z/1196.

¹⁸ Taylesanizade, **a.e.**, s.19.

¹⁹ BOA, C..AS, 318/13147,27,/L/1200.

²⁰ Sarıcaoğlu, **a.e.**, s.153.

²¹ Kilyos ve Karadeniz sahil şeridinde uzanan kum tepeleri

²² Taylesanizade, **a.e.**, s.161.

²³ Sarıcaoğlu, **a.e.**, s. 167.

²⁴ Taylesanizade, **a.e.**, s.365-366.

²⁵ Süreyya, **a.e.**, s.1488.

²⁶ Ahmed Cevdet Paşa, **a.e.**, c.IV, s.273.

1.2.HACI SELİM AĞA’NIN KATLİNE GİDEN YOL

Hacı Selim Ağa’nın idamına giden yolda bazı iddialar vardır. Genel kaynaklarda bu ölüme ilişkin 4 sebepten bahsedilmektedir.

Bunlardan ilki, Sırrı Selim Efendi henüz çavuşbaşı olmuşken, Şehzade Selim’in ondan altın istemesi olayıdır. Sırrı Selim Efendi devlet içerisinde şöhret sahibi birisiydi ve ağa olarak anılmaktaydı. Sırrı Selim Ağa’ya gitmesi gereken tezkirenin üzerinde “Selim Ağa” yazdığı için götürüp Hacı Selim Ağa’ya verdi. Sonunu düşünemeyen Hacı Selim Ağa bunu Bâbü’lî’ye götürdü ve sadrazama anlattı. Olayı duyan Abdülhamid Han kafese giderek; “Oğlum senin harçlığın mı kalmadı ben dururken başkasından isteyeyim? Bu ayıptır” diye kızınca Şehzade Selim bundan çok utandı ve Hacı Selim Ağa için “hoş imdi papaz, ben padişah olursam İnşâallah seni katledeyim” diye âh etti. Sırrı Selim Efendi çavuşbaşı iken bir ya da iki gün içinde beylerbeyliğe getirilmiştir. Hacı Selim Ağa yaptığı şeye çok pişman olmuştur. Oğlu Nazif Efendi Şehzade Selim’in kendisini affetmesini beklese de onun canına kast etmeye kalkıyor. Bir gün şehzade şerbet isteyince cariyelerden birisi ile gönderiyorlar. Muhabbet ederken cariye’nin gözleri dolunca şehzade ne olduğunu soruyor ve cariye de kendisinin onu katletmek için gönderildiğini anlatıyor.²⁷

Bu iddialar ikincisi, Sadrazam Halil Hamid Paşa’ya kötü bir iftira atılmış olmasıdır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın yazdığına göre Hamid Paşa XVIII. asrın yenilikçi devlet adamlarından biridir.²⁸ Kaynaklarda belirtildiğine göre Sadrazam Halil Hamid Paşa’nın ölümü şaibelidir. Hacı Selim Ağa I.Abdülhamid’in hoşnutluğunu kazandıktan sonra oğlu Ahmed Nazif Efendi’yi I.Abdülhamid’in kızı Dürrüşehvar Hanım ile evlendirmişti. Yeniçeri ordusu Selim’i tahta geçirmek için kazan kaldıracaktı ve bu isyanın başında da Sadrazam Halil Hamid Paşa olacaktı. Bu haber Dürrüşehvar Hanım tarafından babası I.Abdülhamid’e iletilince Hicri 20

²⁷Cabi Ömer Efendi, **Cabi Tarihi**, haz. Mehmet Ali Beyhan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 1992, s.9, 10, 11.

²⁸ Uzunçarşılı, **a.e.**, s.214.

Cemaziyelevvel 1199 / Miladi 31 Mart 1785 tarihinde Sadrazam Halil Hamid Efendi'nin katli gerçekleştirildi.²⁹

Üçüncü iddia ise, Şehzade Selim henüz veliaht iken dairesinden Küçük Hüseyin Ağa ile sohbet ettiği Şimşirlik dairesinin penceresini Hacı Selim Ağa'nın padişah emridir diyerek kapattırması olmalıdır. *Sultan Abdülhamid dairesinin penceresinin kesilmesini istiyor. Hacı Selim Ağa da bunu yapıyor. Şehzade Selim ona diyor ki "bak bir gün tahta ben geçeceğim ilk işim sana bunun hesabını sormak". Hacı Selim Ağa da ben emir kuluyum, siz de padişah olunca sizin dediğinizi yapacağım. III. Selim padişah olduğu zaman boynunu vurduruyor.*³⁰

Dördüncü iddia ise, bu olayın üzerinden 34 gün sonra Hicri 15 Şaban 1203 / Miladi 11 Mayıs 1789 günü III. Selim'in zamanında yetiştirilmesini istediği kalyonun yetişmemiş olmasıdır.³¹

Hacı Selim Ağa için idam emri verildiği zaman Zeynep Hanım ve Şerife Hatice Hanım haseki ağanın evine kaldırılmıştır.³² Hacı Selim Ağa ve Ahmed Nazif Efendi'nin katli III.Selim'in başa geçtikten sonraki ilk hükmüdür.³³ Bu olayla birlikte hırs ile yardımseverliğin birlikte gittiği bu hayat Hicri 15 Şaban 1203 / Miladi 11 Mayıs 1789 günü sonlanmıştı.

Ölümü *Enveri Tarihi*'nde şu şekilde anlatılır:

Padişah hazretleri birkaç defa Tersane'ye ziyarete gitmiş ancak gemide çalışan bulamamıştır. Yine de gemilerin indirilmesine izin vermiş ancak Hacı Selim Ağa aklını başına almamıştır. Bu nedenle Tersane'de padişah emriyle katledilmiştir.³⁴

Taylesanizade Hafız Abdullah Efendi ise bunu şu şekilde anlatır: III. Selim tebdil-i kıyafet tersaneye gitmiş, yapılmakta olan kalyonun içine girip Hacı Selim Ağa'yı

²⁹ Songül Bolat, "Hacı Selim Ağa kütüphanesi yazmalarının tezhip sanatı açısından tanıtılması", İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları (Tezhip) Ana Sanat Dalı, 2014 s.10.

³⁰ Ebru Sanver'in ağzından.

³¹ Nimet Bayraktar, "Üsküdar Kütüphaneleri", Ankara, **Vakıflar Dergisi**, 1982, s. 48.

³² BOA, HAT. 1390/55381. H. 29/12/1204

³³ Kemal Beydilli, "III.Selim", **Türk Diyanet Vakfı Ansiklopedisi**, c.XXXVI, Ankara, 2009, s.420.

³⁴ Sadullah Enveri, **Enveri tarihi**, haz.Filiz Bayram, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana bilim dalı, Yeniçağ Tarihi bilim dalı, Doktora Tezi, 2014, C.III, s.544.

çağrtmıştır. Feracesini giyip, elinde asası ile kalyonun önüne geldiği sırada Padişahın “katl eyleyün” diye emir vermesi üzerine Cellad Mahmud, Hacı Selim Ağa’nın başından kavuğunu, üzerinden kıyafetini alarak başını gövdesinden ayırmıştır. Üzerindeki elmaslı hançeri, yüzükleri ve diğer mücevherler alınıp bir bezin içinde mühürlenmiştir. Bu olayın ardından padişah hemen yeni bir tersane emini atanmasını istemiştir. Hacı Selim Ağa’nın İstanbul’da bulunan konağına el konulmuştur. Cenaze üç gün üç gece o meydanda kalmıştır. Sonra bir hizmetkârı gasl işlemlerini tamamlayıp defin etmiştir. Konak mühürlendiği sırada içeride bulunan hayvanlar çıkarılmamış; koyunlar, koçlar, tavuklar ve kuzular açlıktan ve susuzluktan ölmüştür.³⁵

Cevdet Paşa ise bu olayı şöyle nakl eder:

Tersane Emini Hacı Selim Ağa’nın büyük oğlu Ahmed Nazif Efendi padişah ordusunda kethüda yardımcısı idi. Dürrü Şehvar hanımın eşi olması dolayısı ile devlet içerisinde güçlendikleri için devlet işlerini halledip sonuçlandırmak onların elindeydi, nüfuz ve ikballerini felek bile çekmeyecek derecedelerdi. Dostları bile onlarla mecburen görüşüyordu. Dostları onlara kırgındı ve doğru zamanı bekliyorlardı. Bir başka rivayette Şehzade Selim’i gücendirmiş olmalarıydı. Devlet içinde çekilen şiddetin derecesi olaylara göre arttığı için devletin ikbal ve düzeninin bozulmaması için ikisinin de hayatına son verilmiştir.

Deniz mevsimi geldiğinde donanma Karadeniz’den yola çıkmıştır. Bundan bir hafta sonra III.Selim tersaneyi ziyarete gittiği sırada “Hacı Selim Ağa’yı getirin” diye ferman buyurmuştur. Can havli ile bulunduğu yere gelirken cellâtlara işaret verilince katl edilmiştir.

Buna dair Cezayirli Gazi Hasan Paşa’nın Serdar-ı Ekrem Yusuf Paşa’ya göndermiş olduğu belgeden anlaşıldığına göre III.Selim birkaç defa tersaneye gitmiş, hükümdara ait bir gemide çalışan olmadığı için bunun artırılmasını istemiştir. Ancak Hacı Selim Ağa onu dinlemediği için katl edilmiştir.³⁶

³⁵ Taylesanîzade, a.e, s. 376-377.

³⁶ Ahmed Cevdet Paşa, a.e, C.IV, s.269-270.

Kendisinden 40 gün sonra oğlu Ahmed Nazif Efendi de Edirne'den önemli bir görevi olduğu bahane edilerek İstanbul'a getirilmesi için bostancıbaşıya haber gönderildi. Konağı ve yalısı mühürlendi.³⁷ Kadir Gecesi olmasına bakılmaksızın Hicri 27 Ramazan 1203 / Miladi 21 Haziran 1789 senesinde saraya çağrılarak idam edildi. Bu durum kaynaklara şu şekilde yansımıştır:

Hacı Selim Ağa'nın oğlu Ahmed Nazif Efendi Sultan Abdülhamid Han'ın cülüsünden bu zamana kadar çok güçlenmişti. Ordu-yı hümayunda kethüdalıktan azl edildi ve hapsedilmiş olarak İstanbul'a getirildi. Sorgudan sonra Kadir Gecesi katledildi ve başı Bab-ı Hümayun önüne bırakıldı.³⁸

Ahmed Cevdet Paşa Nazif Efendi'nin katlini şöyle anlatır: Nazif Efendi ve kardeşi Rusçuk'dan İstanbul'a çağırılmışlardır. Rusçuk'dan Edirne'ye geldikleri sırada bostancıbaşı konağında bir süre bekletildiler. İstanbul'a geldikleri sırada ev ve eşyalarına el konulmuştur. Ramazan-ı Şerif'in 27.gecesi Nazif Efendi Babıalî'ye çağırılmıştır. "Şimdi yorgunum sonra geleyim görüşürüz" diye cevap vermesine rağmen önemli bir iş var diyerek yeniden çağırılmıştır. Babıalî'nin arka kapısından gelip içeriye girince bostancılar odabaşısı alıp Soğukçeşme kapısından içeri götürüp orada hazır olan bostancıbaşı ağaya teslim edilmiştir. Bostancıbaşı da "Kapı arasında hapsiniz emredildi" diyerek kapı arasına götürülmüş ve orada katl edilmiştir.³⁹

Kardeşi ile beraber hapse atılan Emin Efendi ise işlediği bir suçun bulunmaması nedeniyle birkaç gün sonra serbest bırakılmıştır.⁴⁰

Hafız Abdullah Efendi ise Nazif Efendi'nin katlini şöyle anlatır: Nazif Efendi ve kardeşinin birkaç gün Edirne bostancıbaşısı İsmail Paşazade el-Hac Ali Bey'in konağında hapis tutulmasından sonra İstanbul'a gelmişlerdir. Onu III. Selim'in huzuruna çağırmak için geldiklerinde "Bugün mizacım yoktur, sabah giderim" diye cevap vermiştir. Ancak çukadar, "Padişahımızın sorularına doğru cevap ver" diyerek saraya getirmiştir. Soğukçeşme kapısından içeri girdiği yerde kapı arasına götürülmüş ve katledileceğini öğrenmiştir. "Ben yeniçeriyim" demesine rağmen cellad, başını

³⁷ BOA, HAT. 1390/55381. H.29.12.1204.

³⁸ Ahmet Cavid, **Hadika-i Vekayi**, haz. Adnan Baycar, Ankara, TTK, 1998, s.219.

³⁹ Ahmet Cevdet Paşa, **a.e.**, C.IV, s.270.

⁴⁰ Ahmet Cevdet Paşa, **a.e.**, C.IV, s.270.

gövdesinden ayırmış ve kafasını başbakikulu odası önüne atmıştır. Bedeni Üsküdar'da babasının yanına defn edilmiştir.⁴¹

1.3.HACI SELİM AĞA'NIN MEZARININ DEĞİŞTİRİLMESİ

Hacı Selim Ağa vefatının ardından kütüphanesinin bitişiğinde bulunan okulun bahçesine gömüldü. Onun ikinci defa gömülüşünü Mehmet Şengenc ş u şekilde anlatır:1926 Teşrinievvelinde okulun müdürü olarak görev yapan Şahin Bey burada bulunan mezarın çocukları korkuttuğunu, bu nedenle bunun kaldırılıp yerine çiçek bahçesi dikilmesini istemiştir. Mezar bulunduğu yerden kaldırılır, kütüphane bahçesine geniş bir lahit yapılır ve kültür direktörünün emri ve Üsküdar kültür memuru Bekir Bey, müftü Hilmi Bey, kitap sarayı memurları Remzi, Haydar, Fevzi, komşulardan Aziz Bey ve Tefik ve daha biraz kimselerin gözleri önünde 3 Haziran 1937 tarihinde ş u an bulunduğu mezarına defnedilmiştir.⁴²

Mezar taşı ş u şekildedir:

“Hüve'l-Hallakü'l-bâki Sahibu'l-hayr ve'l-vakf Dergâh-ı Ali Kapucubaşlarından Tersâne-i Âmire Emini merhûm ve mağfûr maktul el-Hac Selim Ağa rûhuna Fatiha Fî 15 Şaban sene 1203 (11 Mayıs 1789)”

Eşi Zeynep Hanım'ın mezar taşında ise:

“Hüve'l Hayyu'l bâki Dergâh-ı âli kapucubaşlarından Tersane-i Âmire emini esbak merhum el-Hac Selim Ağa'nın halilesi merhûm ve Magfûrûn-leh Zeynep Kadın ruhu için Hak-Teala hazretlerinin rîza-i Şerifi için El Fatiha Fî 23 Ramazan 1211 (22 Mart 1797)”

Ahmed Nazif Efendi'nin mezar taşında ise ş unlar yazmaktadır:

“Hüve'l Hallâku'l-bâki Sabikâ kethüdâyı hazret-i sadr-ı ali Merhum ve magfûrûn-leh muhtâc ila rahmeti Rabbühü'l- Gafûr Maktûl Ahmed Nazif Efendi'nin ruhu için

⁴¹ Taylesanîzade, a.e, s.391.

⁴² Mehmet Şengenc'in basılmamış anıları.

Allah ‘azîmü’ş-şanın rıza-i Şerifi için el-Fatiha Fî 5 Şevval 1203 (29 Haziran 1789)” yazmaktadır.⁴³

1.4. VEFATININ ARDINDAN

Hayatını kaybettikten hemen sonra mallarının tespiti için çalışma başlatılmış, hazinedar ve mühürdarından ölümünden sonra geriye kalan malları, paralar ve mücevherleri hakkında bilgi alınmıştır.⁴⁴ Malların nerede saklandığı ile ilgili defterdar tarafından geniş bir araştırma yapılması istenmiştir.⁴⁵ “Acemoğlu meydanında bulunan evinde belirlenen eşyaların türü ve miktarı, Çerkez, Gürcü, Arap cariyeler ve nemçe çalışanların değerleri devlet tarafından belirlenmiştir”⁴⁶ ve el konulmuştur. Çok zengin olduğu bilinen Hacı Selim Ağa’nın bazı kaynaklarda yahlardan başka kasır ve konaklara sahip olduğu iki oğlu ile beraber parmaklarına üçer bin kuruşluk yakut yüzük taktıkları belirtilir.⁴⁷ “Hacı Selim Ağa ve oğullarının Haremeyn mîrî mukataaları, zeametler ve vazifeleri nedeniyle gelirlerinin toplamı 132.692,5 kuruştur.”⁴⁸ Ölümünden sonra vakıf mallarının işlerine bakması için birinin atanması konusunda eşi ve oğlu günlüğü 6 akçeye birinin çalıştırılması için bir başvuru yapmışlardır.⁴⁹ Hacı Selim Ağa’nın hayatını kaybetmesinin ardından küçük oğlu Emin Efendi’nin ailesi sorguya alınmıştır.⁵⁰

Sadece ailesi değil çalışanları da sorguya alınmıştır.⁵¹ Ancak bu çalışanlar da hapsedilince tersanede işler aksadığı için güvenlik önlemleri altında tersaneye gitmelerine izin verilmiştir.⁵² Mehmed Emin Efendi bu sırada başmuhasebecilikten azl edilmiş, yerine Küçük Ali getirilmiş ve Emin Efendi’nin her şeyine el konulmuştur.⁵³ “Tutuklanınca kendisine ve iki oğluna ait çekmeceler Valide Sultan Kethüdası

⁴³ Bayraktar, a.e, s.48.

⁴⁴ BOA, HAT, 1405/56876, 29/Z/1203.

⁴⁵ BOA, HAT, 1405 / 56877, 29/Z/ 1203.

⁴⁶ TS,MA.D, 4771, 29/Z/1203.

⁴⁷ Ahmed Cavid, a.e, s.218, 219.

⁴⁸ Mustafa Kesbi, a.e, s.206.

⁴⁹ BOA, C..MF., 119/5913, 29/L/1204.

⁵⁰ BOA, HAT, 1385/54923, 29/Z/1204.

⁵¹ BOA, HAT, 182/8317, 29/Z/1204.

⁵² BOA, HAT, 1390/55401, 29/Z/1204.

⁵³ Taylesanizade, a.e, s.374.

Mahmud Bey tarafından boşaltılarak Emin Efendi'nin eşi Şerife Hatice Hanım'a teslim edilmiştir.⁵⁴ Ölümünün ardından borcu olan insanlara borçları ödenmiş kendisine borçlu insanlardan da borçları alınmıştır.⁵⁵

Kendisi ve oğlu katledildikten sonra ailesinden başka kimse idam edilmemiştir. 3 Haziran 1937 senesinde kendisinin mezarı da kütüphane bahçesine getirildiğinde burası tam bir aile kabristanına dönüştü. Eşi Zeynep Hanım (ö.22 Mart 1797), Oğlu Ahmed Nazif Efendi, Merhum Halimi Hac Mehmed Efendi'nin kabri ve Hazinekar İsmail Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Efendi (ö.1799)'nin de mezarı buradadır. Merhum Halimi Hacı Mehmed Efendi'nin kabri cami arsasının mihrabı tarafındadır. Sonradan yol ortasında kaldığı için Hacı Selim Ağa'nın naaşı ikinci defa defnedilirken o da kütüphane bahçesine defnedilmiştir.⁵⁶

1.5.HACI SELİM AĞA'NIN AİLESİ

Mustafa Efendi onu kendi hanesinden İranlı Zeynep isimli bir cariye ile evlendirmiştir.⁵⁷ İki oğlu vardı. Bunlardan biri Ahmed Nazif Efendi, diğeri ise Mehmed Emin Efendi idi. Mehmed Emin Efendi; muhasebecilik görevinde bulunmuştur. Hicri Şaban 1200 / Miladi Haziran 1786'da 3.Cuma günü Ordu-yı Hümayun ile sefere çıkan başmuhasebeci Numan Bey vefat ettiği için Mehmed Emin Bey bu göreve getirilmiştir.⁵⁸ Hicri Zilhicce 1202 / Miladi Ekim 1788'de Mehmed Emin Efendi'ye Anadolu muhasebeciliği görevi verilmiştir.⁵⁹ Babası ve ağabeyi katledildikten sonra bir süre hapis oldu.⁶⁰ "Sadrazam Seyyid Hasan Paşa'nın kızı Hacı Şerife Esmâ Hanım ve Ömer Ağa'nın kızı Hacı Şerife Hatice Hanım ile evlenen Emin Bey'in çocukları Şerife Fatma, Şerife Cemile, Mahmud Nuri Bey ve Muhammed Nurullah Bey'dir."⁶¹ Şerife Hatice Hanım'la oğulları Muhammed Nurullah Bey ise

⁵⁴ TS.M.A.D, 10639,12 /L/ 1203.

⁵⁵BOA, HAT, 268./ 15686,29/Z/1203.

⁵⁶ Mehmet Şengün'in basılmamış anıları.

⁵⁷ Ahmet Cevdet Paşa, a.e c.IV, s.272.

⁵⁸ Feridun Emecen, **Taylesanîzade Hafız Abdullah Efendi Tarihi, İstanbul'un uzun dört yılı (1785-1789)**, İstanbul, TATAV, 2003, s.294.

⁵⁹ Taylesanîzade, a.e, s.226.

⁶⁰ Taylesanîzade, a.e, s.391.

⁶¹ Mehmet Nermi Haskan, **Yüzyıllar boyunca Üsküdar**, İstanbul, Üsküdar Belediyesi, 2001, c.II, s.953.

Bursa kadısı olmuş ve 1255-56/1840 senesinde vefat etmiştir.⁶² Kendisi vakfiyesinde müderris ailesinden ve soylu kişilerden olarak geçer.⁶³ 1282-83/1866 senesinde Mekke-i Mükerrreme Mollası oğlu Mehmed Emin Efendi, kendisinden 2 sene sonra da annesi Zahide Hanım vefat etmiştir.⁶⁴ 1223-24/1809 tarihinde vefat eden Emin Bey, bu tarihten 3 sene önce kütüphanenin gelirleri için bazı çalışmalar yapmış ve bir mücellid-hane açmıştır.⁶⁵

Ahmed Nazif Efendi, Abdülhamid'in kızı Dürrü Şehvar Hanım ile evlenmişti.⁶⁶ Dürrü Şehvar Hanım "Ahiretlik" mahlası ile bilinirdi.⁶⁷ Ahmed Nazif Efendi haccanlıkla masraf kâtibi, şehremini, matbahemini, Ruzname-i evvel, çavuşbaşı, darphane emini, başmuhasebeci, defterdar-ı şikk-ı evvel, vezir kethüdası (bu göreve Hicri Recep 1189 / Miladi Haziran 1784 senesinde halen defterdar-ı şikk-ı evvel olan Nazif Efendi mevcut görevinden azl edilerek getirilmiştir) oldu.⁶⁸ Hicri 1199 / Miladi 1785 senesinde vezir kethüdalığı görevinden azl edilmiş ve yerine Dividdar Mehmet Paşazade Abdi Bey getirilmiştir.⁶⁹ Nişancı (Hicri Rebiülevvel 1200 / Miladi Aralık 1786 senesinde bu göreve geldi),⁷⁰ tersane emini (Hicri Şevval 1200 / Miladi Ağustos 1786 senesi)⁷¹,defter emini (Hicri Zilhicce 1202 / Miladi Ekim 1788'de bu göreve getirilmiştir.),⁷² Hicri Safer 1202/ Miladi Kasım 1788 senesi'nde Tersane-i Amire Eminliği'nden defterdar-ı şikk-ı evvelliğe getirilmiştir.⁷³

Bazı görevlere iki defa getirildi. Nazif Efendi'nin bilinen iki kızı vardır.⁷⁴ Mehmet Şengün'in anılarında geçen bir notta karşımıza bir bilgi daha çıkmaktadır: Hacı Selim Ağa'nın torunu Fatma Sanver Nazif Efendi'nin bir de oğlu olduğunu ancak onun III.

⁶² Haskan, a.e, s.954.

⁶³ **Muhammed Nurullah Efendi'nin ek vakfiyesi**, vr.32b

⁶⁴ Haskan, a.e, s.955.

⁶⁵ Haskan, a.e, s.954.

⁶⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sadrazam Halil Hamid Paşa", **Türkiyat Mecmuası**, 1936, c.V, s.250.

⁶⁷ Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, haz. Şevki Nezihi Aykut, Ankara, TTK, 2018, c.II, s.182.

⁶⁸ Taylesanizade, a.e, s.68.

⁶⁹ Taylesanizade, a.e, s.98.

⁷⁰ Taylesanizade, a.e, s.125.

⁷¹ Taylesanizade, a.e, s.157.

⁷² Taylesanizade, a.e, s.226.

⁷³ Taylesanizade, a.e, s.179.

⁷⁴ İbrahim Hakkı Konyalı, **Abide ve kitabeleriyle Üsküdar Tarihi**, İstanbul, Türk Yeşilay Cemiyeti Yayınları, 1976, c.II, s.407.

Selim'den kaçırıldığını söylemiştir.⁷⁵ Ailesinin yaptığı araştırmalar sonucunda Hacı Selim Ağa'nın soyunun Ahmed Nazif Efendi'nin oğlundan günümüze ulaştığı anlaşılmaktadır. Oğlunun adı Nasır Bey'dir. Beylikçibaşılık görevinde bulunmuştur. *“Yıldız Sarayı'nda çalışıyormuş. Nasır Bey padişahın en güvendiği isimmiş. II.Abdülhamid'in jurnalcisi Arap İzzet Paşa padişaha sevimli görünmek için haksız yere baş yakarmış. Arap İzzet Paşa yine haksızlık edince Nasır Bey bastonuyla kafasını yarmış. Arap İzzet Paşa onu padişaha şikâyet etmiş. Padişah ise o yaptıysa bir bildiği vardır ancak yinede birkaç gün gözüme görünmesin demiş. Sonra yaşı da epeyce ilerlediği için emekli olmuş.”*⁷⁶Nasır bey'in oğlu Hüseyin Haşim Sanver eski İstanbul mebusu sabık Posta-Telgraf Nazırlığı görevinde bulunmuştur. 22 Haziran 1958 günü vefat etti ve Yahya Efendi Mezarlığı'na defnedildi. Haşim Bey'in 4 çocuğu bulunmaktadır. Baki Sanver, Rana Sanver, Afif Sanver ve Fatma Sanver. Baki Bey genç yaşta Fransa'da öğrenci iken vefat etmiştir. Rana Hanım'ın Osman Necmi Gürmen adında bir evladı bulunmaktadır. Osman Necmi Bey, 29 Haziran 2015 senesinde Paris'te vefat etmiştir. Kendisi iki dilde eser veren ender yazarlardan birisidir. Paris'te toprağa verilmiştir. Afif Sanver Fahri Maliye başmüfettişi ve devlet yatırım bankası umum müdür muavinliği görevindeyken 1970 senesinde vefat edince Yahya Efendi Dergâhi'na defnedilmiştir. Afif Sanver'in Süleyman Haluk Sanver adında bir oğlu vardır. 2015 senesinde hayata veda etmiştir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi mezunudur. 1974 senesinde Kanada New Brunswick Üniversitesi'nden doktora derecesine sahiptir. Birçok özel şirkette çalışmıştır. Aynı zamanda şili İstanbul Fahri Konsolosluğu görevinde bulunmuştur. Eşi Ebru Sanver ve oğulları Remzi Sanver ile Selim Sanver hayattadır. Remzi Sanver 2011-2015 arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde rektörlük yapmıştır. 2015 senesinden bu yana CNRS de Lamsade, Üniversite Paris Dauphine'de araştırma direktörüdür. Selim Sanver ise yüksek mühendistir ve aile şirketlerinde çalışmaktadır. İki de evli ve ikişer çocuk babasıdır.⁷⁷

⁷⁵ Mehmet şengene'in basılmamış anıları.

⁷⁶ Ebru Sanver'in ağzından.

⁷⁷ Ebru Sanver'in ağzından.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HACI SELİM AĞA'NIN ESERLERİ

2.1.KÜTÜPHANE

2.2.OSMANLI DEVRİNDE KÜTÜPHANE

Osmanlı Devleti bir uç beyliği olarak kurulmuştu. İlk medrese Orhan Gazi İznik'i feth ettikten sonra burada açıldı. Zamanla çoğalan medreselerin bazılarının içerisinde kütüphane olduğunu biliyoruz. Bunlardan ikisi Yıldırım Bayezid zamanında kurulmuş olan Eyne Bey Subaşı'nın Balıkesir'deki medresesi ve Bolu Yıldırım Medresesi'dir. II. Murad ve Fatih devirlerinden itibaren kütüphanelerin sayısı artmıştır. II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman devirlerinde de büyük atılım yaşanmış, çok sayıda kütüphane kurulmuştur ve bunlar külliye'nin tamamlayıcı unsurları haline gelmiştir.⁷⁸ Kütüphanecilik sadece devlet eliyle yapılmamıştır. Vakıflar eliyle kurulan kütüphaneler de ayrı bir yer tutmaktadır. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi de bu kütüphanelerden biridir.

2.3.MİMARİ OLARAK HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Üsküdar'da kurulmuş ilk müstakil kütüphanedir.⁷⁹ Üsküdar Mimar Sinan Mahallesi, Selami Ali Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Binayı Hacı Selim Ağa sarayda matbah emini iken yaptırmış ve bu araziyi satın almak için 10.000 kuruş para ödediğini belirtmiştir.⁸⁰ Bina I.Abdülhamid zamanında inşa edilmiştir. Mimarı Mehmed Tahir Ağa'dır.⁸¹ Kütüphanenin dış kapısı önünde durduğunuzda karşınıza gelen ahşap kapı sizi içeri davet eder. Sol bahçe duvarında dışarıya doğru hafif açılı bir çıkıntı mevcuttur. Kapının iki yanında sol tarafta bir ve sağ tarafta iki olmak üzere caddeye açılan toplam üç pencere mevcuttur. Bahçe

⁷⁸ İsmail Erünsal, "Kütüphane", Ankara, **DIA**, 2003,c.XXVII, s.13.

⁷⁹ Bayraktar, **a.e**, s.45.

⁸⁰ H.S.A vakfiyesi, vr.6b

⁸¹ Bolat, **a.e**, s.11.

duvarları kesme taştan yapılmıştır. Kapı üzerinde Mehmed Yesarî Efendi tarafından yazılmış, şair Mehmed Efendi'nin 3 sütun 15 satırdan oluşan yazısı vardır. Mermer üzerine yazılmış olan kitabe şu şekildedir:

“Cenâb-ı umde-i erkân-ı devlet mefharü'l-eşbâh

Sütûde menba-ı lutf ü mürüvvet zât-ı âlî-câh

Emîn-i matbah-ı şahenşehi Hacı Selim Ağa

Ki evsaf-ı cemîli nâsa olmuş zîver-i evfâh

Fenâ-yı devleti pâ-der-rikab-ı dehri derk idüp

Tedârük itdi azm-i menzil-i ukbâya zâd-ı râh

İdüp ilm-i şerîfe izzet ü erbâbına ikrâm

Mükemmel bir kütübhane bina itdi li-vechillah

Sıgar-ı ümmete mekteb kibârına kütübhâne

Binâsına muvaffâk oldu ol sahib-i dil-âgâh

İdüp her harf-i evrak kitabınca sevâb ihsân

Dü âlemde murâdın vire Hak ber-sûret-i dil-hâh

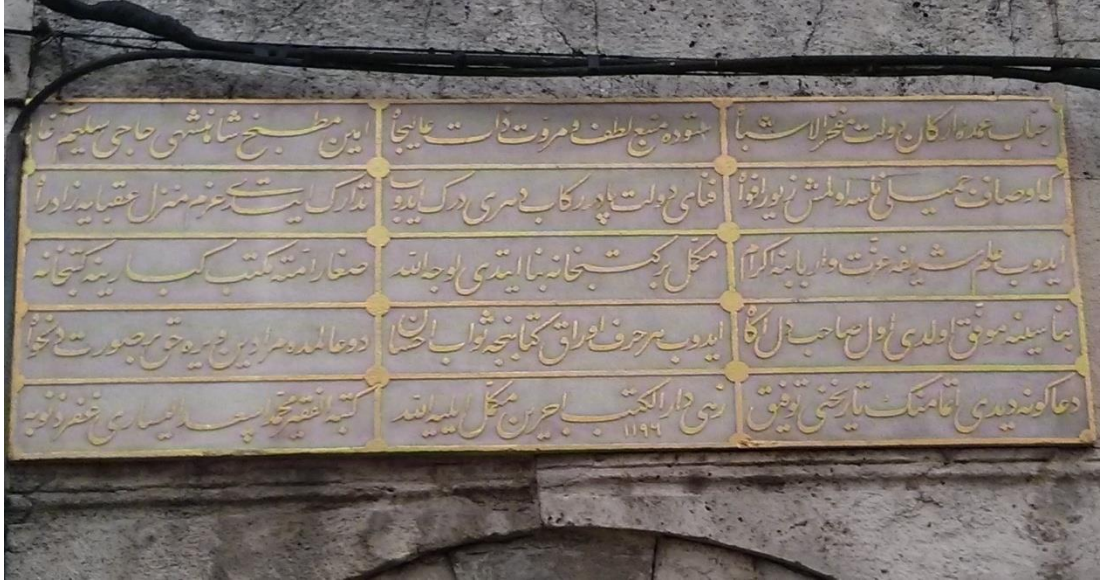
Du'â gûne didi itmâmının ta'rîhini Tevfik

Zehî dârü'l-kütüb ecrin mükemmel eyleye Allah

Ketebehü el-fakir Mehemed Es'ad el-Yesarî gufire zünûbehu”⁸²

1196

⁸² Haskan, a.e, s.951.

Fotoğraf 2.1.Kapı Kitabesi

Kapıdan içeriye girdiğinizde hemen sağ tarafta bekçi kulübesi bulunmaktadır. Bahçe içerisinde sol tarafta bir süs havuzu bulunmaktadır. Havuzun yeri belli olsa da bugün içi toprakla doldurulmuştur.

Fotoğraf 2.2.Havuz

Mehmet Şengenç'in anlarında bahsedildiğine göre bahçe içerisinde bulunan büyük bir incir ağacı yarıldığı için 1994 senesinde tamamen kestirilmiştir.⁸³ Binanın sağ tarafından arkaya doğru devam ettiğinizde ise tam karşınıza mezarlar gelmektedir. Binanın sol tarafında ise şu an mevcut olmayan meşruta(lojman) evleri varmış.⁸⁴ Bu meşruta evinin hemen arkasında günümüzde mevcut olmayan bir de su kuyusu varmış.⁸⁵

Esat Serezli *Tanin Gazetesi*'nde Hacı Selim Ağa Kütüphanesini şöyle anlatır:

Bir okuma salonu ve bir kitap deposundan meydana gelmektedir.8 penceresi bulunan okuma salonunun üç gözlü bir revaktan girişi vardır. Daha sonra mezarlar da sıbyan mektebinin bahçesinden buraya taşınmıştır.⁸⁶

Ahmed Remzi Efendi ise Hacı Selim Ağa Kütüphanesi' ni şu şekilde tanımlar:

Matbah-ı Amire emini Hacı Selim Ağa tarafından Üsküdar Atlamataşı'nda birbirine bitişik olarak kütüphane ve sıbyan mektebi inşa ettirilmiştir. III.Selim tarafından katledilen Hacı Selim Ağa buraya defnedilmiştir. Aynı senenin Ramazan ayında katledilen oğlu Ahmed Nazif Efendi'nin de mezarı buradadır. Okul bir süre Rüşdiye mektebi olduktan sonra ilkokula çevrilmiştir.⁸⁷

Kare şeklinde inşa edilmiş olan bina zeminden 2 basamak yüksektir. Bina bir adet kitap okuma salonu ve bir adet kitap deposu olmak üzere iki kısımdır.

Kütüphanenin önünde dört adet mermer sütun vardır. Ahşap saçaklar ile örtülüdür. Revakların kenarlarında mermerden korkuluklar bulunmaktadır. Kütüphane kapısının kemeri siyah beyaz mermerden oluşmaktadır. Eski fotoğraflardan anlaşılacağı üzere bina giriş kapısının tam önünde yerde çiniler varmış ancak bugün mevcut değil. "Bahçe kapısı künde karî bina demir kapısı ise dövme demirden meydana gelmektedir."⁸⁸ Okuma ve araştırma salonunda 14 adet pencere mevcuttur. Bunlardan ikisi ön tarafta, diğerleri ise yan taraftadır. Pencereler tuğla ve demirden meydana

⁸³ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

⁸⁴ Kütüphane binası içerisinde bulunan çeşmeden "Çeşmeler" bölümünde bahsedilecektir.

⁸⁵ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

⁸⁶ Esat Serezli, "İstanbul Kütüphaneleri: Hacı Selim Ağa Kütüphanesi", *Tanin Gazetesi*, 25.6.1947.

⁸⁷ Ahmed Remzi Efendi'nin notları.

⁸⁸ Bolat, a.e, s.14.

gelmiştir. İçeriye girilen kapı da dış kapı gibi ahşaptır. Ve üzerinde bulunan Hattat Osman imzalı kitabede Beyyine Suresi'nin 3.Ayeti yer almaktadır.

“Kalallahu tebareke ve teala Fiha Kulübün Kayyime, Sadakallahü'l-azim”⁸⁹

Fotoğraf 2.3.Kitabe

Okuma salonunun eni 525 cm, boyu 527 cm, yüksekliği ise 670 cm'dir.⁹⁰ Bina içerisine girildiğinde 5 adım kadar gidildikten sonra sağ ve solda iki dolap ve çalışma masaları mevcuttur. Burası diğer kütüphanelerden farklı olarak yazma eser kütüphanesi olduğu için çok az sayıda oturma yeri olmasına rağmen tüm yazma eserlere ulaşabilen bir sistemle hizmet vermektedir.

⁸⁹ Kur'an-ı Kerim, Beyyine Suresi, 98/3:" O sayfalarda dosdoğru hükümler yer almaktadır". Ayrıca bkz. Bolat, a.e, s.12, Bardak, a.e, s.19.

⁹⁰ Mehmet Şengenc'in basılmamış notları.

Fotoğraf 2.4.Okuma Salonu

Bina giriş kapısından girdiğinizde tam karşınıza gelen depodur. Kitap deposunun eni 400 cm, boyu 565 cm, yüksekliği 450 cm'dir.⁹¹ Okuma salonundan demir parmaklıklar yoluyla ayrılmaktadır. Kitap deposu okuma salonundan iki basamak yüksektir. Okuma salonunun yerleri taştır. Kitap deposunu aydınlatan 3 pencerenin ikisi yan duvarlarda, diğeri karşı duvarda bulunmaktadır. Camlarda demir kepenkler mevcuttur. Duvarlar 9 cm ahşap kaplamadır. Tavana boya yapılmıştır. Etrafında ahşap kaplama profiller vardır. Okuma salonunun dış tarafı sıcak profil kaplıdır. Mevcut alanda tuğla söve kullanılmıştır.

1982 senesinden önce kütüphanede ısınma soba ile sağlanırken aynı yılın son aylarında Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü Muammer Ülker'in uzun çabalarıyla buraya kalorifer sistemi döşenmiştir. 20.05.1999 tarihinde yine Muammer Ülker'in emriyle iki tonluk bir su deposu yapılmıştır.⁹² Binanın içi bugün alçı ile kaplıdır. Bazı camları hasarlıdır ve tadilata ihtiyaç duymaktadır.⁹³

⁹¹ Mehmet Şengenc'in basılmamış notları.

⁹² Mehmet Şengenc'in basılmamış notları.

⁹³ Kütüphane mimarisi röleveden anlatılmıştır.

2.4.KÜTÜPHANE KOLEKSİYONLARI VE KÜTÜPHANENİN İŞLEYİŞİ

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi ile ilgili en orijinal bilgiler Hacı Selim Ağa vakfiyesinde yer almaktadır. Vakfiyede anlatılanlardan, orada bu alan için ne kadar çok çalışıldığını görüyoruz. Hacı Selim Ağa'nın, kütüphane ve sıbyan mektebi için gerekli harcamayı yapmaktan da hiç çekinmediği anlaşılmaktadır.

2.4.1.Kütüphane Koleksiyonları

Üsküdar'ın ilk tekke kütüphanesi olma özelliğini taşıdığı iddia edilir.⁹⁴ Mehmet Nermi Haskan'a göre Ahmediye Kütüphanesi'nden sonra ikinci sırada yer almaktadır.⁹⁵ Dönemin devlet büyükleri tarafından da sık sık ziyaret edilmiş önemli bir kütüphanedir. Kütüphane çalışanlarından Mehmet Şengenç bunu anlarında şu şekilde anlatır:

“Ben Süleymaniye kütüphanesinde çalışırken Fuat Bayramoğlu ile tanıştım. O zamanlar Fuat Bey reis-i cumhur sekreterliği yapıyordu. Vehbi Koç'un yeğeni ile evliydi. Ben evine misafir olarak giderdim. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde çalıştığım sırada bir akşamüzeri kütüphaneye ziyarete geldi. Yanında Cevdet Sunay ve Fahri Korutürk vardı. Beni onlarla tanıştırdı. Kahve ikram ettim. Fuat Bey ayrıca Hacı Bayram Veli'nin torunlarından.”

Mehmet Şengenç yine bir başka anısında Süheyl Ünver'in de buraya sık sık geldiğini anlatır: *“Hoca kütüphanemizde çalışmalar yapardı. Bazı gelişlerinde bize şeker getirirdi. Çok sıcak çay içme boğaz kanseri yapar şeklinde bize öğütler verirdi.”*⁹⁶

“Kütüphane ilk kurulduğu zaman Hacı Selim Ağa'nın koleksiyonu ile birlikte mevcut olan 5 ayrı koleksiyon vardır. Bunlardan ilki Hacı Selim Ağa'ya aittir. 1299 adet kitap mevcuttur koleksiyonun bu bölümünde. Koleksiyonun ikinci kısmı olan

⁹⁴Kuruluşunun 225.yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Turan Mengçur'un anısına.(Baskı yeri ve yılı yok)

⁹⁵ Haskan, a.e, s.952.

⁹⁶ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

Aziz Mahmud Hüdai koleksiyonundan Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ne vakfedilmiş 1996 adet kitap vardır. Aziz Mahmud Hüdai Efendi Kütüphanesi'nin, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ne nakledilmesinin ardından "Hüdai Efendi" koleksiyonundaki kitapların tamamı Aziz Mahmud Hüdai Camii'nden gelmiştir. Koleksiyonun üçüncü kısmında III. Murat'ın annesi Nurbanu Sultan'ın Valide-i Atik Camii'ne yolladığı kitaplar buraya devredilmiştir. Buradaki kitap sayısı 139'dur. Bir diğer koleksiyon Yakup Ağa'ya aittir. Babü's-saade Ağası Yakup Ağa'nın 1680'de Kapu Ağası Camii Şerifi civarında inşa ettirdiği dershaneden Atik Valide Camii'ne geçen 29 adet kitaptır. Son bölümü ise Kemankeş (Abdülkadir Emir Hoca) tarafından Valide-i Atik Camii'ne verilen 695 adet kitaptır.

Bunu bir tablo ile görmek gerekirse şu şekildedir:

Koleksiyon sahibi	Kitap sayısı
Hacı Selim Ağa	1299
Aziz Mahmud Hüdai	1996
Nurbanu Sultan	139
Yakup Ağa	29
Kemankeş (Abdülkadir Emir Hoca)	695 ⁹⁷

Tablo 2.1.Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde bulunan kitap koleksiyonları

Selim Ağa'dan sonra buraya gelen kitapların çoğuna Selim Ağa'nın mührü vurulmuştur. Yıllar içerisinde vakfedilenler ile birlikte kütüphanedeki kitap sayısı 15.000'i bulunca kütüphane bölgeye yetmemeye başlamış, yeni bir kütüphaneye ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle 1953 yılında Şemsi Paşa Kütüphanesi açılarak bölgeye bir kütüphane daha kazandırılmıştır. Basmalar Şemsi Efendi Kütüphanesine

⁹⁷ Haskan, a.e, s.952.

taşınmıştır. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi yazma eserler kütüphanesi olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁹⁸

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki vakıf koleksiyonlarından başka, 1928 senesine kadar yine bu kütüphanede vakfedilen kitapların toplanmasıyla bir araya gelen "Asar-ı Cedide" bölümünde toplam 2305 kitap mevcuttur.

Bundan başka 1946-1954 yılları arasında gelen kitaplardan "Müteferrik" adında bir bölüm oluşturulmuştur. Kitapların toplamı 530'dur.⁹⁹

Bunların dışında sonradan beş bağış daha yapılmış olup şu şekildedir:

a) Haşim Paşa'nın bağışları: Bağış yaptığı kitapların adedi 105'dir. Tarsus'da 20 Ocak 1934 senesi'nde vefat etti. Kendisine izafe edilen "Şu mektepler olmasaydı maarifi ne güzel idare ederdim"sözü ile ünlenmiştir.

b) Hüseyin Kâzım Bey'in bağışları: Bu bölümde 558 adet kitap bulunmaktadır. 1908 senesinde Hüseyin Cahit Yalçın ve Tevfik Fikret ile beraber "*Tanin Gazetesi*"ni kurmuştur.

c) İhsan Mahvî Bey'in bağışları: 1891 İstanbul doğumlu olan İhsan Mahvî Bey bölümünde 407 adet kitap mevcuttur. 30 Aralık 1936'da vefat etmiştir.¹⁰⁰

Bu 5 koleksiyona ek olarak Gülnuş Valide Sultan ve Şeyh Efgani hazretleri koleksiyonları da dâhil edilerek 1955 senesinde Süleymaniye Kütüphanesi'ne gönderilmiştir.¹⁰¹ Yapılan bu nakillerden sonra, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ne kalan koleksiyonlar, Hacı Selim Ağa, Kemankeş Abdülkadir Emir Hoca, Nurbanu Valide Sultan, Yakup Ağa ve Aziz Mahmud Hüdai Efendi'ye ait olanlardır.

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde Mehmed Rıza'nın yazmış olduğu çok kıymetli bir Mushaf-ı Şerif vardır. "Ayni'nin Buhari Şerhi adlı eseri, İmam Gazali'nin İhyâü'l-

⁹⁸ Bayraktar, a.e, s.46.

⁹⁹ Bayraktar, a.e, s.46.

¹⁰⁰ Haskan, a.e, s.952-953.

¹⁰¹ Bayraktar, a.e, s.46.

ulum'u, Cami'nin ve Hüsrev Dehlevi'nin Divanları, Nisabüri'nin tefsiri" çok kıymetli eserlerdir.¹⁰²

2.4.2.Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki Eksik Kitaplar

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki çalınan ya da kaybolan bazı kitaplar: "Mushaf-ı Şerif, Hamse-i Atâyî, Hamse-i Nizamî, Divan-ı Şevket, Divan-ı Yahya, Subhatü'l-Ebrar" dır.¹⁰³

2.4.3.Kütüphanedeki Kitap Sayılarına Dair Açıklamalar

Eski Milli Kütüphane müdürü Adnan Ötüken'in 1962 senesinde TKDB (Türk Kütüphaneciler Derneği Birliği)'de yayınladığı "Eski Bir Defter 60 Yıl Önceki Türk Kütüphaneleri" adlı makalede bazı kütüphanelerin kayıtlı olduğu bir defterden söz edilmiştir. Burada Ötüken 1320 adet kitaptan söz etmektedir.¹⁰⁴

Mevcut başka kaynaklarda da Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin kitap sayısı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler şu şekildedir:

Hacı Selim Ağa'nın ilk vakfettiği kitap sayısı yaklaşık 1275'dir. Bu kütüphaneye sonradan gelen bazı kitaplara da Hacı Selim Ağa'nın mührü vurulmuştur. Buraya vakfedilen kitaplarla birlikte kütüphanedeki kitap sayısı 10044'e ulaşmıştır.¹⁰⁵

1987 tarihinde yayınlanan bir kitapta bu sayı 6017 olarak verilirken,¹⁰⁶ başka bir çalışmada ise 4207 cilt kitap bulunduğunu aktarılmaktadır.¹⁰⁷

2008 senesinde yayınlanan bir makaleye göre kütüphanede 4172 adet kitap vardır.¹⁰⁸

¹⁰² Serezli, a.e, 25.06.1947.

¹⁰³ Serezli, a.e, 25.06.1947.

¹⁰⁴Adnan Ötüken, Eski Bir Defter 60 yıl Önceki Türk Kütüphaneleri,1962, (Çevrimiçi) <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2054/2023>. (Erişim tarihi:17.10.2018)

¹⁰⁵ Serezli, a.e, 25.06.1947.

¹⁰⁶Rifat Gökçen, **İlçeleriyle İstanbul ve Marmara Bölgesi**, İstanbul, Özyürek Basımevi, 1987, s. 48.

¹⁰⁷ Akyıldız, a.e, s.75

¹⁰⁸Selda Sert, XVIII. Yüzyıldan Bir Kebikeç: Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, İstanbul, **Üsküdar Sempozyumları V**, Üsk. Bel, 2008, c.I, s.93.

2018 senesi içerisinde Oben Ekşi tarafından yapılan sayımlara göre 2988 adet yazma eser, 1347 adet de matbu eser vardır. Bunlardan Hüdai Efendi koleksiyonunda 792 adet yazma, 1314 adet matbu eser vardır. Hacı Selim Ağa Koleksiyonu'nda 1255 adet yazma, 34 adet matbu metin vardır. Kemankeş Koleksiyonu'nda 699 adet yazma vardır ve hiç matbu bulunmamaktadır. Nurbanu Sultan Koleksiyonu'nda 139 adet yazma vardır. Matbu eser hiç yoktur. Yakup Ağa Koleksiyonu'nda da matbu yoktur ve yazma sayısı 79'dur.

2.4.4.Kitap Türleri ve Konular

Mehmet Şengenç bu hususta şunları söyler:

Kütüphanenin Hacı Selim Ağa bölümünde 146 adet Türkçe, 1053 adet Arapça, 56 adet Farsça yazma eser ile 20 adet Türkçe, 12 adet Arapça basma eser mevcuttur. Aziz Mahmut Hüdai Efendi koleksiyonunda 209 adet Türkçe, 524 adet Arapça, 24 adet Farsça yazma ile 881 adet Türkçe, 354 adet Arapça,21 adet Farsça basma eser, Kemankeş koleksiyonunda 232 adet Türkçe, 411 adet Arapça, 60 adet Farsça yazma eser vardır. Burada basma yoktur. Nurbanu Sultan koleksiyonunda 3 tane Türkçe, 136 tane Arapça, 1 tane de Farsça eser bulunmaktadır. Burada da basma yoktur. Yakup Ağa koleksiyonunda ise sadece 29 adet Arapça yazma vardır.¹⁰⁹

Kütüphanede dini konularda mevcut olan eserlerin yanı sıra edebiyat, tarih, coğrafya, matematik, geometri, ahlak ve mantık alanlarında da kitaplar vardır. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki koleksiyonlarda Devr-i Hamidi Kataloglarına göre belirlenmiş olan kitap türleri şu şekildedir:

Hacı Selim Ağa Koleksiyonu: Mushaf, Kıraat, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Fetva, Farz, Mantık, Din, Geometri, Coğrafya, Ahlak, Tarih, Tıp, Edebiyat, Adap, Gramer, Sözlük, Hitabet Kitapları, Feraiz Kitapları,

Kemankeş Emir Hoca Koleksiyonu: Kuran-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Din, Adap, Mantık, Tıp, Geometri, Gök cisimleri Kitapları, Coğrafya, Tarih, Edebiyat,

¹⁰⁹ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

Sözlük, Risaleler Dergisi, Dil bilgisi, Gramer, Deyibilim (Deyimbilim), Güzel konuşma Kitapları, Konuşma Kuralları, Felsefe Kitapları,

Hü dai Efendi Koleksiyonu: Kuran-ı Kerim, Kıraat, Tecvid, Tefsir, Hadis, Dua, Din, Fıkıh, Güzel konuşma, Tarih, Edebiyat, Mantık, Deyibilim (deyimbilim), Dilbilgisi, Gramer, Sözlük, Faydalı Bilgiler Kitapları (Muhazarat), Bilim, Düşünce Kitapları (Garibe), Tıp, Matematik, Risale Mecmuaları.

Nurbanu Sultan Koleksiyonu: Kıraat, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Din, Mantık, Güzel konuşma, Deyibilim (Deyimbilim), Gramer, Risale Dergileri.

Yakup Ağa Koleksiyonu: Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kaide, Gramer, Sözlük, Güzel Konuşma Kitapları.¹¹⁰

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki kitap koleksiyonları üzerine birçok kez tez hazırlanmıştır. Bunlardan birisi Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nden Songül Bolat tarafından çıkarılan "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki yazmaların tezhîp açısından tanıtılması" adlı tezdır. Bir başka tez Marmara Üniversitesi'nden Cüneyd Gökçe tarafından yazılan "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Kelam kitapları" adlı eserdir. Bir diğeri yine İstanbul Üniversitesi'nden Sabahattin İçin tarafından yazılan "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde mevcut Arapça-Arapça, Arapça- Türkçe, Türkçe-Arapça yazma lügatlerin tavsifi", yine İstanbul Üniversitesi'nden Zehra Öztürk tarafından yazılan "Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Türkçe Mesnevi yazmalar kataloğu" adlı tezlerdir.¹¹¹

2.5.HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEKİ TARİH KİTAPLARI

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde Tarih kitaplarının sayısı koleksiyonlara göre farklılık göstermektedir. Hacı Selim Ağa, Hü dai Efendi ve Kemankeş Emir Hoca koleksiyonunda bulunmaktadır. Hacı Selim Ağa Katoloğu'nda 29 adet Türkçe, 61 adet Arapça, 12 adet Farsça kitap bulunmaktadır. Kemankeş Emir Hoca Koleksiyonu'nda

¹¹⁰Devr-i Hamidi Katalogları.

¹¹¹ Hacı Selim Ağa ile ilgili tezler, (Çevrimiçi) www.yok.tez.gov.tr. (Erişim Tarihi:29.01.2019)

24 adet Türkçe, 2 adet Farsça, 20 adet Arapça kitap mevcuttur. Hüdai Efendi Koleksiyonu'nda ise 175 adet Türkçe, 41 adet Arapça, 5 adet Farsça kitap tespit edilmiştir.¹¹²

2.6.KÜTÜPHANENİN İŞLEYİŞİ

Vakfiyede çok önem verilip çok fazla yer ayrılmış olan kütüphanenin çalışanlarını buradan öğrenmek mümkündür. Önce bu görevlileri tanıyalım.

Bu görevlilerden ilki hâfiz-1 kütüb-i evvel: Kitapları hıfzeden koruyan, idareci ve müdür anlamına gelmektedir. Yönetim yanında müderrislik ile de meşguldür. En yüksek maaşı o alırdı. İlim sahibi birinin bu göreve gelmesi istenirdi. Maaşı günlük 80 akçeydi. Salı ve Cuma günleri hariç haftada beş gün derse girerdi. Hâfiz-1 kütüb-i evvelin kütüphanede her gün bulunması zorunluydu. Müderris olduğu için de günlük 20 akçe alırdı. Çocuklara tefsir ve hadis ilimleri dersi verirdi.¹¹³Hâfiz-1 kütüb-i sânilik ve hâfiz-1 kütüb-i salislik birer derecedir. Hâfiz-1 kütüb-i sâni hafızlığı için günlük 40 akçe alırdı, müderrisliği için ise günlük 10 akçe daha alırdı.¹¹⁴ Hafiz-1 kütüb-i sâlis ise günlük 40 akçe alırdı.¹¹⁵ Vakfiyeye göre hâfiz-1 kütüplerin bir tarikat mensubu olması yasaktı. Eğer böyle gruplara dâhil olurlarsa işlerine son verilecekti.¹¹⁶ Üç hâfiz-1 kütübden ikisinin aynı anda müderrislik yapması zorunluydu.¹¹⁷ Vakfiyeye göre hafiz-1 kütüplerin yerlerine kendilerinden başka kimseyi bırakması yasaktır.¹¹⁸ Her kurumda olduğu gibi, burada da nöbet tutuluyordu. Üç hâfiz-1 kütüb kütüphane açıkken orada bulunacak, biri kütüphane ile meşgul olacak, ikisi ders vereceklerdi.¹¹⁹

Hâfiz-1 kütüb yamağı hafiz-1 kütüblere yardım etmek için tahsis edilmiştir. Sadece birkaç kütüphanede mevcuttur. Bunlardan biri de Hacı Selim Ağa kütüphanesidir.¹²⁰

¹¹²Devr-i Hamidi Katalogları.

¹¹³H.S.A vakfiyesi, vr.24b-25a

¹¹⁴H.S.A vakfiyesi, vr.25a

¹¹⁵H.S.A vakfiyesi, vr.25b

¹¹⁶H.S.A vakfiyesi, vr.25b

¹¹⁷İsmail Erünsal, "Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri", Ankara, TTK, 2008, s.250.

¹¹⁸H.S.A vakfiyesi, vr.26a

¹¹⁹H.S.A vakfiyesi, vr.26a-26b

¹²⁰İsmail E. Erünsal, "Türk Kütüphaneleri Tarihi II", Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yay, 1988, s.274.

Yamakların günlüğü 10 akçe olarak hesaplanmıştır.¹²¹ 1221/1812 tarihli devlet kayıtlarına yansıyan bir belgede de ücret yine günlük 10 akçedir.¹²²

Ferraşlar kurumun bakım ve temizliğinden sorumlu olan kişilerdir. Bevvab ise günümüzde kapıcı olarak tanımlanabilir. Günlük 15 akçeye çalışıyorlardı.¹²³ 1227 tarihli bir belgede yamağa hafız-ı kütüb-i sâlislik verildiği için günlüğü 15 akçeden yeni bir ferraş aranmaktaydı. İlerleyen tarihlerdeki arşiv belgelerinden anlıyoruz ki çalışanlara verilen maaşlar aslında uzun zaman aynı kalmıştır.¹²⁴

Mücellidler ise kitapların bakım ve tamiratından sorumlu kişilerdi. Ancak mücellidler sürekli çalışmaz, yılın belli dönemlerinde gelirlerdi. Vakfiyede belirtildiğine göre bunlar günlük 4 akçeye çalışıyorlardı.¹²⁵ Çalışanlar tarafından kitapların bakım ve tamir işleri daha sonraki dönemlerde de çok önemseniyor. Özellikle bir dönem çok bakımsız ve harap durumda olan kütüphanenin kitapları Mehmet Şengenç tarafından büyük bir bakıma alınmıştır. Şengenç kütüphanenin kitaplarını tavan arasından çıkardığında kitapların tozlanmış hatta bazılarının kurtlanmış olduğunu görür. Süleymaniye Kütüphanesi'nde edindiği bilgiler ışığında onları temizler ve bu temizliği her sene Mayıs ayında yaparak kitapları kurtardığını anlatır.¹²⁶ Geçmiş dönemde 1 kütüphane sorumlusu, 2 görevli, 1 adet de güvenlik çalışırken bugün de bu tablo karşımıza çıkmaktadır.

Kütüphaneye her sene düzenli olarak bir müfettiş gelir, denetleme yapardı. Kendisine bunun için 30 kuruş verilirdi.¹²⁷ Kütüphaneye atanacak hâfiz-ı kütüblere karar verme yetkisi kütüphane nezareti ile birlikte şeyhülislama bırakılmıştı.¹²⁸ Kütüphane görevlileri ile vakıf idarecilerinden bazıları da sayım için nezaret müfettişlerine yardım ederlerdi.¹²⁹ Kütüphanedeki personel seçimi vakfiyede şu şekilde anlatılır: Vakfiyede bu durum şu şekildedir: "...olduğu günde li'ecli't-ted rîs

¹²¹H.S.A vakfiyesi, vr.26a

¹²² BOA, C..MF..37 /1813,17/R/ 1221.

¹²³H.S.A vakfiyesi, vr.26a

¹²⁴ BOA, C..MF..94/4659 , 29/C/1227.

¹²⁵H.S.A vakfiyesi, vr.27a

¹²⁶ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

¹²⁷H.S.A vakfiyesi, vr.27b

¹²⁸ Erünsal, **Türk Kütüphaneleri Tarihi II**, s.110.

¹²⁹H.S.A vakfiyesi, vr.27b

vaktiyle kütübhânedede hâzır ve hidmet-i tadrîslerin bî- kusûr edâ idüp terk-i hidmet-i lâzımeden ictinâb ve rehn ü kefil i'tâsiyla kütübhânededen kitap ihrâcından tevakkî ve ihtirâz eyleyeler. Ve hâfiz-ı kütüb olan efendilerden hâfiz-ı kütüblüğün âhara ferâğ murâd ider ise ferâğlarına i'tibâr olunmayup fevt olanların dahi evlâd-ı zükûru tadrîse kâdir değil ise nâ ehil evlâda verilmeyüp mütevellî-i vakfımın intihâb u ihtiyar idüp 'arz eylediği ehl-i ilm ve sâhib-i fazl kimesneye nâzır-ı vakf hazretleri lede'l- imtihân liyâkat u istihkâkını istihsân buyurulur ise işâret-i 'aliyyeleriyle tevci ve ihsân buyurula...'130 Kütüphanede boşalan bir göreve vakfın mütevellisi, vakfiyedeki şartlara uygun bir adayı seçer ve bunu vakfın nezaretinde bulunan şeyhülislam, sadrazam, darüsaade ağası ve şehir kadılarına arz ederdi. Vakıf nazırları bunu divana gönderirdi.

Tespit edilmiş kütüphane çalışanlarından bazılarının isimleri şöyledir:

1271(1854-55) tarihli bir belgede Ahmed Hasib Efendi adlı biri burada çalışmıştır.¹³¹ 1906 -1936 senesinde kütüphanede Hafız-ı kütüblük yapmış olan Ali Rıza Hakses, Raziye Nugay, 13 yıl yaptığı görevinden 1982'nin Temmuz ayında ayrılmıştır. Kendisi Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Fakültesi Fransızca öğretmenliği mezunudur.1999 senesinde vefat etmiştir. Raziye Hanım göreve başlayana kadar kütüphanede bir süre görevli bulunmadığı için kitaplar Şemsi Paşa'ya taşınarak kullanılmıştır. Kapalı kaldığı dönemde Şemsi Paşa Kütüphanesi'ne bağlı olan kütüphane sonradan Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağlanmıştır.¹³² Didar Beyazıtöğlü, 2 sene yaptığı görevinden 1980 senesinde Kabataş Erkek Lisesine naklini aldırıp ayrıldı. Kabataş Erkek Lisesi müdürü Azmi Güler'in eşidir. Mehmet Şengenç, 1948 Amasya doğumlu bir müstahdemdir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde klasik cilt bölümünde Muammer Ülker'in emriyle çalışmalarabşlamıştır. 2007'de emekli olmuştur. 2018 senesi Ekim ayında hayata veda etmiştir. İsmail Güngör, 1980 senesinde Hacı Selim Ağa Kütüphanesine derleme müdürlüğünden gelmiştir ve burada memur olarak çalışmaya başlamıştır. Kendisi aslen iktisat mezunu olduğu için 1983 senesinde Süleymaniye Kütüphanesi muhasebe bölümüne alındı. Harun Bilgin, Hacı

¹³⁰H.S.A vakfiyesi, vr.26b

¹³¹ A.)MKT.NZD.131/39 , H.19/05/1271.

¹³² Mehmet Şengenç'in ağzından.

Selim Ağa İlkokulu'nun ilk mezunlarından. Memur olarak görev yapmış, 1992 senesinde emekliye ayrılmıştır. Mehmet Karakoç, 1993 senesinde 3 Aralık Cuma günü Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nden Konya Kütüphanesine tayin olmuştur. Mine Kartal, Mehmet Karakoç emekli olduktan sonra göreve gelmiştir. Yine bir başka çalışan Turan Mengçur. Kütüphanenin kıymetli çalışanlarından biri olan Osman Düzcan 2016 senesinde vefat etmiştir. 1925-1937 arasında görev yapan Ahmet Remzi Efendi ise kütüphanede baş memur, hem de cumhuriyet dönemi şeyhlerindendir.¹³³ Şu an ise Oben Ekşi bu görevi yürütmektedir.

2.6.1.Ahmet Remzi Akyürek

Kayseri Mevlevihanesi şeyhi Süleyman Ataullah Efendi'nin oğludur. Türabi Sülalesinden gelmektedir. Anılan mevlevihane de doğmuştur. Ortaokulu bitirdikten sonra önemli hocalardan Arapça, Farsça ve edebiyat dersleri almıştır. Bir sene sonra Kayseri'ye döndüğü zaman Kayseri Lisesi'nde ahlak hocalığına getirilmiştir. Sadece bununla kalmayarak çeşitli medreselerde mesneviler okutmuştur. Kütahya Erguniye Medresesi'ne şeyh vekili olarak gönderildi. 1909 yılında Kastamonu Mevlevihanesi'ne şeyh olduktan sonra 1913'de Halep Mevlevi hanesi'nde post-nişin oldu. 1.Dünya Savaşı başlayınca önce Şam'a, sonra Medine'ye gitti. 1919'da Halep işgal edilince İstanbul'a döndü ve Üsküdar Mevlevihanesi'ne şeyh oldu. Üsküdar Müfettişliği idaresindeki tekkelere ait işlerle ilgili azalık yaptı. 1925 senesinde tekkeler kapatılınca Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'ne nakledildi. Burada 10 sene çalıştıktan sonra Ankara'ya gitti. Ankara'da eski eserler kütüphanesi'nde çalıştı. 1944 senesinde hayatını kaybetti. Birçok eser bırakmıştır.¹³⁴

¹³³ Mehmet Şengenç'in basılmamış notları.

¹³⁴ Hasibe Mazioğlu, "Ahmet Remzi Akyürek", Ankara, **DİA**, 1989,c.II,s.304.

2.7. HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ'NDEN ÇALINAN ESERLER

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde ilk hırsızlık vakası Mehmet Şengenç'in anlattıklarına göre 28 Mayıs 2002 tarihinde olmuştur. O dönemin kütüphane çalışanı olan Şengenç, sabah kütüphaneyi açmak için gittiğinde her yerin açık olduğunu görür. Hırsız girdiğini ve Kuran-ı Kerimlerin çalınmış olduğunu anlar. Kütüphane müdürü Nevzat Kaya'yı arar. Polis çağırılır. Kapıların demir makaslar ile kesildiği anlaşılır. Kendisinin suçsuz olduğu anlaşılrsa bile kitapların çalınmasına çok üzülüğünü dile getirir.¹³⁵ Diğer günlerde her gece kalkıp ortalığı kontrol ettiğini, ancak o gün kontrol etmek için uyanamadığını anlatır. O gece Üsküdar'da elektriklerin kesildiğini dile getirir. Hatta kendisi ve ailesinin uyutulduğunu düşündüğünü söylemiştir.¹³⁶ Bu talihsiz çalıma haberi dönem gazetelerine de yansır. 18 Temmuz 2002 tarihinde Perşembe günü yayımlanan "*Sabah Gazetesi*"nde kütüphaneye gece 01.00-07.00 saatleri arasında girildiğini, 9 adet el yazması Kuran'ın çalındığı ve olayda ihmallerin olduğu yazılmıştır. Kütüphane çalışanlarının suçsuzluğu kabul edilirken Nevzat Kaya'nın daha önce bu kütüphane için ödenek ve güvenlik istediği, ancak Kültür Bakanlığı tarafından ödenek ve kadro yetersizliği nedeniyle verilmediği ifade edilir.¹³⁷ Bazı kaynaklar bu hırsızlık olayının başka gazetelere de yansıdığını yazar.

Bunlardan biri 23.07.2002 tarihli "*Radikal Gazetesi*"nde Nuray Mert'in yayınladığı "*Uygarlık Düzeyi*" adlı yazıdır.¹³⁸ Bundan başka bir hırsızlık olayı daha gerçekleşmiş, ancak hırsız Mehmet Şengenç tarafından suçüstü yakalanmıştır.¹³⁹ O gün aile ziyaretine gittiklerini ancak bir şey olur diyerek kendisinin eve geldiğini televizyon izlerken bazı tıkırtılar duyduğunu, sesler üzerine dışarıya çıkarak kütüphane çatısından hırsız girdiğini fark etmesi üzerine çatıya çıkarak hırsızı yakaladığını anlatır.¹⁴⁰

¹³⁵ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

¹³⁶ Mehmet Şengenç'in ağzından.

¹³⁷ Sabah Gazetesi, 9 Kuran Göz Göre Göre Çalındı, 2002,(Çevrimiçi),<http://arsiv.sabah.com.tr/arsiv/2002/07/18/s0614.html>. (Erişim Tarihi: 22.10.2018)

¹³⁸ Bolat, a.e, s.19.

¹³⁹ Mehmet Şengenç'in basılmamış anıları.

¹⁴⁰ Mehmet Şengenç'in ağzından.

“Kütüphaneden çalınan eserleri de yine Mehmet Şengenç’in tuttuğu notlardan öğreniyoruz. Çalınan tüm eserler Hüdai Efendi koleksiyonuna aittir. Bu kitaplar 5.6.7.8.9.10.17.18.19.23.24 numaralı Kuran-ı Kerimlerdir. 29.Kuran-ı Kerim Hicri 2.asra ait olup nadide bir tezhipte süslenmiştir. Hüdai Efendi’ye Vezir Halil Paşa’nın vakfidir. 29 numaralı Kur’ân 2. cüzden başlayarak 11. cüz’ kadar bu kayıtlarda yer alırken 1. cüz ile ilgili hiç bir bilgi yoktur.¹⁴¹

Bu durumu Neriman Malkoç şu şekilde anlatır: Kur’an-ı Kerimlerden no. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 Hüdai Efendi kataloğunda olan bu kitaplar Acem tezhibi ve cildiyle süslenmiştir. Bazıları sülüs hattı ile yazılmıştır. Hz.Ali tarafından yazıldığı düşünülen bir Kuran-ı Kerim de yine Hüdai Efendi’nin Kuran-ı Kerimleri arasındadır. 24 numarada kayıtlı Kur’ân’ın ise kelime kelime Farsça çevirisi mevcuttur.”¹⁴² Hacı Selim Ağa Kütüphanesi’nden çalınan kitapların detaylı bilgisi www.kulturvarliklari.com adresinde bulunmaktadır. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi günümüzde Kültür Bakanlığı’na bağlıdır.

2.8.ÇEŞMELER

2.9.İSLAMİYET VE OSMANLI DÖNEMİ ÇEŞMELERİ

Çeşme kelime olarak içilecek su, akan yer anlamına gelmektedir.¹⁴³ Hz. Peygamber’e su ile ilgili sadaka sorulduğu zaman, “Sadakanın en faziletlisi su teminidir” demiştir. Çeşmeleri incelerken dikkat edilmesi gereken şeylerden biri genellikle bahçelerde süs olarak kullanılan çeşme ve havuzlar ile günlük ihtiyaçları gidermek için yapılanları ayırmaktadır. İkisinin mimari yapıları benzer olsa da farklı gruplar içerisinde yer almaktadırlar ve böyle incelenmelidir.¹⁴⁴

¹⁴¹ Bolat, a.e, s.19.

¹⁴² Neriman Malkoç, “İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri”,Ankara, Milli Kütüphane Basım ve Ciltleri, 1957,s.94-95. Ayrıca bkz. Bolat, a.e, s.19.

¹⁴³ Şemsettin Sami, **Kamus-ı Türki**, Önsöz: Ömer Faruk Akün, İstanbul, Kapı Yayınları,2004,s.511.

¹⁴⁴ Semavi Eyice, “Çeşme”, **DİA**, c.VIII, 1993, s.277.

Osmanlı dönemi çeşmeleri Celâl Esat Arseven'in tasnifine göre, mahalle çeşmesi, cami çeşmesi, şadırvan, oda çeşmesi, musluklar, abidevî çeşmeler şeklindedir. Ancak Semavi Eyice'ye göre şadırvan, oda çeşmesi ve musluklar Türk mimarisinde çeşme ile aynı grupta sayılmazlar. Osmanlı döneminde yapılan çeşmeleri şadırvan çeşmeler, sütun çeşmeler, meydan ve iskele çeşmeleri, duvar çeşmeleri şeklinde tasnif etmek gerekmektedir.¹⁴⁵

Osmanlı toplumunda insanın ihtiyaçları ön planda tutulup karşılamak için büyük çabalar harcanmıştır. Su ihtiyacının büyük bir kısmı çeşmelerden karşılanmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere şehrin çeşitli yerlerinde çeşmeler yapılmıştır. İnsana hizmet vermek için yapılan bu çeşmeler, genellikle insanlar tarafından yoğun olarak kullanılan kamu yapılarının (cami, medrese, hastane vb) yanlarında bulunmaktadır. Çeşmeler kare, dikdörtgen, daire, yarım daire, elips, çokgen planlar şeklinde ele alınabilir.¹⁴⁶ Çeşmeyi oluşturan unsurlar ise ayna taşı, sütunlar, kemerler, musluk ve yalak, örtü ve saçaklardır.¹⁴⁷

XVIII. yüzyıl'da yaşamış devlet adamlarından biri olan Hacı Selim Ağa da birçok çeşme yaptırmıştır. Çeşmeler ile ilgili en önemli bilgileri öğrendiğimiz vakfiyede bahsedilen 3 çeşmeden yalnızca 1 tanesi günümüze ulaşmıştır.

2.10.FATİH'TEKİ ÇEŞMESİ

Yeniçeri Ocağı yakınında inşa edilen çeşmenin inşası 2500 kuruşa mal olmuştur.¹⁴⁸ II. Mahmud tarafından 1826'da Vaka-i Hayriye adı verilen olayda Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra Yeniçerilere ait her şey yıkılırken yeniçeri odalarının içinde olmasından dolayı bu çeşmenin de yıkılmış olması muhtemeldir. Vakfiye dışındaki kaynaklar da kendisi ile ilgili hiçbir bilgiye rastlanılmamıştır.

¹⁴⁵ Eyice, a.e, s.279.

¹⁴⁶ Abd-Allah Al-Mohamad, "Osmanlı Dönemi ile ilgili yapılan çeşmelerin özellikleri ve son durumları ile ilgili bir değerlendirme", Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1988, s.17.

¹⁴⁷ Al-Mohamad, a.e, s.29-30.

¹⁴⁸ H.S.A vakfiyesi, vr.6a-6b

2.11.KÜTÜPHANE’NİN ÇEŞMESİ

Hacı Selim Ağa Kütüphanesi’nin avlusunda bulunmaktadır. Diğer çeşme gibi bu çeşmenin yapılışı da 2500 kuruşa mal olmuştur. Çeşme kitablesizdir. Bugün de kullanıma açıktır. Çeşmenin mimarisi şöyledir: Yarım daire şeklinde, süslemesiz, ayna taşından üç burma çıkmaktadır. Bu çeşmenin suyu şebeke suyuna bağlanmadan önce Bülbüldere’den gelmekteydi. Duvar çeşmesi olarak da tanımlanmaktadır.¹⁴⁹

Bu çeşme vakfiye metninde şu şekilde geçmektedir:¹⁵⁰

“...ve iki bin beş yüz gurusunu medfne-i Üsküdar’da Tenbel el-Hâc Mehemmed Mahallesi’nde müstemilât-ı ma’lumeyi hâvî birbirine muttasıl üç bâb mülk menzil iştirâsına ve mâ’adâ on bin gurusunu menâzil-i mezkûrenin ebniyelerini hedm ve ‘arsalarını birbirine zam ve üzerlerine bir mekteb-i ra’nâ binâsına harc u sarf olunmasını şart ve ta’yîn itmemele bi’- inâyeti’llâhi’l- melik’il- müte’âl çeşme-i merkûm ve mekteb-i şerîf ve kütübhâne-i latîf binâları itmâm ü ikmâl olunmağla sâlifü’l-beyân yirmi beş bölük kışlası hâricinde meblağ-ı mevkûf-ı merkûm ile bi- izn-i Sultanî binâ olunan bir ‘aded kârgîr kebîr su hazînesini müstemil çeşme-i zîbâyı mezkûrumu...”

¹⁴⁹ İbrahim Hilmi Tanışık, **İstanbul Çeşmeleri**, c.III, İstanbul, Maarif Matbaası, 1943, s.229.

¹⁵⁰H.S.A vakfiyesi, vr.6b-7a

Fotoğraf 2.5.Kütüphane Çeşmesi

2.12.OKUL ÇEŞMELERİ

İki adet çeşme de mektep yapılırken giriş kapısının sağ ve sol kısımlarında inşa edilmiştir. Bu çeşmenin suyunun Mihrimah Sultan Camii'ne getirilen suyla birlikte olması muhtemeldir.¹⁵¹ Hacı Selim Ağa, Mihrimah Sultan Camii'nin su yoluna tamirat lazım olduğu zaman kütüphane ve mektebinin altından geçen bu yolu kendi cebinden tamir ettirmiştir.¹⁵² Sağdaki çeşmede “Aynen fiha tusemmâ selsebila”¹⁵³ âyeti yazarken sol taraftaki çeşmede “ve sakāhum Rabbühüm şaraben tahûra”¹⁵⁴

¹⁵¹Haskan, a.e, s.924.

¹⁵²Haskan, a.e, s.1202.

¹⁵³Kur'ân-ı Kerim, İnsan Suresi 76/18:” İçindeki, orada adına selsebil denilen bir pınardan alınmıştır”.

¹⁵⁴Kur'ân-ı Kerim, İnsan Suresi,76/21:”Oradakilerin üzerlerinde yeşil renkli, ince ve kalın ipek elbiseler vardır;gümüş bilezikler ile süslenmişlerdir, rableri onlara tertemiz bir içecek verir”.

yazmaktadır.¹⁵⁵ Mektep 1937 senesinde tadilata girdiğinde çeşmelerin yıkıldığı düşünülmektedir. Bugün iki çeşmeden de hiçbir iz yoktur. Yalnızca okul yıkılırken çeşme giderlerinin mermer parçalar halinde kütüphanenin bahçesine konulduğu düşünülmektedir.

Hacı Selim Ağa yalnızca çeşmelerin yapımına değil, onların bakım ve korunmasına da çok önem vermiştir. Hatta bu nedenle çeşmeler için ücretli çalışanlar tutmuştur. Yeniçeri Odalarında yapılan çeşmenin güvenliği için günlüğü 4 akçeden bir görevli tayin etmiştir. Üsküdar'daki çeşme için ise günlüğü 6 akçeden birisi görevlendirilmiştir.¹⁵⁶

Çeşmeleri dışında birde Hacı Selim Ağa'nın sahip olduğu bir su hazinesi vardır. Eyüp Eyvadlı Bölgesi'nde bulunan Bakraç Deresi'nde birçok su kuyusu kazılarak, Arif Efendi sularıyla merhum Sultan Süleyman Han suyuna katılan 10 musluk suyun 2 musluğunu çevredeki halk için ayırdığını, 8 masura suyun 10 hilal(su ölçü birimi) tatlı suyun ebediyen kullanılma ile kendisinde olduğunu Merhum Abdürezzak Paşa'dan almış olan Halil Ağa'nın 1780 senesinde Seyyid Ahmet Efendi'nin imzası ile kendisine sattığını belirtmiştir.¹⁵⁷

2.13.MEKTEP

2.14.OSMANLILARDA MEKTEP

Mektep, Osmanlı dönemi eğitim kurumlarındanır. Sözlükte çocukların eğitim için gittikleri bina ya da daire olarak tanımlanır.¹⁵⁸ Başlangıçta Karahanlılar ve Selçuklularda da aynı isimlendirme yapıldığı için sıbyan mektebi denilen bu okulların Osmanlı toplumu içerisinde aldığı bazı isimler şöyledir: “dârüta‘lîm, dârüilm, muallimhâne, mahalle mektebi, taş mektep, mekteb-i ibtidâiyye”. Osmanlı'da bu mektepler kuruluşlarından 1924 senesine kadar farklı ilerlelemeler kaydedilmiştir. 1838'de “Umûr-i Nâfia Meclisi”nde mektepler büyük ve küçük olmak üzere 2

¹⁵⁵Mehmet Ra'if, **Mir'at-ı İstanbul**, çev: Günay Kut, Hatice Aynur, İstanbul, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları, 1996, s.197.

¹⁵⁶H.S.A vakfiyesi, vr.27a

¹⁵⁷H.S.A vakfiyesi, 7a-7b.

¹⁵⁸ Sami, **a.e**, s.1395.

kısımda incelendi. 1847 senesinde Mekâtib-i Umûmiyye Nezâreti kurulunca ilk ve orta dereceli okullar buna göre yeniden düzenlendi.¹⁵⁹

1846 senesinde sıbyan mekteplerinde elifba, Kuran-ı Kerim, ilmihal, tecvit, ahlak-ı memduha risaleleri okutuluyor, lügat, sülüs ve düz yazı türünde yazıların eğitimi veriliyordu. Tanzimat döneminden sonra ders sayılarında artış oldu. 1847 senesinde “Mekâtib-i Umûmiyye Nezâreti” kurulunca ilk ve orta dereceli okullar bu kuruma göre yeniden düzenlendi. Bu idari kurumun başına Sahaflar Şeyhizâde Esad Efendi getirildi ve ilgili kurumlar da yenilikler yapılması sağlandı. 10 Şubat 1864’te Müslüman kız çocukları için sıbyan mektepleri açıldı. 1882’den sonra bu kurum “Mekâtib-i İbtidâiyye” olarak devam etti.¹⁶⁰

18.yy sonlarına gelindiği zaman genel çerçevede eğitim bakımından geri kalmaya başlamış bir toplum görünüyordu. Toplumu daha ileriye taşıyabilmek için I.Abdülhamid döneminden başlayarak bazı okullar açılmaya başlandı. Bu reformları III.Selim ve II.Mahmud devam ettirdi. Açılan bu yüksek okulların yanı sıra günümüzde ilkokul öncesi ve ilkokul dönemini kapsayan mektepler de açılmaya başlanmıştı. Bunlardan bir tanesi de Hacı Selim Ağa’nın kütüphanesinin hemen yanı başında açtığı okuldur.

2.15.SIBYAN MEKTEBİNİN ŞARTLARI VE ÖZELLİKLERİ

Sıbyan kelimesi Arapça kökenlidir. Çocuk anlamına gelen sabi kelimesinin çoğuludur. Fatih döneminde sıbyan mekteplerinde maddi durumu düşük ve anne babası hayatta olmayan çocukların okutulması tercih edilmiştir. Başlangıçta verilen Kuran-ı Kerim ve namaz derslerine ilerleyen dönemlerde yeni dersler eklenmişti. Mekteplerde öğretmenlik yapan hoca ve kalfanın yanında hademe ve mubassırda bulunurdu.

Osmanlı döneminde sıbyan mektebinde hocalık yapacak insanlar kültür birikimini daha iyi aktarsın diye biraz daha yaşlılardan seçilirdi. Bu da sıbyan mektebinden mezun olan çocukların daha olgun olmasını sağlıyordu. Bu okullara başlama yaşı 4

¹⁵⁹ Cahit Baltacı, “Osmanlılarda Mektep”, Ankara, **DİA**, 2004, c.XXIX, s.6-7.

¹⁶⁰ Baltacı, **a.e.**, s.7.

yıl, 4 ay, 4 gün olarak belirlenmişti. Çocuklar törenle başlar, törenle mezun olurdu. Bu mektebe ancak 7 yaşına kadar devam edilirdi. Başarılı öğrenciler cüz veya kitap hediye edilerek taltiflendirilirdi.¹⁶¹ Okulda eğitim sabah saatlerinde başlar, ikindiye kadar sürerdi. Çocuklar dersler başlamadan gülbang okurdu. Sınıf atlamak Kur'an-ı Kerim hatmedilince olurdu. 1870 senesine gelindiği zaman sadece Üsküdar'da 28 adet sıbyan mektebi vardı.¹⁶²

Sıbyan mekteplerinde yenilikçi bir eğitim programı yoktu. Her okulda olduğu gibi burada da disiplin çok önemliydi. Öğrenme metodu ezberdi. Eğitim zamanı programlanmamıştı.¹⁶³ İnas mekteplerinin hocaları ise Kur'an bilen, Sübha-i Sıbyân ve Tuhfe-i Vehbî gibi risâleleri okumuş öğretmenler olurdu. Yaş almış olmak kuralı burada da geçerliydi. 1868'de İstanbul'da bir sıbyan mektepleri için öğretmen yetiştirilmek üzere bir okul açılmıştı ve o dönemde sıbyan mekteplerine öğretmen olmak için buradan mezun olmak zorunluydu.¹⁶⁴ Günümüzde hâlâ camilerde çocuklara temel dini bilgiler ve Kur'an-ı Kerim'in öğretildiği yerler sıbyan mektebi olarak adlandırılmaktadır. Sıbyan mektepleri çoğunlukla caminin içinde yer aldığı için özerk denebilecek yapıdaydı.¹⁶⁵

2.16.RÜŞDİYE MEKTEBİNİN ŞARTLARI

Rüşdiye mektepleri Sultan Abdülmecid'in eğitimde yeni bir sistem kurulması gerektiğini bildiren bir ferman yayınlaması ile oluştu. İlk rüşdiye 1847'de, İstanbul'da Dâvud Paşa Mektebi'nde açıldı. İhtiyaca göre rüşdiyelerin sayısı artırıldı. Okul ihtiyacı olunca öğretmen ihtiyacı da açığa çıktı ve 1848 senesinde Dârülmua'llimîn-i Rüşdî açıldı. Öğretmen okulunun verdiği mezun sayısı arttıkça yeni okullar açıldı.¹⁶⁶

¹⁶¹İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunları ve Mensupları Vakfı, Sıbyan Mektebinin Tarihçesi,(Çevrimiçi),<http://www.siyasalvakfi.org/hakkimizda/tarihce/sibyan-mektebi-tarihcesi-3.html>. (Erişim tarihi: 10.10.2018)

¹⁶² Haskan, a.e, s.897.

¹⁶³Osmanlı Eğitim Mirası, Klasik ve Modern Dönem üzerine makaleler, haz. Mustafa Gündüz, Ankara, DOĞUBATI, 2015, s.46.

¹⁶⁴ Baltacı, a.e, s.7.

¹⁶⁵Gündüz, a.e, s.46.

¹⁶⁶ Cemil Öztürk, "Rüşdiye", Ankara, DİA, 2008, c.XXXV, s.300-301.

Rüşdiye Mekteplerine devam edebilmek için çocukların Kur'an-ı Kerim, tevit, ilmihal öğrenmiş olması ve iyi derecede Türkçe bir yazıyı okuyabiliyor olması beklenirdi. Bir öğrenci sıbyan mektebini bitirse bile ortalaması yeterli değilse rüşdiye mekteplerine devam edemezdi. Mekteplere seçilen öğrencilerin eğitim durumlarına çok önem verilirdi. Burada “Arapça, Farsça, Divani, rık'a, siyakat, mantık, Fransızca, geometri, matematik ve coğrafya” öğretiliyordu.¹⁶⁷

2.17. MEKTEBİN KONUMU

Tembel Hacı Mehmed Efendi Mahallesi'nde Matbah Emini Hacı Selim Ağa tarafından kütüphanenin yanında yaptırılmıştır. Hacı Selim Ağa'nın ilk gömüldüğü yer bu okulun bahçesiydi. Binanın kapısında “Hayrukum men ta'alleme'l-Kur'an ve allemehu”¹⁶⁸ yazılıydı. Ancak bu kitabe bugün mevcut değildir. Bir tadilat sırasında kaybedildiği düşünülmektedir.

Esad Serezli'nin 25.06.1947 tarihinde Tanin Gazetesi'nde yazdığına göre: Matbah-ı Amire Emini Hacı Selim Ağa tarafından 1782 senesinde yaptırılmıştır. Sıbyan mektebinden sonra rüşdiye mektebi ve inas mektebi olarak kullanılan okul 1923 senesinde İlköğretim okuluna çevrilmiştir. 1937 senesine kadar kullanılan bina bu tarihten sonra yıkılmış ve yerine daha büyük bir bina yaptırılmıştır.¹⁶⁹

2.18. MEKTEP ÇALIŞANLARI VE MEKTEBİN ALDIĞI İSİMLER

Mektepte ilk olarak muallim-i evvel, muallim, halife-i mektep görevlendiriliyor. Bunlardan başka bir de sülüs hocası vardı. Okulda çocukların haftada iki gün yazı eğitimi alması sağlanır. Kendisinin günlüğü 5 akçedir ve vakfiyede şu şekilde geçer:¹⁷⁰

¹⁶⁷ Hatip Yıldız, Osmanlı Döneminde Üsküdar'da Açılan İlk Sivil Modern Okul: Üsküdar Merkez Rüşdiye Mektebi, **Üsküdar Sempozyumu IX**, Üsküdar Belediyesi, 2016, c.III, s.64-65.

¹⁶⁸ En hayırlınız Kur'an-ı Kerim'i öğrenen ve öğretenenizdir. (Hadis-i Şerif), Bardak, a.e, s.15.

¹⁶⁹Serezli, a.e, 25.06.1947.

¹⁷⁰H.S.A vakfiyesi, vr.24b

“...Ve erbâb-ı hüsn-i hatdan bir sâhib-i ketebe efendi dahi mekteb-i merkûmda hâce-i meşk olup haftada iki gün etfâl-i müslimîne ta’lîm-i san‘at -i hatt-ı sülûs ile kemâ hüve hakkuhu edâ-yı himmet-i lâzîme eyleye. Yevmî beş akçe vazîfeye mutasarıf ola...”

Bunlardan başka mektep için temizlik görevlisi ve kapıcı görevlendirilmiştir. Vakfiyeden edindiğimiz bilgiye göre kapıcının görevi günlük 5 akçeye çeşmeler ile ilgilenmek ve çeşmelerin tasını korumaktır.¹⁷¹

Bir âlim eğer mektebe muallim-i sıbyan olacaksa Müslüman çocuklara ciddi şekilde Kuran-ı Kerim öğretmesi istenir ve kendisine bunun için günlük 25 akçe ücret ödenirdi.¹⁷²

Mektep hocası her gün ikindi vaktinden sonra Kuran-ı Kerim okuyup başta Hazret-i Peygamber olmak üzere Hacı Selim Ağa’nın ruhuna da hediye eyleyecektir. Hem muallim olduğu hem okumalar için kendisine toplamda 10 akçe ödenecektir.¹⁷³

Bunun dışında bir de halife-i mekteb tayin ediliyor. Bunun görevi muallimin kalfalığını yapmaktır. Hacı Selim Ağa işini kusursuz yapmasını ve her gün ikindiden sonra Kuran-ı Kerim okuyup Hazret-i Peygamber’in ve kendisinin ruhuna hediye etmesini istiyor. Ve bunun için kendisine günlük 5 akçe maaş veriliyor.¹⁷⁴

Salnamelerde mektebin yeri ve isimlendirilmesi yıllar içinde değişiklik göstermiştir. 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859 yıllardaki salnamelerdeki “Selim Efendi Kütüphanesi bitişiğinde” olarak kaydedilirken¹⁷⁵ 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866 yıllardaki salnamelerde adres “Toptaşı” olarak gösterilmektedir.¹⁷⁶ 1867, 1868, 1869 yıllardaki salnamelerde okulun adresi Üsküdar’da “Atık Bab

¹⁷¹Ve bir mukaddim mürâfî kimesne mekteb-i merkûma bevâb ve ferrâş ve kapu ittisâlinde kâ’in çeşme-i mâ-i lezîze hâfız-ı tas olup be-her yevm mekteb-i merkûm kapusunu feth u iğlâk ve derûn ve bîrûnunu tathîr ü tanzîf ve çeşme-i merkûm tasını ref’ü tâ’lîk ve hîfz eyleye. Yevmî beş akçe vazîfeye mutasarıf ola.

¹⁷²H.S.A vakfiyesi, vr.23a

¹⁷³H.S.A vakfiyesi, vr.23a-23b. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.15.

¹⁷⁴H.S.A. vakfiyesi, vr.23b. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.15.

¹⁷⁵Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1270, s. 95; H. 1271, s. 104; H. 1272, s. 113; H. 1274, s. 130; H. 1275, s. 93; H. 1276, s. 109; H. 1277, s. 114.

¹⁷⁶Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1278, s. 114; H. 1279, s. 117; H. 1280, s. 123; H. 1281, s. 125; H. 1282, s. 114; H. 1283, s. 119.

Müşiri” olarak verilmiştir. Kaynaklarda Atık bab müşiri ile ilgili hiçbir bilgiye rastlanmamıştır.¹⁷⁷

Mektep 1852-1870 yılları arasında “Üsküdar Rüşdiye Mektebi,”¹⁷⁸olarak geçerken 1872 yılından itibaren “Üsküdar Atık Rüşdiye Mektebi”¹⁷⁹ olarak adlandırılıyor. Bu isim değişikliğinin sebebi aynı tarihlerde Üsküdar’da “Atlamataşı Rüşdiyesi” adıyla yeni bir okul açılmasına bağlanabilir.¹⁸⁰ 1872 yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi bitişiğinde bulunan binada eğitim başladıktan sonra 1880-81 yıllarına ait salnamelerde “Üsküdar Doğancılar Rüşdiye Mektebi”¹⁸¹olarak geçerken, sonraki salnamelerde ise “Üsküdar Merkez Rüşdiyesi”¹⁸² olarak geçmektedir. “Merkez Rüşdiyesi”nin geçtiği ilk arşiv belgesi ve bu isme dair en son kayıt ise 1327 senesine aittir.”¹⁸³

Binanın hizmet verememesi tadilat ihtiyaçları sebebiyle olmuştur ancak ihtiyacı olan tadilatın karşılanmasına rağmen¹⁸⁴ binaya taşınılmamış eğitim Doğancılar’da vermeye devam edilmiştir.¹⁸⁵

1859 yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi’nin yanında bulunan rüşdiyenin kadrosu şu şekildedir:

‘Muallim	Mehmed Hilmi Efendi
Rik’a hocası	Hüseyin Efendi
Hendese(Geometri) hocası	Selami Efendi ¹⁸⁶

¹⁷⁷Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1284, s. 81; H. 1285, s. 91; H. 1286, s. 112. Ayrıca bkz. Yıldız, a.e, s.52.

¹⁷⁸Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1270, s.95, H. 1271, s. 104, H. 1272, s. 113; H. 1274, s. 130; H. 1275, s. 93; H. 1276, s. 109; H. 1277, s. 114; H. 1278, s. 114; H. 1279, s. 117; H. 1280, s. 123; H. 1281, s. 125; H. 1282, s. 114; H. 1283, s. 119; H. 1284, s. 81; H. 1285, s. 91; H. 1286, s. 112.

¹⁷⁹Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1294, s. 392.

¹⁸⁰ Yıldız, a.e, s.52.

¹⁸¹Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1298, s. 277.

¹⁸²Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, H. 1311, s. 414; MaarifSalnamesi, H. 1316, s. 665; H. 1317, s. 744; H. 1318, s. 808; H. 1319, s. 154; H. 1321, s. 158.

¹⁸³. Yıldız, a.e, s.52.

¹⁸⁴ Yıldız, a.e, s.55.

¹⁸⁵ BOA, MF. MKT., 5/177.

¹⁸⁶Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, h.1275. s.93. Ayrıca bkz. Yıldız a.e, s.67.

Resim hocası	Salim Efendi” ¹⁸⁷
--------------	------------------------------

Tablo 2.2. Hacı Selim Ağa Mektebi 1859 senesi öğretmen listesi

1859 ve 1860 yıllarında ders sayısı ve öğretmen sayıları arasında bir fark yoktur.¹⁸⁸1861 yılından sonra salnamelerden anladığımız üzere rüşdiye mektebi'nin adresi Toptaşı olarak gösterilmiştir. Üsküdar Merkez Rüşdiye Mektebi Hacı Selim Ağa Mektebi'nde taşdıktan sonra 1872 yılına kadar olan dönemde bu bina ile ilgili bir bilgi elde edilememiştir.

1872 yılına ait salnamedeki kayıtlara göre Üsküdar Atlamataşı'nda yeni bir okul açılmıştır. Salnamelerde Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin yanında diye geçer. Bu okulun taşman diğer okulun yerine açılmış olması muhtemeldir.

1872 yılındaki salnamede Üsküdar Atlamataşı Rüşdiye Mektebi kadrosu şu şekilde geçer:¹⁸⁹

“Muallim-i Evvel	Hüseyin Efendi
Muallim-i Sâni	İbrahim Efendi
Sülüs hocası	Rakım Efendi
Fârisî hocası	Muallim Mehmed İzzet Efendi
Aded-i Şâkirdan	73”

Tablo 2.3. Hacı Selim Ağa Mektebi 1872 senesi öğretmen listesi

1873 yılına ait salnamede Üsküdar Atlamataşı mektebi kaydını incelediğimizde dersler ve öğrenci sayısındaki artış göze çarpmaktadır:¹⁹⁰

¹⁸⁷ BOA, A. MKT. MHM., 755/28.

¹⁸⁸Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye, h.1276, s. 109.

¹⁸⁹Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye, Dersaadet, h.1289, s. 228. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.16.

¹⁹⁰Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye, Matbuat-ı Maarif, Dersaadet, h.1290, s. 200. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.16.

“Muallim-i evvel	Hüseyin Efendi
Muallim –i Sâni	İbrahim Efendi
Riyaziye hocası	Şevket Efendi
Rik ‘a hocası	Cevdet Efendi
Sülüs hocası	Rakım Efendi
Resim hocası	İsmail Efendi
Fârisîhocası	Mehmed Efendi
Aded-i Şâkirdan	103”

Tablo 2.4. Hacı Selim Ağa Mektebi 1873 senesi öğretmen listesi

1874 yılına ait salnamede ise kadro değişmiş, öğretmenler ise aynı kalmıştır:¹⁹¹

“Muallim-i evvel		Hüseyin Efendi
Muallim–i sâni		İbrahim Efendi
Riyaziye hocası		Şevket Efendi
Rik’a hocası		Rabiadan Şevket Efendi
Sülüs hocası		Rakım Efendi
Fârisi hocası		Mehmet Efendi
Resim hocası		Yüzbaşı Hakkı Efendi
Aded-i Şâkirdan		(Okunamıyor)”

Tablo 2.5. Hacı Selim Ağa Mektebi 1874 senesine ait öğretmen listesi

¹⁹¹Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye, h.1291, s.201. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.17.

1876 yılında Üsküdar Atlamataşı Mektebi'ne öğretmen dâhil edilerek kadro genişletilmiştir:¹⁹²

“Muallim–i evvel	Hüseyin Efendi
Muallim–i sâni	İbrahim Efendi
Muallim–i sâlis	Yusuf Efendi
Riyaziye hocası	Asif Efendi
Rik’a ve Divanî hocası	Cevdet Efendi
Sülüs hocası	Rakım Efendi
Resim hocası	Kol Ağası Hakkı Efendi
Farisi hocası	Mehmed Efendi
Aded –i Şakirdan	135”

Tablo 2.6.Hacı Selim Ağa Mektebi 1876 senesine ait öğretmen listesi

1882 yılında okul rüşdiye mektepleri arasında gösterilmiştir:¹⁹³

Okulun adı	Muallim-i evvel	Öğretmen sayısı	Talebe sayısı	Mezun sayısı
Üsküdar Atlamataşı	Abdülfettah Efendi	8	65	6

Tablo 2.7.Hacı Selim Ağa Mektebi 1882 Yılı Mevcut Durumu

¹⁹²Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye, h.1293, s.144. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.17.

¹⁹³Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye, h.1300, s.195. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.17.

2.19.İNAS MEKTEBİ

Rüşdiye Mektebinin 1891-92 senesinde İnas Mektebi olarak anıldığını görüyoruz.¹⁹⁴1893 tarihli bir salnamede İnas Rüşdiye Mektebi'nin kadın öğretmen tablosunu görüyoruz.¹⁹⁵

“Birinci Muallime	Münibe Hanım
İkinci Muallime	Binnaz Hanım
Diğer ikinci muallime	Zehra Hanım”

Tablo 2.8. Hacı Selim Ağa İnas Mektebi 1893 senesine ait öğretmen listesi

1896 yılına ait bir salnamede ise mektebin öğretmen sayısı aynı kalmakla birlikte öğretmen kadrosu değişmiştir ve bu tablolarda mektebin o yıllardaki öğrenci sayılarına yer verilmemiştir.¹⁹⁶

“Birinci muallime	Şevket Hanım
İkinci muallime	Latife Hanım
Üçüncü muallime	Zehra Hanım”

Tablo 2.9. Hacı Selim Ağa İnas Mektebi 1896 senesi öğretmen listesi

Okulda sadece öğrencilerin dersleri ile ilgilenilmemiş, diğer konular ile de ilgilenilmiştir. Öğrencilere her Ramazan öncesi kıyafet yardımı yapılır, öğretmene de 3000 kuruş maaş verilirdi. Kalfaya ise 1500 kuruş verilirdi.¹⁹⁷Yardım sadece Ramazan ile sınırlı kalmaz, kış mevsimi gelmeden önce de kömür alınırdı.¹⁹⁸ “merküma müdâvemet eyleyen etfâl-i mü'minîn yirmi nefer akdemine be-her-sene Ramazan-ı Şerîf'de galle-i vakfından bâ-ma'rifet-i mütevellî birer Şam alacası 'antari ve birer

¹⁹⁴Mahmud Cevad, *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Tarihçe-i Teskilâtı ve İcrâatı*, İstanbul, 1338, s. 269.

¹⁹⁵*Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye*, h.1311, s. 416.

¹⁹⁶*Salname-i Devleti Aliye-i Osmaniye*, h.1314, s. 467.

¹⁹⁷ Bu bilgi Hacı Selim Ağa Vakfı'nın Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunan nüshasında mevcuttur.

¹⁹⁸H.S.A vakfıyesi, vr.24a

Magrib fesi ve birer Karacalar kuşağı ve birer bogası çeltiyan ve birer çift mest pabuç alıverüp mu'allim-i mekteb olan efendiye dahi üç bin akçe 'ıydiyye bahâ virile. Ve beher sene vakt-i şitâ takarrübünde mekteb-i merkûma galle-i vakfından yirmi guruşluk kömür iştirâ olunup”

Ayrıca çocukların sosyal faaliyetleri ile de ilgilenilmiş, zaman zaman onların gezmeye götürülmesi istenmiştir.¹⁹⁹

“ Ekim 1913 senesinde teftiş edilen mektep Hacı Selim Ağa adını taşıyordu. 2 katlı mektebin alt katı taşlık olup burada iki tuvalet, bir sofa, bir yemekhane ve bir hademe odası bulunmaktaydı. Taş ve ahşaptan inşa edilmiş binanın ölçüleri şu şekildeydi:

Odalar	Uzunluk	En	Yükseklik
Üst katta bir sınıf	7.2	6.1	3
Üst katta bir oda	5	7	Üstü kubbeli
Üst katta başka bir oda	2.7	2.7	3
Üst katta başka bir sınıf	8	7	3

Tablo 2.10. Hacı Selim Ağa Mektebi 1913 senesi bina ölçüleri

Sınıf ve odalardan başka üst katta küçük bir hol ve 2 tuvalet mevcuttu. Yemekhane 7.5*3 ölçülerinde olup okulun bir de küçük bahçe mevcuttu.”²⁰⁰

Mektep 1937 senesinde öğrenci kapasitesine yetişemediği gerekçesi ile yıktırılmış, Tembel Hacı Mehmed Efendi'nin Cami arsası alınarak 4 metresi buraya 4 metresi ise yola eklenmiş ve bina yeniden yaptırılmıştır.²⁰¹

Tadilatın sonra Taş Mektep ismini alırken daha sonra 23.İlkokul, daha sonra Hacı Selim Ağa Ortaokulu adını almıştır. 16 Şubat 2014 tarihinde Özel öğretim ve

¹⁹⁹eyyâm-ı sayfa dahi etfâl-i mü'minîni seyre getürmek için bâ-yed-i mütevellî galle-i vakfından hâce-i mekteb olan efendiye yirmi guruş virilüp ol dahî mekteb-i merkûma müdâvim olan evlâd-ı mü'minîni bir yevm-i Cum'a'da mesîreye götürüp yirmi guruş harc ve sarflama'sûmîni tatyib eyleye.

²⁰⁰Pınar Yavuztürk, Bir Müfettişin Defterinden Sıbyan Mektepleri, https://issuu.com/uskudarbelediyesi/docs/sem1_78/. (Erişim Tarihi: 12.12.2018)

²⁰¹ Ahmed Remzi Efendi'nin notları.

Rehberlik hizmetleri müdürlüğüne bağılı olarak Hacı Selim Ağıa Özel Eğıitim İş Uygulama Merkezi adıyla hizmet verirken okulun 4 dersliğı, 27 öğretmeni ve 56 öğrencisi vardır.²⁰²

²⁰²Milli Eğıitim Bakanlığı, Üsküdar Hacı Selim Ağıa Özel Eğıitim İş uygulama Merkezi, <http://haciselimaga.meb.k12.tr/tema/index.php>. (Erişim Tarihi: 23.10.2018)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.VAKFIYE

3.1.VAKFIN TANIMI

Terim olarak vakıf, hayır müessesesi anlamına gelmektedir.²⁰³ Ebu Hanife'nin talebeleri Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre vakıf, vakfedilenin gelirlerinin yaratılanlara verildiği bir uygulamadır. Ebu Yusuf'a göre ise vakfeden kişinin sadece sözlü olarak vakfettiğini belirtmesi vakfedilmesi için yeterlidir. İmam Muhammed'e göre bu mütevellî heyetine teslim edilmesi ile mümkün olur.²⁰⁴

Bayram Kodaman vakfın tanımını şu şekilde yapmaktadır: vakıf insani, dini ve milli bir kurumdur. İnsani bir kurum olması faydasının topluma olması ile ilişkilidir. Dini bir kurum olması temellerini aldığı dinin bunu desteklemesidir. Milli bir yapı olması tarihinin çok eskiye dayanmasından kaynaklanmaktadır.²⁰⁵

3.2.VAKFIN ORTAYA ÇIKIŞI

Vakıf yapısının ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili net bir tarih söylemek zordur. İslamiyet döneminde vakıfların ilk ortaya çıkışı Hz. Ömer zamanında olmuştur. Hz. Muhammed'in Medine şehrindeki hurmalığını vakfetmesi başladığı söylenebilir. Bazı tarihçiler ise Hz.İbrahim zamanına dayandığını belirtmektedir.²⁰⁶ Kuran-ı Kerim'de vakıflarla ilgili net bir şey geçmemektedir.

3.3.ESKİ TÜRK KAVİMLERİNDE VAKIF MÜESSESESİ

Türkler var oldukları günden bu yana yardımlaşmayı benimsemişlerdir. Hatta göç ettikleri yerlerde de bu geleneği sürdürmüşlerdir. Bilinen ilk vakfiye metni Hitit kralı

²⁰³ Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", Ankara, **DiA**, 2012,c.XLII, s.475.

²⁰⁴ Bahaeddin Yıldız, **XVIII.yy'da Türkiye'de Vakıf Müessesesi**, Ankara, TTK, 2003, s.8.

²⁰⁵ Bayram Kodaman , "Vakfın Sosyal Yönü", Samsun, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**,1988,c.III, s.1.

²⁰⁶ Bülent Köprülü, "Tarihte Vakıflar", Ankara, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**,1951, c.VIII, sy.3, s.496-497.

Hattusilis'e aittir. Uygurlara ait bir kitabe Doğu Türkistan'da mevcuttur. Eti toplumunda özel mülk anlayışı vardı ancak Sümerlerde özel mülk anlayışı biraz daha kısıtlıydı. Sümerler'in sahip olabildikleri çok az şey vardı. Sahip oldukları bu mülkler de loncalara bağlıydı.²⁰⁷

3.3.1.Osmanlı toplumunda vakıf müessesesi

Osmanlı toplumunda birçok şey vakıflar aracılığı ile yapılırdı. Yalnızca okul ve hastaneler değil, çeşmeler, su kuyuları gibi günlük hayatta toplumun işine yaracak her şey yapılırdı. Selçuklular döneminde de durum farklı değildi. Ticaretin gelişmesi ile medreselerin yanına kervansaraylar da eklenmişti.²⁰⁸

Osmanlılar döneminde de vakıfların kurulmasının temel amacı dini idi. Buna sebep olan şey ise Hz.Muhammed'in yardımlaşma konusunda yol gösterici bulunan hadis-i şerifleri ve Kuran-ı Kerim'de geçen bazı teşvik edici ayetlerdi. Çünkü Kuran-ı Kerim ve hadisler insanlara cennete gitmenin yolunu gösteriyordu. Bu nedenle de farklı hizmetler gören vakıflar kuruluyordu. Bir mülkün vakıf olabilmesinin tek şartı ise onun özel mülk olmasıydı.²⁰⁹

3.4.VAKIF TÜRLERİ

Vakıflar kendi içerisinde birçok kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar mahiyetleri bakımından vakıflar, mülkiyetleri bakımından vakıflar, idareleri bakımından vakıflar, kullanım şekli bakımından vakıflar olmak üzere gruplandırılmaktadır. Ancak bilinmelidir ki bu vakıflar Türk Medeni Kanunu'nun kabulünden önceki tasnife göredir. Vakıf türleri konusunda daha detaylı bilgi için www.vgm.gov.tr adresine bakılabilir.

²⁰⁷ Köprülü, a.e, s.491-492.

²⁰⁸ Yasin Akyıldız-Ali Rıza Abay, "vakıf müessesesinin gelişimi ve mahiyeti tarihsel bir değerlendirme", **Vakıflar Dergisi**,2017, sy,15, s.149.

²⁰⁹ Akyıldız- Abay, a.e, s.150.

3.5. MÜLHAK VAKIFLAR

Mülhak vakıf vakfedenlerin yönetimi ailesine bıraktığı vakıf türüdür.²¹⁰ Kendisinden sonra ailesine bırakmasından dolayı Hacı Selim Ağa Vakfı'nda bu grupta sayılabilir. Bunu şuradan anlayabiliriz:²¹¹

“...Azm-i gülşensaray-ı cenan eyleyub gazay-ı insi sîran eyledikte bab-ı tebdil şurud ve kuyud külliyyen mukaffal ve mendud olup ancak yevmi altı akçe vazife ile tevliyet-i vakfima batn-ı evvelde olan evladımın ve evlad-ı evladımın ve evlad-ı evlad-ı evladımın esen ve ekberine meşruta ola...”

Hacı Selim Ağa vakfi Mülhak vakıf grubunda sayılmasının yanında Vakıflar Genel Müdürlüğü kaydında Hayri vakıf olarak yer almaktadır.

3.6. HACI SELİM AĞA VAKFIYESİ

Vakfiye Süleymaniye Kütüphanesi no.20'de bulunmaktadır. 32 varaktan oluşan vakfiyeye ek olarak 2 varak da torunu Muhammed Nurullah Bey tarafından yazılmış ek vakfiye mevcuttur. Vakfiyenin bir başka nüshası Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi 578 numaralı defterde 118. sayfada 29. sıra numarasında “Selim Ağa bin Abdülmennan” adıyla kayıtlıdır. Burada ek olarak Hacı Selim Ağa'nın ek vakfiyesi ve Muhammed Nurullah Efendi'nin vakfiyesi de burada bulunmaktadır. Hacı Selim Ağa vakfiyesi şahsiyet kaydında 28.12.1264 tarihli, 137.defterde 164.sayfada 1279-1284'de kayıtlıdır. Zabıt kaydında düzenleme tarihi 16.11.1936, vakıflar genel müdürlüğü 1752-1 no'lu defter, 0219.sayfa, 25-4448 sıra numarasında geçmektedir. Türkçe kaydı ise 2222, sayfa 28, sıra no: 16 'da, Muhammed Nurullah Efendi'nin vakfiyesi ise sayfa:66 sıra, no:17'de bulunmaktadır. Bir de oğlu Mehmed Emin Efendi'nin ek vakfiyesi vardır. Bu da Şerhiye Sicilleri no.564 sayfa 80'de bulunmaktadır. Hacı Selim Ağa Vakfiyesi'nin Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü nüshasının sonunda Mushaf-ı Şerif ve Tezhip-i Şerife başlıklı 21 sayfadan oluşan bir kitap listesi vardır. Burada 850-900 civarı kitap adı yer almaktadır.

²¹⁰ Mülhak vakıflar, www.vgm.gov.tr, (Erişim tarihi:9.12.2018)

²¹¹H.S.A vakfiyesi, vr.(28a-28b).

Vakfiye üzerine birçok kez çalışma yapılmıştır. Ancak bunlar sadece transkripsiyon şeklinde yapılan çalışmalardır. Bunlardan ilki 1966 senesinde İstanbul Üniversite'sinde Macide Kasapoğlu tarafından yapılan lisans tezidir. İkincisi Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin “225. Yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi” adıyla eski kütüphane çalışanlarından Turan Mengçur'un anısına yapılan çeviridir. Bir diğer çeviri Hacı Selim Ağa'nın Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. “*Vakıflar Dergisi*”nde vakfiye ile ilgili herhangi bir yazıya rastlanmamıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde vakfin kimlik numarası 8343402672'dir. Türü Hayrî, idare şekli mazbuttur. Vakfin tanzim tarihi 04.01.1197/ 10.12.1782'dir. Tescil tarihi 06.05.1198/ 28.03.1784'tür.

Kuruluşu vakfiyede şu şekilde geçer:²¹² “...umûr-ı vakfa sarf için vakfıma tahsîs olunmak niyâzıyla atebe-i ‘aliyye-i hazret-i cihândâriyyeye ref’-i ruk’a-i istirhâm ve müsâ‘adesine istîzân olundukda emsâli der-kenâr olundukdan sonra işbu bin yüz doksan yedi senesi martından itibâr ile vakfıma tashîh ve bâ- emr-i ‘âli Anadolu muhâsebesine kayd ve sûret-i hâslar ve ma‘den ve mâlikâne kalemlerine ilm ü haberleri virilmekle ben dahi yedimde olan berâtlarım mütevellî-i vakfıma teslim itmeme...”

3.6.1.İçerik olarak Hacı Selim Ağa Vakfiyesi

Her varakta iki tablo şeklinde nesih yazı türüyle yazılmıştır. İlk varak 9 satır, 32.varağa kadar 15 satırdan oluşmaktadır. 32.varakta şahitlerin listesi bulunmaktadır. 8 satırdan oluşan 32b'de mühür ve imza bölümü bulunmaktadır. Aşağıdaki tablo Süleymaniye Kütüphanesi Arşivindeki nüshaya göre düzenlenmiştir.

²¹²H.S.A vakfiyesi, vr.22b-23a

İçerik	Bölüm	Sayfa numarası
“Allah, peygamber ve diğer ilgili kişilere övgüler ve hadisler	Hamdele Salvele	İlk 3 varak
Ulaşılmak istenen manevi makamlar ve niçin vakfetmek istediği	Amaç ve giriş	4a’dan 6a’nın başına kadar
Mütevelli tayini ve tarihlendirme	Vâkıfın Şahsiyeti	6a’nın başından 6b’nin ortasına kadar
Fatih’te çeşme, mektep, kütüphane ve kargir su hazinesi ve kitaplar	Vakfedilen Eserler	6b’nin ortasından 8b’nin ortasına kadar
Gelir kaynakları elde edilmiş şekilleri ve günlük getiriler	Gelir Kaynakları	8b’nin ortasından 23b’nin başına kadar
Vakıf yönetiminde çalışacakların görevleri ve ücretleri	Görevliler	23b’nin başından 28b’nin ortasına kadar
Vakfin hangi görüşe göre kabul edildiğine dair içtihat vakfin kullanımı ve şahitler	Hâkimin hükmü, lanet, tarih, şahitler	28b’nin ortasından 32b’nin sonuna kadar
Muhammed Nurullah Efendi’nin vakfiyesi	Zeyl	33’e ve 34.varaklar arası” ²¹³

Tablo 2.11. Hacı Selim Ağa Vakfiyesi’nin İçeriği

²¹³ Bardak, a.e, s.8-9.

3.7.VAKFIN GELİRLERİ

Hacı Selim Ağa henüz hayatta iken ve ölümünden sonra vakıf devam etmiştir. Bunu Hacı Selim Ağa'nın ölümünden sonra oğlu Mehmed Emin Efendi'nin ve oğlunun vakfin devamı için ek gelirler tahsil etmesinden anlayabiliriz. Çok yüklü miktarda para ve mülkü vakfa vakfettiğini Hacı Selim Ağa'nın vakfiyesinden anlıyoruz. Vakıf gelirlerini nakit para, bina ve arsalar olarak 3 kategoride inceleyeceğiz. Hacı Selim Ağa binalardan birini faize bağlamak istemiş ancak Abdülhamid Han buna şiddetle karşı çıkmıştır.²¹⁴

3.7.1.Nakit Para

Vakfiyeyi incelediğimizde 22 Rebi'ülevvel 1196/ 7 Mart 1782 günü ve aynı sene 7 Eylül 1782 günü Hacı Selim Ağa'nın toplamda 15.000 kuruş nakit para bağışladığını, bunun 2.500 kuruşu ile Fatih'te bir çeşme, 2.500 kuruşu ile Üsküdar'da bir çeşme, 10.000 kuruşu ile de bugünkü kütüphane ve okul binalarının yıkılarak yeniden yapıldığını görüyoruz.²¹⁵ Bunlardan başka Kratova madeni mukatası faizi olan 3000 kuruş ile İstanbul'da ki büyük gümrükden 58.800 akçe, kahve gümrüğünden 88.500 akçe elde ettiği geliri bulunmaktadır.²¹⁶

3.7.2.Binalar

İstanbul'da Acemioğlanlar Meydanı yakınında Kalenderhane Mahallesi'nde Ali Efendi'nin konağı, Zeynep Hanım tasarrufundaki iki dükkân,

İstanbul'da Saraçhane Meydanı yakınında Dülgeroğlu Mahallesi'nde Hacı Mustafa'nın evi, Ya'kub Ağa'nın evi, Ali Beşe ve bazen Ümmügülsüm Hatun'un evleri, bağevi, Süleyman Ağa'nın evi, ba'zan değirmen, Sancaktar Hayreddin mahallesi'nde bir değirmen, Hacı Selim Ağa'nın Hanîfe Hatun'un oğlu Seyyid Hüseyin'den satın almış olduğu değirmen,

²¹⁴ Sarıcaoğlu, a.e, s.93.

²¹⁵H.S.A vakfiyesi, vr.6a

²¹⁶H.S.A vakfiyesi, vr.22a-22b. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.13.

İstanbul'da Koca Mustafa Paşa Mahallesi'nde bulunan Cabi Abdülatif'in evi, Ermeni Odaları, Nefise Hatun'un evi, Hacı Selim Ağa'nın Zaim Mehmed Ağa'dan aldığı ev,

Üsküdar'da Öküz Limanı denen yerde bir taraftan Laleli Câmî'i Şerifi vakfından Hacı Selim Ağa'nın kullanımında olan alan, Raif İsmail Paşa yalısı, Hacı Selim Ağa'nın kendisine ait yalısı, Arapzade Ataullah Efendi'nin yalısı, Kadıasker Mahallesi'nde Hasan Beşe, Asiye Hatun ve Fatma Hatun'un evleri, Hacı Selim Ağa'nın Hatice oğlu İbrahim'den satın aldığı ev, yine Hasan Beşe, Hatice Hatun'un evi ve Asiye oğlu Mustafa'dan aldığı ev,

Üsküdar'da Tembel Hacı Mehmed Mahallesi'nde Kapu Ağası vakfından odalar ve Ümmügülsüm Hatun'un evi, Hacı Selim Ağa'nın Tatar Abdullah ve Hatice Hatun'dan aldığı ev, Kapudan zevcesi evi, yine Fatıma Hatun oğlu Abdullah'dan aldığı ev,

Üsküdar Debbağlar Mahallesi'nde Seyyid Hacı İshak'ın evi, Hacı Ömer'in evi, Hacı Mehmed'in evi, Hatice Hatun oğlu Muhammed Odabaşı'nın evi,

Üsküdar Bulgurlu Mahallesi'nde bulunan Kahveci konağı, Suyolcu konağı,

Üsküdar'da Hacı Hâtûn Mahallesi'nde bulunan Tatar Ahmed zevcesinin evi ve Şemsi Ahmed Efendi'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Ahmed Ağa oğlu Mustafa'dan aldığı evi,

Üsküdar Durbali Mahallesi'nde bulunan Matharacı Hafız'ın evi, Abdülkadir konağı, Hacı Selim Ağa'nın Hasan Ağa oğlu İsa'dan satın aldığı ev,

Üsküdar Gerede Mahallesi'nde Şamizade, Tatar Hüseyin, Kahveci Seyyid Ahmed'in evleri, Seyyid Mehmed Efendi ve Daldal Mehmed Beşe evi,

Üsküdar'da Vâlîde-i Atik Mahallesi'nde Mustafa Çelebi, Taşçı Hüseyin, Sakızlı Hanım'ın evleri, Hacı Selim Ağa'nın İsa ve eşi Hatice'den aldığı evi,

Üsküdar'da Toygar Hamza Mahallesi'nde Kömürcü Halil, İvaz Beşe, Mehmed Efendi'nin evleri, Hacı Selim Ağa'nın Ahmed Efendi ve zevcesi Zeliha Hatun'dan aldığı evi,

Üsküdar Ahmed Çelebi Mahallesi'nde Kaykçı Mustafa, Ayşe Hatun ve Selim Ağa'nın evleri, Hacı Selim Ağa'nın Osman Ağa'dan aldığı evi,

Üsküdar'da Vâlîde-i Atik Mahallesi'nde bulunan Za'îm Ağa konağı ve Kavsara Dede Mescidi, Hacı Selim Ağa'nın Ayşe Hatun'dan aldığı evi,

Üsküdar'da Evliya Hoca Mahallesi'nde Koltukçu Mehmed, Hanım Hatun ve Zeyneb Hatun'un evleri, Hacı Selim Ağa'nın Ali Çelebi'den aldığı evi,

Üsküdar'da Hamza Fakih Mahallesi'nde Mehterbaşı, Alemdar Mehmed ve Seyyid Ali'nin evleri, Hacı Selim Ağa'nın Molla Halil ve eşi Ümmügülsüm Hatun'dan aldığı evi,

Üsküdar'da Bazarbaşı Mahallesi'nde Abdülkerim Çelebi mülkü, Hacı Mehmed mülkü, Mustafa Beşe mülkü, Hacı Selim Ağa'nın Hatice Hatun oğlu İsmail'den aldığı evi ve yine Bazarbaşı Mahallesi'nde ba'zan Derzi Zelut ve Papas Çuhadar ve Derzi Evadik ve Atatya nasranîleri evleri, Yemenici Karabet'in evi, Hacı Selim Ağa'nın Oğdan binti Yorus nasranîyyeden aldığı evleri ve yine Bazarbaşı Mahallesi'nde bazen saka Asvador ve Kuyumcu Delot'un evleri ve Marim zimmî'nin evi ve Hacı Selim Ağa'nın Ermiye Nasranîyye[den] aldığı evi,

Üsküdar'da Yeni mahallede Artin Zimmî'nin evi, Doğramacı Sahak zimmî'nin evi ve Hacı Selim Ağa'nın Mârim binti karabet Nasranîyyeden aldığı evi,

Üsküdar'da Mûzaf Yoros Kazâ'sına tâbi Kanlıcak kasabasında Muhaşşi Sinan Efendi Mahallesi'nde Ramazanoğlu İbrahim Beşe'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Zeliha ve Fâtıma Hâtûnlardan aldığı evi, Bazar kayığı re'isi İbrahim Beşe'nin evi ve Halil Beşe'nin evi,

Galata Tatavla'da Kassab Yorgo'nun evi ve Todori'nin evi Çoço şerbethânesi ve Hacı Selim Ağa'nın Yorgo veled-i Panayot zimmîden aldığı evi ve Neccar Petro'nun evi, Silciyani'nin evi, Yoğurtçu Mikel'in evi, Hacı Selim Ağa'nın İskorlat veled-i Aleksandri'den aldığı evi ve yine Tatavla'da bulunan Necar'ın evi, Yavli zimmî'nin evi ve Hacı Selim Ağa'nın Panayot veled-i Tomo zimmîden aldığı evi ve yine Tatavla'da bulunan Memi'nin evi, İskardan Kostantin'in evi, Hacı Selim Ağa'nın Neccar Hırsto veled-i Yani'den aldığı evi, Tatavla'da Marangoz Acilopire ve

Marangoz Savaşon'un evleri, Marangoz Yani zimmî'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Habibe Hâtûn ibnetü İbrahim'den aldığı evi, Tatavla'da Derikçi ve Foti'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Parâşkûh bint-i Orub nasrânîyyeden aldığı evi ve Tatavla'da Kürkcü Mihaloki ve Derzi Toma'nın evi, Hacı Selim Ağa'nın Vergicibaşı Kiryako veled-i Todori'den aldığı evi ve Tatavla'da Tabîb Kostantin ve Derzi zimmî ile Malta zimmî'nin evleri ve Hacı Selim Ağa'nın Diyâna bint-i Kiryako Nasrânîyyeden aldığı konağı,

Galata'ya bağlı Beşiktaş'da Rûm 'Ali Ağa Mahallesi'nde Kigork Zimmî'nin evi ve Maryora Nasrânîyye'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Markarita bint-i Evanis Nasrânîyyeden aldığı evi, Abacı Niyaki'nin evi ve yine Derzi Agop veled-i Monuk zimmîden aldığı evi,

Galata civarından Arnavutköy'de bulunan Hristo ve Altun zimmî ve Çukacı'nın evleri, Hacı Selim Ağa'nın Legori veled-i Yani zimmîden aldığı evi ve yine Arnavutköy'de Koksandra nasrânîyye'nin evi ve Simitci Kosda ve Despeto'nun evleri, Hacı Selim Ağa'nın bakkal Yorgi veled-i Yani'den aldığı evi ve Panayot zimmî'nin evi, Hacı Selim Ağa'nın Neccâr Nikola ve zevcesi Malo bint Dimitri'den aldığı evi,

Galata'ya bağlı İstinye'de Baltalimanı'nda Debbağ Hacı Ağa'nın evi, Salih Ağa'nın evi, Hacı Selim Ağa'nın Selime Hatun'dan aldığı evi,

İstinye'ye bağlı Yeniköy'de Aya Nikola Mahallesi'nde Lefter zimmî zevcesinin evi, Hacı Selim Ağa'nın Hırsandi bint-i Kostantin Nasrânîyyeden aldığı evi, Yeniköy'de Aya Nikola Mahallesi'nde Kassab Panayot ve Sandalcı'nın evleri, Hacı Selim Ağa'nın Evçeka bint-i Yanaki Nasrânîyyeden aldığı evi, Yeniköy'de Molla Çelebi Mahallesi'nde Sarây-ı 'Atık imâmı'nın evi ve Hacı Selim Ağa'nın Tayyibe Hatun'un oğlu Hacı Halil'den aldığı evi,

İstanbul'da Hacı Bayram Kaftani Mahallesi'nde Muslihiddin Efendi ve Hacı Hasan'ın evi ve harâb hammâm, Karagümrük yakınında Atık Ali Paşa Mahallesi'nde Zincirlikuyu civarında Diyarbekir Kadısı İsmail Efendi ve Bezastanî Kadızade Mehemed Efendi'nin evleri, Hacı Selim Ağa'nın Hatice Hatun'dan aldığı evi,

Eyüp Sultan'a bağlı Hasköy'ün Piri Paşa Mahallesi'nde Bahura konağı ve Batûn Yahûdi ve Yasef Yahûdi'nin evleri, Hacı Selim Ağa'nın Avram Yahudi'den aldığı apartman,

Kiremitçi Ahmed Mahallesi'nde mûmhâne, havra ve Aron Yahûdi'nin evi ve Hacı Selim Ağa'nın Kamal nâm Yahûdi'den aldığı apartman,

Piri Paşa Mahallesi'nde Dülger Yako, Dülger İsak, Çinili Bağçe, Yako Yahûdi'den aldığım apartman,

Galata'ya yakın İstinye'de Kürkcübaşı Mahallesi'nde Molla Salih'in dükkânı ve İbrahim Beşe mülkü, Hacı Selim Ağa'nın Muhammed Beşe ile zevcesi Fatıma Hatun'dan aldığı apartman,

Beşiktaş'a bağlı Arnavutköy'de Sofyalı Yasef Yahudi ve Nesim Yahudi yalıları, Hacı Selim Ağa'nın Püruh Yahudi'den aldığı yalı,

İstanbul'da Davud Paşa Mahallesi'nde Seyyid İsmail Çavuş'un evi, Abdurahman ve zevcesi Fatıma Hatun'un evi, Hanife Hatun'un evi ve Hacı Selim Ağa'nın Halil Çelebi'den aldığı ev,

Aksaray yakınında el-Hâc Bayram Kaftanî Mahallesi'nde Muhammed Çorbacı ve İsmail Çorbacı ile Hacı Hatun'un evleri, Hacı Selim Ağa'nın Zeyneb Kadın'dan aldığı binalar,

Üsküdar'da Tembel Hacı Mehmed Efendi Mahallesi'nde Mehmed Eminzâde mülkü, Ebûbekir Beşe'nin evi ve Baki Paşa vakfından odalar,

3.7.3.Arsalar

Kalenderhane Mahallesi yakınında Hacı Selim Ağa tasarrufunda bir arsa, aynı yerde Zeynep Hanım tasarrufunda olan bir arsa, yine aynı yerde Hacı Selim Ağa'ya ait bir başka arsa,

Sarachane yakınlığında Dülgeroğlu Mahallesi'nde Hacı Selim Ağa'ya ait bir arsa,

İstanbul'da Haseki yakınlığında bir arsa,

İstanbul Sancaktar'da Hayrettin Mahallesi'nde bir arsa, bir taraftan es-Seyyid Hüseyin Ağa arsası, Kassâbbaşı Bağçesi,

Üsküdar Öküz Limanı'nda Raif Paşa bağı ve arsası, Hacı Selim Ağa'ya ait bir koruluk ve bağ,

Koca Mustafa Paşa Mahallesi'nde Emine Hatun'un arsası,

Üsküdar'da Tembел Hacı Mehmed Mahallesi'nde İshak Ağa zevcesi konağı bağçesi,

Üsküdar Bulgurlu Mahallesi'nde Hacı Selim Ağa'nın Ahmed Efendi'nin oğlu Abdullah'dan aldığı bahçe,

Üsküdar Dorbalı Mahallesi'nde Çiçekci Mahmud Ağa bahçesi, Ali Beşe bahçesi,

Üsküdar Gerede Mahallesi'nde Hacı Selim Ağa'nın Abdülmümin Ağa'dan aldığı bahçe,

Üsküdar Pazarbaşı'nda Yemenici Karabet bahçesi, Artin zimmî bahçesi,

Üsküdar Kanlıca Muhaşşi Sinan Efendi Mahallesi'nde Ali Beşe ve ba'zan Kara Hasanoğlu Ömer Çelebi bağları ve Hacı Selim Ağa'nın Zeliha ve Fâtıma hanımlardan aldığı ağaçlar ve kütükler, Hacı Selim Ağa'ya ait bir bağ, Todori zimmî bahçesi,

Üsküdar'da Hâce Hâtûn Mahallesi'nde Kara Kethüda Bostanı,

Galata Tatavla'da Todori zimmî bahçesi, Latana Nasraniyye arsası, Domye Nasraniyye bahçesi,

Beşiktaş Rum Ali Ağa Mahallesi'nde Hüseyin Efendi vakfından bahçe,

Beşiktaş Sinan Paşa Mahallesi'nde Acı Orhan zimmi arsası, Kalost zimmî arsası,

Hacı Bayram Kaftani Mahallesi'nde Muhammed Esat Molla arsaları, Hacı Selim Ağa'nın Hafız İsmail Efendi'den satın aldığı arsa,

Üsküdar Şuca Mahallesi'nde Kürd İsâ ve Sarraf Artiyun veresesi ve Darbhâneli İstefân Bahçeleri ve Hacı Selim Ağa'ya ait bahçe²¹⁷

²¹⁷H.S.A vakfiyesi, vr.8a-23b

Bina grubunun toplam getirisi 249 akçedir. Ancak bunun tamamı günlük değil bir kısmı şehridir. Arsalar tarafından ise 60 akçe gelmektedir. Bunun da yaklaşık 45 akçesi şehridir. Topçu kışları civarında bir Bimarhane inşa edilirken orada bulunan Hacı Selim Ağa'ya ait bir ev inşaat sahasında kaldığı için Hacı Selim Ağa'ya yenisi verilmiştir.²¹⁸

Hacı Selim Ağa vakfına bağlı Anadolikoz ve Emanet-i Madeni Kratova Mukataa'sı vardır.²¹⁹ Kendisine ait İstanbul Duhan Gümrüğü Mukataa'sı vardır.²²⁰ Midilli ve Molova Gümrüğü'nden aldığı hisseleri mevcuttur.²²¹

3.8.VAKFIN ÇALIŞANLARI VE YÖNETİMİ

Vakıflar 1826 Evkaf Nezareti'nin kuruluşuna kadar belli bir merkezde yönetilmiyordu. Bu bağımsız durum da aslında vakıf kurucularının kendi şartlarını ve çalışanlarını kendilerinin belirlemesi demektir. Bu nedenle her vakıf ayrı şartlara sahipti.²²²

Bir vakıfta mütevellî, mütevellî kaimimakamı, kâtib, cabi, muhasip, veznedar, sarraf, bevab, mustahfız, kilari, nazır, müfettiş ve kadı bulunurdu.²²³

Hacı Selim Ağa vakfiyesinde vakıf çalışanları ile ilgili bilgiler verilmiştir. Hacı Selim Ağa kurduğu bu vakıf için günlüğü 5 akçeden bir cabi tutulmasını istemiştir.²²⁴ Bu durum aynı zamanda arşiv belgelerine de yansımıştır. Bunun yanında yine vakfiyede kalem ehlinin birinin günlüğü 6 akçeden kâtiblik yapması isteniyor.²²⁵ Mütevellîlik görevi dışında diğer vakıf çalışanları için vakfiyede bir bilgi yer almamaktadır.

²¹⁸ BOA, C.BLD, 96/4758, 24 / CA/ 1208.

²¹⁹ BOA , HAT , 193 / 9463 , 01/ZA/1204.

²²⁰ BOA,AE.SSLM.III 375/21403, 29/Z/1204.

²²¹ BOA,AE.SSLM.III , 389 /22524, 29/Z/1216.

²²² Yıldız, a.e, s.176-177.

²²³ Yıldız, a.e, s.183.

²²⁴ Der-kenar.

²²⁵ Der-kenar.

3.9.VÂKIFIN ŞARTLARI

Vakfiyede mütevellî olacak kişinin günlüğü altı akçe olarak belirlenmiştir. Ayrıca burada mütevellî olan kişinin onu üzecek biri olmaması isteniyor.²²⁶ Hacı Selim Ağa vakfın yönetimini soyundan gelen en büyük ve en yaşlı insana bırakmak istiyor ve bununla beraber bir şartı var: Mal hiçbir şekilde satılmayacak. Bunu da şurdan anlayabiliriz:

“...tevliyet-i vakfım batn-ı evvelde olan evlâdımve evlâd-ı evlâdımın ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdımın esenn ü ekberine meşrûta ola. El- ‘ilyazü bi Halikî’l- ‘ibâd ba’de inkırazi’l-evlâd ‘utekâ ve ‘atikatımın esen ü ekberi ba’dehum evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı evlâdımın kezâlik esenn ü ekberi mütevellî olup yevmî altı akçe vazîfe tevliyete mutasarrıf ola ...”²²⁷

Vakıf giderlerinin fazlasından eşi Zeynep Hanım’a senevî 250’şer kuruş verilecektir. Kalanı da torunları arasında seviyelerine göre pay edilecektir.

“...Ve bi’l- cümle gallât-i vakfımdan vezâif-i muharrere-i mezkûre ve masârif-i mukarrere-i mastûre edâ ve ikmâl ü itmam olunduktan sonra zuhûr iden fazla-i vakf tasnîf olunup nısfından zevcem Zeynep Hâtûn’a hayâtta oldukça senevî iki yüz elli guruş virilüp bâkisi bi’l-cümle evlâdım ve evlâd-ı evlâdım beynlerinde ale’s-seviyye tevzî ü taksîm oluna...”

Tamirat gerekirse bunun için gereken para ayrıldıktan sonra vakfâ uygun gelir yerleri alınarak bunlar vakfâ eklenecektir.

“...ta‘mîrât-i vakf îtmam ü ikmâl olunduktan sonra bâkisi ile vakfâ münâsib ‘akâr iştirâ olunup işbu vakfıma zamm u ilhâk ile teksîr u tevfir oluna...”

Eğer vakıf binaları çok fazla tamirat isterse evlatlarına bu paradan verilmemesini, öncelikle binaların tamir edilmesi isteniyor. Eğer kimse bu dediklerime uymaz farklı şeyler yaparsa da benim malımı Müslüman fakir halka verilsin deniliyor.

²²⁶H.S.A vakfiyesi, vr.28a

²²⁷ H.S.Avakfiyesi, vr. 28a-28b

“...Ma’aza’llâhu te’âlâ nisf-ı fazla-i vakfım vefâ itmeyecek mertebede ta’mîrât-ı külliyye iktizâ’ ider ise fazla-i vakfdan evlâda nesne virilmeyüb mecmû’-ı fâzle ta’mîrât-ı vakfâ harc u sarf oluna. Mürûr-ı eyyâm ve kürûr-ı şühûr u a’vâm ile şurût-ı muharrere-i mezkûreye ri’âyet müte’azzire olur ise bi’l-cümle menâfi’-i vakfım mutlakâ fukara-yı müslimîne harc u sarf oluna...”²²⁸

Ayrıca Hacı Selim Ağa hâkimin hükmü bölümünde şartlarını sözlü ve yüz yüze beyan edip onaylattıktan sonra İmam-ı Azam ve Ebû Hanife el-Kûfi ve İmam-ı Rabbanî Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî hazretlerinin hükmüyle mallarını vakfettiğini belirtmiştir.

“... Ve ‘örf ve ‘umûm üzere olmağla İmâm Rabbanî Muhammed bin Hasan eş-Şeybanî Hazretleri menkûl-i müte’ârifin sıhhat-i vakfiyyetine zâhib olduğundan mâ’adâ bir cihet için vakf olunan arâzî üzerinde olan binâ ve eşcâr cihet-i uhrâya vakf olundukda...”²²⁹

3.10.HACI SELİM AĞA’NIN EK VAKFIYESİ

Hacı Selim Ağa’nın ek vakfiyesi Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan Hacı Selim Ağa Vakfiyesi’nin içinde bulunmaktadır. Üzerine hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Metin tek sayfa halinde olup 29 satırdan oluşmaktadır. 7 kişilik bir şuhudu’l-hal listesi vardır. Hacı Selim Ağa vakfiyeden şu şekilde bahseder:

“...bin yüz doksan altı senesi rebî’ü’l-evvelinin yirmi ikinci ve sene-i mezbûre Şaban-ı şerîfinin yirmi dokuzuncu günleri târîhiyle müverrehân işbu iki kıt’a vakfiyeler mantûklarınca...”²³⁰

Bu vakfiye de anlatılan şudur:²³¹ 700 kuruş para faize yatırılıyor. 300 kuruşundan takva sahibi birinin Haseki Sultan Cami’inde her hafta kadın ve erkek Müslümanlara va’z verilmesi isteniyor. Ramazan ve Kurban Bayramlarında salâvat getirilmesi isteniyor. Camilerde halka Kur’an okuduğu zaman ona da para verilmesini

²²⁸H.S.A vakfiyesi, vr.28b-29a

²²⁹ H.S.A vakfiyesi, vr.29b-30a. Ayrıca bkz. Bardak, a.e, s.12.

²³⁰ H.S.A vakfiyesi, vr.6a

²³¹ Hacı Selim Ağa’nın ek vakfiyesi.

istenmektedir. Ve yine iyi maldan 1000 kuruşun üzerine 300 kuruş daha eklenmesi ve onun da faize yatırılmasını belirtiyor. Ortaya çıkan rakam ile Haseki Cami'inde Müslüman kadın ve erkeklere va'z verilmesi isteniyor.

Mehmed Emin Efendi'nin hocalık görevi için 20 akçeden fazla verilmemesi şart koşuluyor. Hizmet etmek için tayin olunan herkesin ücretinin kendi vakfi tarafından karşılanması isteniyor. Kâtip ve cabi için günlük 2'şer akçe ücret tahsis edilirken, tevliyeti için günlük 4 akçe tahsis edilmiştir.

2000 akçe mutfak için harcanmasını ve Ümmet-i Muhammed'e dağıtılması isteniyor. Hayratlarını artırmak için 2300 kuruşun üzerine 200 kuruş daha ilave edildiği ancak bu parayla vakıf için uygun yerlerde gelirler sağlanması isteniyor. Artan paralardan her sene Mevlid-i Şerif ve kıraat okunması, okuyan iki kişiye 100 para verilmesi istenmektedir.

3.11.MEHMED EMİN EFENDİ'NİN EK VAKFİYESİ

1806 senesine ait olan bu vakfiye Şer'iyye Sicilleri Arşivi'nde 564 no'lu defterin 80. sayfasında yer almaktadır.

3.12.MUHAMMED NURULLAH EFENDİ'NİN EK VAKFİYESİ

Dedesi Hacı Selim Ağa'nın Vakfiyesi'nin devamında Süleymaniye Kütüphanesi'nde no.20'de bulunmaktadır. Bir nüshası da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yine dedesinin vakfiyesi ile beraber bulunmaktadır. Vakfiye üzerinde sadece bir çalışmaya rastlanmıştır.²³² Vakıflar dergisinde vakfiyenin çevirisi ile ilgili yayımlanmış herhangi bir yazı yoktur. Vakfiye 1225(1810) senesinde yazılmıştır.

3.12.1.Şekil olarak Muhammed Nurullah Efendi Vakfiyesi

Vakfiye 2 varaktan meydana gelmektedir. 6 satırlık Arapça bir yazı ile başlayan başlığın hemen altında bir mühür bulunmaktadır. İlk sayfa 9 satırdan, diğer 2 sayfa 15

²³²Kuruluşunun 225.yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Turan Mengçur'un anısına (Basım yeri ve tarihi yok).

satırdan, şahitler listesinin bulunduğu son sayfa 8 satırdan meydana gelmektedir. Sayfa aralarında mühür bulunmaktadır. Üzerinde mühür bulunan 18 satırlık bir der-kenar bölümü mevcuttur. Talik kırmızı yazı tipindedir.

3.12.2. Muhammed Nurullah Efendi'nin Tayin Ettiği Gelirler

Vakfedilen mallar sadece bina türünde olduğu için burada bölümlere ayrılmamıştır.

“Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nin yakınlarındaki Gazanfer Ağa vakfından konak ve Ahmed Efendi konağı, 10 bab evine fevkanî oda ve bir nal'band ve bir kalaycı dükkânı, Saraylı- oğlu Hânı olarak bilinen bir ev ve bitişiğindeki iki konak.”

Vakfiyedeki kayda göre Mehmet Nurullah Efendi bunların her birinden 3'er hisseye sahiptir.²³³

3.12.3. Vâkîfın şartları

Han ve evlerin gelirleri sadece vakfin giderleri için harcanacak. Kim mütevellî seçilirse seçilsin parasız çalışmayı kabul edecektir. Vakfin şartları kayıtları ve değişimleri sadece Muhammed Nurullah Efendi'ye ait olacaktır. Şartlara uyulmazsa gelirler mutlaka fakir Müslüman halka dağıtılacaktır.

“...sâlifü'l-beyan hân ve menzillerin sülüs-i şâyi'â-i mezkûreleri bâ-marifet-i mütevellî beher sene icâre-i vâhîde sahîha ile icâr olunup hâsıl olan icâresi işbu vakfiyye-i nâtika olduğu üzere ceddîm merhûm-ı mûma-ileyhin evkâfının vezâif ve maşârif-ı lâzime-i meşrûhasına harc ve sarf oluna. Her kim mütevellî olur ise işbu vakf-ı mülhak-ı mezkûreme dahi ol kimse hasbî mütevellî ola. Ve vakf-ı mezkûrumun şart ve kaydının tebdîl ve tagyirinin gibb-i uhra yedimde ola. Ve şart-ı mezkûruma ba'de-zemânin ri'âyet-i müte'azzire olur ise galle-i mezkûre mutlakâ fukarâ-i müslimîne harc u sarf oluna...”²³⁴

²³³ Muhammed Nurullah Efendi'nin ek Vakfiyesi, vr.33a

²³⁴ Muhammed Nurullah Efendi'nin ek vakfiyesi, vr.33a-33b

SONUÇ

Bu çalışma ile önemli kaynaklardan biri olan vakfiyeden yola çıkılarak Üsküdar'da önemli müesseseler kurmuş olan Hacı Selim Ağa'nın hayatı, eserleri ve vakfi anlatılmış, diğer belgeler ile sözlü ve yazılı kaynaklarla kendisine ve ailesine ait yeni bilgiler ilave edilmiştir.

Hacı Selim Ağa XVIII. yüzyılda Üsküdar'da sosyo-ekonomik, kültür ve eğitim alanında önemli faaliyetlerde bulunmuştur. Osmanlı devlet siyaseti içerisinde aktif görevlerde bulunmuşlardır. Gelirlerinin tamamını kurdukları mektep ve kütüphane ile çocuklara yardım için harcamıştır.

Kaynaklar ve belgeler aracılığıyla elde edilen bilgiler yoluyla Hacı Selim Ağa'nın hayatı, ailesi, kendisinin ve çocuklarının görevleri, Hacı Selim Ağa'nın eserleri tanıtılmıştır. Hacı Selim Ağa'nın vakfiyesine ek olarak kendisinin ek vakfiyesi ve torunu Muhammed Nurullah Efendi'nin vakfiyeleri incelenerek vakfiye ile ilgili yapılan diğer çalışmalardaki eksiklik giderilmiştir. Hayatı ve ailesi ile ilgili elde edilen bilgilerle soy ağacına ışık tutulmuştur. Soy ağacının tespiti ile bu konu hakkındaki eksikliklerde tamamlanmıştır. Üsküdar'da kurmuş olduğu kıymetli kütüphane bugün hala aktiftir. Salnamelerden yararlanılarak mektebi ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş ve yine bundan önceki kaynaklarda eksik olan kısımlar doldurulmaya çalışılmıştır. Sıbyan mektebi olduğu döneme dair mevcut kayıtlar bulunmamaktadır. Rüşdiye Mektebi'nin kurulduğu ilk kayıtlara 1852 senesinde rastlanmaktadır. Tadilat ihtiyacı gibi nedenlerden okul bu binadan taşınmıştır. Aradaki kopukluk tespit edilememiştir ancak 1872 senesinde burada yeni eğitim kurumu karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bu okul özel eğitim ve iş uygulama merkezi olarak devam etmektedir:

Hacı Selim Ağa ve ailesinin kurduğu vakfın gelirleri de öğrenilebildiği kadar ilave edilmiştir. Vakfın gelirleri nakit para, binalar ve arsalar üzerine yoğunlaştırılmıştır.

Hem tespit edilen en yaşlı aile üyesi olması hem de vakıf ve eserlerin kurucusu olmasından dolayı Hacı Selim Ağa hakkında elde edilen tüm bilgilere yer verilmiştir. Kendisinden sonra ailesinden oğulları Mehmed Emin Efendi ve Ahmed Nazif Efendi ile onların aileleri hakkında da ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Özellikle Ahmed

Nazif Efendi I.Abdülhamid'in damadıdır ve Osmanlı siyasetinde aktif olarak yer almıştır. Mehmed Emin Efendi ve Ahmed Nazif Efendi'de babaları gibi vakıf konusunda önemli çalışmalar yapmışlar ve babalarının yaptığı hayır kurumunun devamı için çalışmışlardır. Ancak Nazif Efendi babasından 40 gün sonra katledilmiştir. Mehmed Emin Efendi ise bir süre uzak kaldığı memuriyet hayatına yeniden başladıktan sonra 1809 senesinde vefat etmiştir. Mehmed Emin Efendi'nin oğlu Muhammed Nurullah Bey de aile büyükleri gibi bir vakfiye hazırlamış ve kurumlara ilgili çalışmalarına devam etmiştir.

Ahmed Nazif Efendi'nin oğlu Nasır Bey II.Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı'nda Beylikçibaşılık görevinde bulunmuştur. Bu durum bize ailenin ilerleyen yıllarda da aktif olarak devlet görevinde bulunduğunu göstermektedir. Nasır Bey'den devam eden soy ağacı bu koldan günümüze kadar gelmiştir.

Hacı Selim Ağa vakfiyede vakfın idaresini ailesine bıraktığını belirtse de şu an resmi kayıtlarda Hayri vakıf olarak yer almaktadır. Bugün kütüphane Kültür Bakanlığı'na, okul ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır.

Çalışmamızın Hacı Selim Ağa'nın hayatına farklı bir kapı açması hedeflenmektedir. Çalışmamızın bundan sonra aynı konuda araştırma yapmak isteyenlere katkıda bulunmasını diliyorum.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Kamil Kepeci Koleksiyonu	nr: 7320
Cevdet-Askeriye	nr: 318/13147
Cevdet-Belediye	nr: 96/4758
Cevdet-Darphane	nr: 50/2495
Cevdet-Maarif	nr: 119/5913, 37 /1813, 94/4659
Hatt-ı Hümayun	nr: 1390/ 55381, 1405/ 56876, 1385/54923, 182/8317, 1390/55401, 268./ 15686, 193 / 9463
Sadaret, Nezaret ve Devair Evrakı	nr: 131/39
Maarif Nezareti	nr:,5/177
İrade-dâhiliye	594/41389.
Mühimme kalemî evrakı	nr: 755/28
Ali Emiri Selim III	nr: 375/21403, 389 /22524

B. Topkapı Sarayı Arşivi

Kamil Kepeci Koleksiyonu	nr: 4771.29, 10639, 12 (defter)
---------------------------------	---------------------------------

C. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Selim Ağa bin Abdülmennan Defter no: 578, sayfa no:118 sıra no: 0029.

VGMA,

Hacı Selim Ağa'nın ek
vakfiyesi.

Muhammed Nurullah

Efendi'nin vakfiyesi

Hacı Selim Ağa Vakfiyesi, no: 20.

(Süleymaniye Kütüphanesi
Arşivi)

KAYNAK ESERLER

Cavid, Ahmet, **Hadika-i Vekai**, haz. Adnan Baycan, Ankara, Türk Tarih Kurumu,1998.

Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, İstanbul, 1309.

Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, haz.Abdülkadir Özcan, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2018.

Ahmet Cevdet Paşa, **Tarih-i Cevdet**, haz. Şevki Nezihi Aykut, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2018.

Cabi Ömer Efendi, **Câbî Tarihi**, haz. Mehmet Ali Beyhan, İstanbul, 1992.

Devr-i Hamidi Katalogları.

Sadullah Enveri, **Enveri tarihi**, haz. Filiz Bayram, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana bilim dalı, Yeniçağ Tarihi bilim dalı, Doktora Tezi, 2014.

Kesbî Mustafa, **İbretnüma-yı Devlet**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2002.

- Mehmet Raif, **Mir'at-ı İstanbul**, haz. Günay Kut-Hatice Aynur, İstanbul, Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları 1996.
- Taylesanîzade Hafız Abdullah Efendi, **Taylesanîzade Hafız Abdullah Efendi Tarihi İstanbul'un en uzun dört yılı (1785-1789)**, haz. Feridun Emecen, Tatav, 2003.

ŞİFAHİ KAYNAKLAR

Ebru SANVER

Mehmet ŞENGENÇ

ARAŞTIRMA-İNCELEME ESERLER

Ahmed Remzi
Efendi'nin notları.

Akyıldız, Necdet, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, İstanbul, **Milli Gençlik Dergisi**, s.71-77, 1979.

Abay, Ali Rıza,
Akyıldız, Yasin, "Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti Tarihsel Bir değerlendirme", **Sosyal Bilimler Dergisi**, C. VII, s.15, s.141-157, 2017.

Al-Mohammad, Abd- **Osmanlı Döneminde yapılan çeşmelerin özellikleri ve son durumları ile ilgili bir değerlendirme**, Karadeniz

- Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 1988.
- Baltacı, Cahit, , “Mektep” (Osmanlılarda mektep), **DİA**, XXIX, s.6-7, 2004.
- Bardak, Musa, “XVIII yüzyıl’da Eğitim-Öğretim vakıflarına bir örnek; sıbyan mektebi ve kütüphanesiyle Hacı Selim Ağa ve vakfı”, **IJSSR**, 2014.
- Bayraktar, Nimet, **Üsküdar Kütüphaneleri**, Ankara, Vakıflar Dergisi, 1982.
- Beydilli, Kemal, “Selim III”, **DİA**, XXXVI, s.420-425, 2009.
- Bolat, Songül, **Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Yazmalarının Tezhip Açısından Tanıtılması**, İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Erünsal, İsmail, **Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri**, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2008.
- , **Türk Kütüphaneler tarihi II.** , Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1988.
- , Hacı Selim Ağa”, **DİA**, XIV, s.498, 1996.

- Eyice, Semavi, “Çeşme”, **DİA**, VIII, s.277-287, 1993.
- Gökçen, Rifat, **İlçeleriyle İstanbul ve Marmara Bölgesi**, Özyürek Basımevi, 1987.
- Günay, Hacı Mehmet, “Vakıf”, **DİA**, XLII, s.475-479, 2012.
- Gündüz, Mustafa, **Osmanlı Eğitim mirası, klasik ve modern dönem üzerine makaleler**, Ankara, Doğubatı, 2015.
- Haskan, Mehmet Nermi, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar**, Üsküdar Belediyesi, 2001.
- Karaman, Hayrettin, **Kur’an Yolu Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, Çağrıcı, Musa, 2016.
- Kaya Doğanay, Fatma, **Tanzimattan Cumhuriyete Rüşdiye Mektebi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2011.
- Konyalı, İbrahim Hakkı, **Abide ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi**, Türk Yeşilay Cemiyeti Yayınları, 1976.
- Köprülü, Bülent, “Tarihte Vakıflar”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1951, C.VIII, sy.3/4, s.479-518.

Kuruluşunun 225.yılında Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Turan Mengçur’un anısına.(Basım yeri ve yılı yok)

- Malkoç, Neriman, **İstanbul ve Ankara Kütüphaneleri**, Ankara, Milli Kütüphane Basım ve Ciltevi, 1957.
- Mazioğlu, Hasibe, “Ahmet Remzi Akyürek”, **DİA**, II, s.304-305, 1989.
- Süreyya, Mehmet, **Sicill-i Osmanî**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1996.
- Mehmet Şengenç’in basılmamış anıları,
- Gündüz, Mustafa **Osmanlı Eğitim mirası, klasik ve modern dönem üzerine makaleler**, haz: Mustafa Gündüz, Ankara, Doğubatı, 2015.
- Öztürk, Cemil, “Rüşdiye”, **DİA**, XXXV, s.300-303, 2008.
- Sami, Şemsettin, **Kamus-ı Türki**, haz. Ömer Faruk Akün, Kapı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Sarıcaoğlu, Fikret, **Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I.Abdülhamid (1774-1789)**, İstanbul, TATAV, 2001.
- Serezli, Esat, “İstanbul Kütüphaneleri; Hacı Selim Ağa Kütüphanesi”, **Tanin Gazetesi**, 25.06.1947.
- Sert, Selda, “XVIII yüzyıldan kalma bir kebiçe: Hacı Selim Ağa Kütüphanesi”, **Üsküdar Sempozyumu V**, 2007

- Bildiriler, Üsküdar Belediyesi, İstanbul. 2008, C.I, s.85-96.
- Tanışik, İbrahim Hilmi, **İstanbul Çeşmeleri**, İstanbul, Maarif Vekilliği Yayınları, C.III, 1943.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Sadrazam Halil Hamid Paşa”, İstanbul, Devlet Basımevi, 1936, **Türkiyat Mecmuası**, C.V, s.213-268.
- Yıldız, Bahaeddin, **XVIII. yüzyılda Türkiye’de vakıf müessesesi**, Ankara, TTK, 2003.
- Yıldız, Hatip, “Osmanlı Döneminde açılan ilk sivil modern okul, Üsküdar Merkez Rüşdiye Mektebi”, **Üsküdar Sempozyumu X**, 2016 bildiriler, Üsküdar Belediyesi, İstanbul, C.III, s.51-74.

SALNAMELER

- Salname-i Devleti** h. 1270, h. 1271, h. 1272, h. 1274, h. 1275, h. 1276,
Aliye-i Osmaniye, h. 1277, h. 1278, h. 1279, h. 1280, h. 1281, h. 1282, h. 1283, h. 1284, h. 1285, h. 1286, h.1289, h.1290, h.1291, h. 1293, h. 1294, h. 1298, h.1300, h. 1311, h.1314h. 1316, h. 1317, h. 1318, h. 1319, h. 1321.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Adnan Okutan, Eski Bir Defter Eski Bir Defter 60 yıl Önceki Türk Kütüphaneleri,1962,
Bir Defter <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2054/2023>.
(Erişim tarihi:17.10.2018)
- Sabah Gazetesi, 9 Kuran Göz Göre Göre Çalındı, 2002,
<http://arsiv.sabah.com.tr/arsiv/2002/07/18/s0614.html>.
(Erişim Tarihi: 22.10.2018)
- İstanbul Üniversitesi Sıbyan Mektebinin Tarihçesi
Siyasal Bilgiler [,http://www.siyasalvakfi.org/hakkimizda/tarihce/sibyan-](http://www.siyasalvakfi.org/hakkimizda/tarihce/sibyan-mektebi-tarihcesi-3.html)
Fakültesi Mezunları [mektebi-tarihcesi-3.html](http://www.siyasalvakfi.org/hakkimizda/tarihce/sibyan-mektebi-tarihcesi-3.html). (Erişim tarihi: 10.10.2018)
ve Mensupları Vakfı,
- Milli Eğitim <http://haciselimaga.meb.k12.tr/tema/index.php>. (Erişim
Bakanlığı, Üsküdar Tarihi: 23.10.2018)
Hacı Selim Ağa Özel
Eğitim İş uygulama
Merkezi,
- Vakıflar Genel www.vgm.gov.tr. (Erişim Tarihi: 09.12.2018)
Müdürlüğü,
- Yavuztürk, Pınar, Bir Müfettişin Defterinden Sıbyan Mektepleri,
https://issuu.com/uskudarbelediyesi/docs/sempl_78_2.
(Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- Ulusal Tez Merkezi www.yok.tez.gov.tr. (Erişim Tarihi: 29.01.2019)
Tez Tarama Kataloğu

FOTOĞRAFLAR

2.1. / 2.2. / 2.3. / 2.4. / 2.5. : Yağmur ÇAKAN

E.4.1. / E.4.2. / E.4.3. / E.4.4. / E.4.5. / E.4.6. : Hacı Selim Ağa Kütüphanesi

E.4.7. / E.4.8. / E.4.9. E.4/10. : Yağmur ÇAKAN

EKLER

EK.1

Hacı Selim Ağa'nın Vakfiyesinin çevirisi

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hezâr hamd ü senây-ı sermedî ve bî şumâr şükr ü sitâyîş-i ebedî ki şark u garba zıyâ göster ve etrâf u eknâf –ı ‘aleme nûr u fer vire. Hemîşe ol vâkîf-ı hâl ve Gaffâr-ı zü'l-celâl Hâlık-ı ins ü cân feyyâz-ı cûd u ihsan kâşîf-i rumûz-ı ‘Er-Rahmanu alleme’l-Kur’ân”²³⁵ “Bahşende-i künûz-ı “Halaka’l- insâne alleme hü’l-beyân”²³⁶ râfi’u ruk’a-î eflâk bâsîtu bîsât-ı hâk cellet hikmetuhû ve allet **(1a)** kelîmetuhû hazretlerinin cenâb-ı mukaddeslerine ki kudret-i kâmile ve hikmet-i şâmilesi birle kubbe-i hadrâ’yı encüm-i zâhire ile tenvîr ve hitta-i gabrâyı en’um-ı zâhire birle ta’mîr eyledi. Ve nev’-i beşeri ahsen-i takvîmde inşâ ve ebda’-i üslûbda imlâ ve sâir mahlûkâtından fâik ve şeref-i kitâb ve fehm hitâbına lâyük idüp mesâlik-i ma’âşî ta’lîm ve menâhic-i me’adî tefhîm ve delâlet-i râh-ı kavîm ve hidâyet-i sırât-ı müstakîm için zümre-i enbiyâyı ictiba ve cümle-i mürselînden mihter rusûl-i asfiyâyı istifâ idüp kâffe-i ümem ve ‘amme-i benî Âdeme’ beşîr u nezîr eyledi. Ve Kitâb-ı Kerîm-i vâcibu’t-tekrîmi irsal ü inzâl itmekle a’mâl-i birr u ihsan **(1b)**ve ef’âl-i hayrât-i hisân ibnâ vü iktibâsına tahrîs ü tahrîz itmeğîn ashâb-ı hayrât ve erbab-ı müberrâtın yevm-i arasâtın “tecri min tahtihe’l- enhar”²³⁷ ile memdûha olan dâr-ı na’îmine medâr ve sa’y-ı bî -şumâr ile şerâb-ı tahûrdan hissedâr ve neyl-i selsebîlden olan ni’am-ı vefiresiyle teşrifin iş’âr için inşâ-i hayrât ve ibda’-i müberrât sırr-ı gaybında lütfun izhâr eyledi. Zehî Hudâyı Yezdân Sultân-ı Azîmü’ş-şan ki annin zat-ı celilü’s-sıfâtına envâ’-ı hevâm habayâyı ecâm u ekâmda ve esnaf-ı vuhûş u etyâr zevâyâ-yı vecâr u evkârda “ve in min

²³⁵ Kur’ân-ı Kerim, Rahman Suresi, 55/12: “Kur’an’ı Rahman öğretti”.

²³⁶ Kur’ân-ı Kerim, Rahman Suresi, 55/3: “İnsanı O yarattı. Ona anlama ve anlatmayı öğretti”.

²³⁷ Kur’ân-ı Kerim, Beyyine Suresi, 98/3.: “Altından akan ırmaklar”

şey'in[illâ] yüsebbihu bî hamdihî"²³⁸ vekfinca tesbîh hânândır "Allahu hâliku külli şey ve hüve'l- vahîdul kahhar "²³⁹

Ve salat u salavat **(2a)** mütevâsılât-ı risâlet-penah nübüvvet-destgâh mesned-nişîn-i bârgâh lî mâ' Allah tûtî nevâ-yı " Mâ' yentiku 'ani'l-hevâ"²⁴⁰ "mu'ciz- nümâyı "în hüve illâ vahyûn yûhâ"²⁴¹ Müşerref-i şeref-i "Subhânellezî esra"²⁴² Mukarreb-i kurb-i "Kâb kavseyni ev ednâ"²⁴³ "Sâhibü şer'-ı kavîm mazhar -ı hitab ve inneke le 'ala' huden"²⁴⁴ "ve 'ala' sırâtın müstakım" ²⁴⁵ Pişvâ-yı cemâ'ati enbiyâ muktedâ-yı sahâbe-i asfiyâ Muhammed Mustafâ aleyhi salavâtullahi mâ dâmeti'l-arz ve's- semâ hazretlerinin Ravza-i Mutahhar ve meşhed-i münevver ve merkad-i mu'attarlarına ki şâh-ı râh-i reşâd ve minhâc-ı necâha irşâd eyledi. Ve dahi mübârizan-ı meydânu's es-Sabinekûne's-sabikun²⁴⁶ ve fâ'zân-ı 'unvân-ı "ulâike'l-mukarrebûn"²⁴⁷ âl ü evlâd ve ahfâd u emcâd **(2b)** ve ashâb-ı güzîn-i encâd ve sair ehl-i beyt-i 'ibâd ve fâ'ilü'l-hayrati bî'n-niyâti's- sahîha ve hulûsu'l-itikâd üzerlerine olsun ki her bir cihâd ve feth-i bilâd ve kal'u kam'-ı ehl-i bagy u fesâd babında sa'y u ictihâd idüp derûn-ı pür-nûrların cevâhir-i delâ'il-i dîn-i mübîne hazîne ve zevâhir-i mebânî-i şer'-i metîne gencîne kılup cümlesi sürâdikât-i izzette sıfât ve safvet birle mevsûf ve serâ perde-i 'ismette kemâl-i 'iffet ile ma'rûfdurlar. Rıdvanallahü Te'alâ 'aleyhim ecma'in. Emmâ ba'd: merâyâ-yı besâir-i uli'l ebsâr ve süveydâ-yı zamâ'ir-i zevi'l- ihtiyâr ve'l-itibâra hafî değıldir ki dünyâ-yı deniyye dâr-ı bevâr ve medâr-ı demâr ve mahall-i tebâr fezâsı kaza ile **(3a)** meşhûn safâsı cefâ ile makrûn bekâsı fenâ ile karîn gması 'nâye-

²³⁸Kur'an-ı Kerim, İsrâ Suresi, 17/44: "Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih ederler; O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız. O halimdir, başlıyıcıdır".

²³⁹ Kur'an-ı Kerim, Rad Suresi, 13/66: "Her şeyi yaratan Allah'tır. O birdir, karşı konulamaz güce sahiptir".

²⁴⁰Kur'an-ı Kerim, Necm Suresi, 52/3: "Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır".

²⁴¹Kur'an-ı Kerim, Necm Suresi, 53/4: "O (size okuduğu) kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir".

²⁴²Kur'an-ı Kerim, İsrâ Suresi, 17/1: "Bir gece kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götürün Allah noksan sıfatlardan münezzehtir. O her şeyi işitmekte ve görmektedir".

²⁴³Kur'an-ı Kerim, Necm Suresi, 53/9: "Öyle ki iki yay arası hatta daha yakın oldu".

²⁴⁴Kur'an-ı Kerim, Hac Suresi, 22/67: "Sen hakka götürün doğru bir yol üzerindesin".

²⁴⁵Kur'an-ı Kerim, Yasin Suresi, 36/4: "Hikmet dolu Kur'an'a and olsun ki, sen kesinlikle dosdoğru yolda yürümek üzere gönderilmiş peygamberlerden birisin".

²⁴⁶Kur'an-ı Kerim, Vakia Suresi, 56/10: "Önde olanlar ; (erdem, amel ve ödülde) önde olanlar"

²⁴⁷Kur'an-ı Kerim, Vakia Suresi, 56/11:" İşte onlar nimetlerle dolu cennetlerde Allah'a en yakın olanlardır".

i rehîn ni‘meti nikmete mütebeddil menhî mihnete mütehavvil keremi mekrehe maktûb hayâtı memâta mashûb nasbı azl ile tev‘emân huzûru elem ile hem-‘inân olmağın âkıl u reşîd Ve lebîb ü sa‘îd olan şem‘-i rûşen-dîl gibi envâr-ı ‘aklını başına cem‘ ve mevâ‘ız u nesâyıha ılka-yı sem‘ idüp dünyâ-yı deniyyenin hâlini sipîhr-i neylinin reng ü âlini afitab-ı ömrün zevâlini fânûs-ı çarhın dürlü dürlü hâyâlini iz‘an idüp Cenâb-ı Rabbü’l- erbâba kemal-i hulûs-ı kalb ile teveccüh ü ikbâl ve va‘d ü va‘îd- i emr ü nehyine imtisâl ile bi‘z-zarûre ‘azîmet ideceğini **(3b)**dür u dîrâz ve neşîb u firâz râh-ı âhîret ve sefer-i iklim-ı ‘akıbeti yâd ve âna münâsib zahîre vu zad iddihâr ü i‘dad içün fursatdur. Keff iken nakd-i ömrünü zâyı‘ vü telef itmeyüp tâ‘ât ve ‘ibâdât ve hayrât u hasenâta sarf ile dâimâ saff-ı ‘ibâdetde serv gibi sâbit ü dâ‘im ve mihrâb-ı tâ‘atte elif-i müstâkım ve er-i kâim nihâl-i kamet-i bâ-istikâmeti nesîm-i hudû‘ u huşû‘ ile ham ve seccâde-i niyâz-ı eşk-i tazarru‘ ile pür nem eyleyüp ferâizi ikâmet sünen ü müstehâbâtı ri‘âyet ittikden sonra “len tenâlü’l – birr hattâ tünfik u mimmâ tuhibbûn” ²⁴⁸ mazmûn-ı sa‘âdet meşhûnu üzere gül-i ter gibi elinde olan sîm u zeri fi sebîlillah infâk itmekle **(4a)** ve bu kâr hâne-i fânide hayr ile mezkûr ve senâ-yı cemille meşhûr olup zıkr u cemîli ömr-i sâni ve hayât-ı câvidânî ola. Ve rûz-ı cezâ ve dâr-ı ‘ukbâda ravzât-ı cennât içre gül gibi mesrûr u handân ve bülbül-veş gûyâ vü şâdân olup ebedü’l- ‘âbidîn devlet ü ‘izzet ve huzûr u râhat bula. Binâen ‘alâ-zâlik husûs-ı âti‘z- zikrîñ mahallinde istimâ‘ ve muhâkemesiyçün taraf-ı şerden me‘zûnen li’l-hüküm irsâl olunan Hayrullah Efendi mahmiyye-i İslâmbol’da Keçi Hâtûn Mahallesi’nde ashâb-ı hayrâtтан ser-bevvâbîn-i dergâh-ı ‘ali sâbıkân matbah-ı ‘amire emîni, ser-levha-i defter-i erbâb-ı dâniş u iz‘an ser-halka-i ashâb-ı kerem u ihsân encâm bîn-i ‘âkıbet-endîş sâib-i re‘y ve saf-kîş **(4b)** sahn-ı gülşen-i istikâmette elif gibi rast ve nazar-ı ehl-i basîrette zer-i hâlis-veş bî-kem ü kâst akl-ı firâset ü kiyâsette bî-nazîr mübaşeret-i kâr-ı düşvârda tîz tedbîr mazhar-ı eltâf-ı Hudâ-yı kerîm cenâb-ı hazret-i el-Hâc Selîm Ağa Ibn-i Abdî’l- Mennân lâ-zâle hâizen bi’l-ihsân câbiren li-noksân hazretlerinin sa‘adet ü iclâl ve mecal ü ikbâl ile şeref-endâz-ı temekkün ü ikâmet oldukları sa‘adet hânelerine varup zeyl-i kitâbda isimleri mastûr müslimîn hazretlerinin akd ü meclis-i şer‘-i şerîf-i Ahmedî ve bast-ı seccâde-i dîn-i münîf-i

²⁴⁸Kur‘ân-ı Kerim, Al-İmran Suresi, 3/92: “Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz. Ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir”.

Muhammedî eylediğinde ağa-yı müşârun- ileyh hazretlerinin zamîr-i münîr-i hurşid nazîrleri dil-i ‘âtil gibi mahz-ı dünya ile şağıl olmayup **(5a)** “Elâ külli şey in mâ hala’llâhu bâtulun ve külli na’îmin la mahâlete zâilun”²⁴⁹ fehvâsınca çârh-ı ‘ızâr ve dehr-i devvârın hulûl-i vefât ü memâtıyla evzâ’ından havf u hirâs “ve ma terdfî nefsun mâ zâ teksibu gaden ve mâ tadrî nefsun bi eyyi arzın temût innallâhe semî’un habîr”²⁵⁰ mişkâtından iktibas idüp Cenâb-ı Rabbül âlemîn ve Hâliku’s- semâvâti ve’l-arâzîn cellet âlâhu’l-‘ızâm ve ‘azzet esmâuhu’l-kirâmdan kendüye feyezân iden enva’ ni’am-ı zâhire ve bâtne ve esnâfu’l bârize vu kâminühüyu mu’âyene vü müşâhede itmeğin “Ahsin kemâ ahsenallâhu ileyke”²⁵¹ emrine intisâl ve yûskavne fihâ ke’sen kâne mizacuha zencebilân “Aynen fihâ tüsemmâ selebilân”²⁵² nass-ı şerîfin lütfundan **(5b)** hissemend olmağa ‘azm u ikbal ve sakâhum Rabbuhum şerâben tahûra”²⁵³ vasfını hasb-i hâl idüp hulûs-ı niyyet ve safây-ı bâl ile “Yevme yestezillu’l-mer’u tahte zilli sadakâti”²⁵⁴ beşâretiyle mübeşşer olan ashâb-ı sadakât-i câriye ve erbâb-ı hasenât-ı bâkiye silkine münselik olmak recâsına meclîs-i şer-ı şerîf-i şâmihu’l- imâd-ı Muhammedî ve mahfel-i dîn-i münîf-i râsihu’l-evtâd-ı Ahmedî’de tahavvulat-ı zemân tebeddülât-ı evân ile vakf-ı âti’l- beyâna tağyîr ü ihtilâl ve tebeddül ü ihtilâl ‘ârız olmamak irâdesiyle bünyân-ı ahkâmın ihkâm ü tescîl ve kuyûd u zavâbitin itmâm ü tekmîl için mütevellî nasb u ta’yîn olunan Hâcegân dîvân-ı hümâyûndan Vasıf Ahmed Efendi Ibni **(6a)** mazharında “amme –i tasarrufâtları şer’an câiz ve cârî ve cemî’u ekârîr ü tekârîrlerinde sıhhat u nefâz ve sâir ve sâri olduğu hâlde bi’t-tavî’-s sâf ikrâr u i’tiraf idüp bin yüz doksan altı senesi rebî’ü’l-evvelinin yirmi ikinci ve sene-i mezbûre şaban-ı şerîfinin yirmi dokuzuncu günleri târîhiyle müverrehâ işbu iki kıt’a vakfiyeler mantûklarınca bundan akdem atyeb-ı mâlımdan on beş bin guruşu vakf idüp iki bin beş yüz guruşunu mahmiyye-i İslambol’da Ebu’l-feth Sultan

²⁴⁹(Allah’ın geçersiz saydığı her şey boştur ve bütün nimetler kuşkusuz yok olucudur.)

²⁵⁰Kur’ân-ı Kerim, Lokman Suresi, 31/34 : “Kıyamet saati hakkındaki bilgi yalnız Allah’ın katındadır. O, yağmuru yağdırmakta; rahimlerdekini bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez; hiç kimse nerede öleceğini de bilemez; ama Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır”.

²⁵¹ Kur’ân-ı Kerim, Kasas Suresi,28/77: “Allah’ın sana verdiğinden ahiret yurduunu kazanmaya bak ve dünyadan nasibini unutma!Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de insanlara ihsanda bulun.Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışma!Şüphesiz Allah bozguncuları sevmez”.

²⁵²Kur’ân-ı Kerim, İnsan Suresi, 76/17-18: “Ayrıca kendilerine orada zencefil karışımı dolu bir kadeh sunulur. İçindeki orada adına selebil denilen bir pınardan alınmıştır”.

²⁵³Kur’ân-ı Kerim, İnsan Suresi, 76/21: “Oradakilerin üzerlerinde yeşil renkli, ince ve kalın ipek elbiseler vardır; gümüş bileziklerle süslenmişlerdir, rableri onlara tertemiz bir içecek verir”.

²⁵⁴(o gün kişi sadakalarının gölgesi altında gölgelenir.)

Mehammed Hân aleyhi'r-râhmeti ve'l-gufrân hazretleri Câmi-i şerîfi kurbünde dergah-ı 'alî yeniçeri odaları derûnunda **(6b)** kâim yirmi beş bölük neferâtı kışlası hâricine bir çeşme-i zîbâ binâ olup münâsib mahalden mâ-i lezîz icrâsına ve iki bin beş yüz gurusunu medîne-i Üsküdar'da Tenbel el-Hâc Mehammed Mahallesi'nde müşt Emilât-ı ma'lumeyi hâvî birbirine muttasıl üç bâb mülk menzil iştirâsına ve mâ'adâ on bin gurusunu menâzil-i mezkûrenin ebniyelerini hedm ve 'arsalarını birbirine zam ve üzerlerine bir mekteb-i ra'nâ binâsına harc u sarf olunmasını şart ve ta'yîn itmemele bi'- inâyeti'llâhi'l- melik'il- müte'âl çeşme-i merkûm ve mekteb-i şerîf ve kütübhâne-i latîf binâları itmâm ü ikmâl olunmağla sâlifü'l-beyân yirmi beş bölük kışlası hâricinde meblağ-ı mevkûf-ı merkûm ile **(7a)** bi- izn-i Sultanî binâ olunan bir 'aded kârgîr kebîr su hazînesini müşt Emil çeşme-i zîbâyı mezkûrumu ve çeşme-i merkûma tâ'lik olunan tasımı ve Ferhad Paşa merhûmun bin seksen yedi senesi recebinin yirmi yedinci günü Havâss-ı 'Aliyye kazâsına tâbî Eyvadlı karyesi kurbünde Bakraç deresi nâm mevzi'de kimesnenin mülküne ittisâlden 'ârî mevzî'-ı hâlide abar-ı müte'addide hafır ve tahte'l- arz lağım ve kanavât ile cem'u tahsîl ve mahall-i mezkûrden has odabaşı ve Ârif Efendi sularıyla merhûm Sultan Süleyman Han suyu yoluna bâ-izn-i mütevellî ilhâk olunan on masûrâ suyun iki masûrâsı hakk-ı mecra için ifrâz ve lağım kanavâtına teba'iyet ile **(7b)** mülkü olan bâkî sekiz masûrâ suyundan beş çuvaldız mâ-i lezîze tedâvül-i ebedî ile mutasarraf olan merhûm Abdürrezzak Paşa'dan şîrâ-i şer'î ile mâlik olan Halil Ağa işbu yedimde olup bin yüz doksan dört senesi şa'bân-ı şerîfinin dokuzuncu günü târîhiyle müverrehâ ve Havass-ı Refî'a Nâibi Seyyid Ahmed Efendi imzâsıyla mûmzât ve mahtûme bir kıt'a hucce-i şer'îye ile bana bey' itmekle ben dahi kanavâtına teba'iyet ile mâlik olduğum beş çuvaldız mâ-i lezîz-i merkûmdan ifrâz ve çeşme-i merkûma icrâ eylediğim dört çuvaldız mâ-i lezîzimi ve sâlifü'z-zikr Tenbel el-Hâc Mehammed Mahallesi'nde binâ ve tekmiil olunan her biri ma'lûmu'l- hudûd ve'l-müşt Emilât mârru'l-beyân fevkânî kârgîr **(8a)** mülk mekteb-i latîfimi ve kütübhâne-i münîfimi ve tahtânî bir bâb kârgîr mahzenlerimi ve mûmzâ vü mahtûm kütüb defterinde her birinin ism ü vasf ve satırları muharrer ve zahrları mahtûm (boşluk) cild kütüb-i nefseyi ve işbu yedimde olan huce-i şer'îye-i mübâye'ât mantûklarınca yedimde mülk ve hakkım olan mahmiyye-i İslambol'da Gilmân-ı 'Acemiyan Meydânı kurbünde Kalenderhâne Mahallesi'nde vâki' etrâf-ı erba'adan Ali Efendi veresesi menzili ve Bâkî Paşa

vakfından odalar tarîk-ı ‘âmm ile mahdûd yevmî üç akçe icâre müecceleye mütehammîl ‘arsa-i memlûkemi ve yine mahalle-i mezbûrede vâkî etrâf-ı erba‘ası Zeyneb Hanım tasarrufunda olan arsası ve iki ‘aded dükkânları ve arsaları ve tarîk-ı âmm ile mahdûd kezâlik yevmî üç akçe icâre (8b) müecceleye mütehammil arsa-i memlûkemi ve yine ve mahmiyye-i İslâmbol’da Sarachane kurbünde Dülgero ğlu Mahallesi’nde vâkî etrâf-ı erba‘ası ba‘zan el-Hâc Mustafa menzili ve ba‘zan deĝirman ve ba‘zan Ya‘kub Aĝa veresezi menzili ve ba‘zan tarîk-ı hâss ve ba‘zan ‘Ali Beşe ve ba‘zan Ümmügülsüm Hatun menzilleri ve ba‘zan baĝhâne ve ba‘zan Süleyman Aĝa menzili ile mahdûd yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk arsası ve yine mahmiyye-i İslâmbol’da Hasaki kurbünde el‘ân sâkin olduğum menzil-i kebîrin önünde tarîk-ı ‘âmm aşûrî ma‘lûmu‘l-hudûd ve‘l müştemilât yevmî üç akçe icâre müecceleye mütehammîl mülk arsası yine mahmiyye-i İslâmbol’da sancaktar (9a) Hayreddin Mahallesi’nde vâkî bir taraftan es-Seyyid Hüseyin Aĝa arsası ve bir taraftan deĝirman ve bir taraftan sabikân Kassâbbaşı Baĝçesi ve bir taraftan tarîk-ı ‘âmm ile mahdûd ber müceb-i hüccet Hanîfe Hâtûn İbnetü’es-Seyyid Hüseyi’nden iştirâ eylediğim yevmî iki akçe icâre müecceleye mütehammîl ma‘lûmu‘l- müştemilât mülk deĝirmanımı ve yine mahmiyye-i İslâmbol’da Koca Mustafa Paşa Mahallesi’nde vâkî bir taraftan Câbî Abdüllatif menzili ve bir taraftan Emine Hâtûn menzili arsası ve bir taraftan Ermeni odaları ve bir taraftan Kürkçübaşı zevcesi Nefise Hâtûn menzili ve bir taraftan tarîk-ı ‘âmm ile mahdûd ber-mûcib-i hüccet Lutfullah Aĝa bin Za‘îm Mehmed Aĝa’dan iştirâ eylediğim yevmî iki akçe icâre (9b) müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar’da Öküz Limanı nâm mahâlde vâkî bir taraftan Laleli Câmî’i Şerîfi vakfından tasarrufumda olan dâhiliyye ve bir taraftan leb-i deryâ ve bir taraftan vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Râif İsmail Paşa hazretleri sâhilhânesi ve bir taraftan tarîk-ı ‘âmm ile mahdûd yevmî beş akçe icâre-i müecceleye mütehammîl ma‘lûmu‘l-müştemilât mülk sâhilhânem hâriciyesini ve sâhilhâne-i merkûme verâsında kâin iki taraftan vezir-i mükerrem mûmâ-ileyh Raif Paşa baĝı ve ‘arsa-i hâliyesi bir taraftan benim sâhilhâne-i merkûmem ve hizasında kâin koruluĝum ve ba‘zan Arabzâde ‘Atâullah Efendi hazretleri sâhilhâneleri ve hizasında vâkî arsa-i hâliyeleri ve bir taraftan tarîk-ı ‘âmm ile(10a) mahdûd ve muhâtu‘l-etrâf yevmî iki akçe icâre-i müecceleye mütehammîl kürüm ile mâlî mülk baĝımı ve yine medîne-i Üsküdar’dan Kâdîasker

mahallesi'nde vâki' bir taraftan Hasan Beşe ve bir taraftan Âsiye Hâtûn bir taraftan Fatma Hâtûn menzilleri ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Hadice bint İbrahimden iştirâ eylediğim yevmî yirmi akçe icâre müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemilât mülk menzilimi ve yine mahalle-i mezbûrede vâki' bir taraftan Hasan Beşe ve Hadice Hâtûn menzilleri ve bir taraftan yine mezbûr Hasan Beşe menzili ve iki taraftan târik-ı 'âmm ile mahdûd Asiye bint-i Mustafâ'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe icâre-i müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemilât mülk menzilimi **(10b)** ve yine mahmiyye-i Üskûdar'da Tenbel el-Hâc Mehmed Mahallesi'nde vâki' bir taraftan kapu ağası vakfından odalar ve bir taraftan es-Seyyid Ahmed Reşid bağçesi ve bir taraftan Ümmügülsüm Hâtûn menzili ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Tatar Abdullah ve zevcesi Hadice Hâtûndan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe icâre-i müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemilât mülk menzilimi ve yine mahalle-i mezbûrede kâin etrâf-ı erba'ası İshak Ağa zevcesi menzili bağçesi ve kapudan zevcesi menzili ve tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Fatma Hâtûn ibnet-i Abdullah'dan iştirâ eylediğim yevmî nsf akçe müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemilât mülk menzilimi ve yine medîne-i Üskûdar'dan Debbağlar Mahallesi'nde vâki' bir taraftan **(11a)** es-Seyyid el-Hâc İshak menzili ve bir taraftan el-Hâc Ömer veresezi menzili ve bir taraftan ba'zan el-Hâc Mehmed ve ba'zan ahar tasarrufunda olan menzil ve bir taraftan târik-ı 'âmm ile mahdûd Hadice Hâtûn İbnetü'l- el-Hâc Muhammed Odabaşı'ndan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe icâre-i müecceleye mütehammîl mülk menzili ve yine medîne-i Üskûdar'dan Bulgurlu Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Kahveci menzili ve bir taraftan Suyolcu menzili ve iki taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Ahmed Efendi ibni Abdullah'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk bağçemi ve yine medîne-i Üskûdar'da Hace Hâtûn Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Tatar Ahmed zevcesi menzili ve Şemsî Ahmed Efendi menzili ve bir taraftan **(11b)** bâyi'in tasarrufunda mukâta'alı arsa ve bir tarîk-i 'âmm ile mahdûd Ahmed Ağa bin Mustafâ'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üskûdar'da Dorbalı Mahallesi'nde vâki' etrâf-ı erba'ası Matharacı Hâfiz menzili tarîk-ı hâs ve 'Abdülkadir menzili ve Çiçekci Mahmud Ağa bağçesi Ali Beşe bağçesi vebâyi'in tasarrufunda müfrez menzil ve tarîk-ı 'âmm ile mahdud Hasan Ağa ibni 'Îsâdan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üskûdar'da

Gerede Mahallesi'nde kâ'in bir taraftan ba'zan Şâmî-zâde ve Tatar Hüseyin ve Kahveci Seyyid Ahmed menzilleri ve ba'zan tarîk-1 'âmm ve bir taraftan ba'zan tarîk-1 has ve ba'zan Seyyid Mehmed Efendi menzili (12a) ve bir taraftan Daldal Mehmed Beşe menzili ve bir taraftan tarîk-1 'âmm ile mahdûd ve Abdülmümin Ağa'dan iştirâ eylediğim yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk şükûfe bağçemi ve yine medîne-i Üsküdar'da Vâlide-i Atik Mahallesi'nde vâki' etrâf-1 erba'adan Mustafa Çelebi ve Taşçı Hüseyin ile Sakızlı Hanım menzilleri ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd Ahmed bin 'Îsâ ve zevcesi Hadice'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Toygar Hamza Mahallesi'nde vâki' etrâf-1 erba'ası Kömürcü Halil ve 'İvaz Beşe ve Mehmed Efendi menzilleri tarîk-1 'âmm ile mahdûd el-Hâc Ahmed Efendi ve zevcesi Zeliha (12b) Hâtûn'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Ahmed Çelebi Mahallesi'nde vâki' etrâf-1 erba'ası Kayıkçı Mustafa Beşe ve Ayşe Hâtûn ve Selim Ağa menzilleri ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd Osman Ağa'dan iştirâ eylediği yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Vâlide-i Atik Mahallesi'nde etrâf-1 erba'ası Za'îm Ağa menzili ve Kavsara Dede Mescidi ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd Emine Hâtûn 'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Evliya Hoca Mahallesi'nde etrâf-1 erba'ası Koltukçu Mehmed ve Hanım Hâtûn ve Zeyneb Hâtûn menzilleri ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd Ali Çelebi'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe (13a) müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Hamza Fakih Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Mehterbaşı menzili ve bir taraftan Alemdar Mehmed menzili ve bir taraftan Seyyid Ali menzili ve bir taraftan tarîk-1 'âmm ile mahdûd Molla Halil ile zevcesi Ümmügülsüm Hâtûn'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar'da Bazarbaşı Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Abdülkerim Çelebi mülkü ve yine bir taraftan el-Hâc Mehmed mülkü ve bir taraftan Mustafa Beşe mülkü ve bir taraftan tarîk-1 'âmm ile mahdûd Hadice Hâtûn ibnetü İsmail'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi (13b) ve yine medîne-i Üsküdar'da mârru'z-zıkr Bazarbaşı Mahallesi'nde vâki' bir taraftan ba'zan Derzi Zelut ve Papas Çuhadar ve Derzi Evadık ve Atatya nasranîleri menzilleri ve iki

tarafdan Yemenici Karabet menzili ve bağçesi ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd Oğdan binti Yorus nasranîyeden iştirâ eylediğim şehriye kırk beş akçe müecceleye ve sagrı şehriye on beş akçe müecceleye mütehammîl birbirine muttasıl iki bâb mülk menzillerimi ve yine medîne -i Üsküdar’da mârru’z-zıkr Bazarbaşı Mahallesi’nde vâki’ bir taraftan ba’zan saka Asvador ve Kuyumcu Delot menzilleri ve tarîk-1 hâs ve bir taraftan Marim Zimmî menzili ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd saltana **(14a)** bint²⁵⁵ Ermiye nasranîyye[den] iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar’da yeni mahallede vâki’ etrâf-1 erba’ası Artin Zimmi menzili ve bağçesi ve Doğramacı sahak Zimmi menzili ve tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd Mârim binti karabet nasranîyeden iştirâ eylediğim yevmî bir akçe icâreye mütehammîl mülk menzilimi ve yine medîne-i Üsküdar’da Mûzaf Yoros Kazâsına tâbi Kanlıcak kasabasında Muhaşşi Sinan Efendi Mahallesi’nde vâki’ bir taraftan Ramazanoğlu İbrahim Beşe menzili ve bir taraftan mahalle-i mezbûreye mahsûs bi’r-i mâ tarîk-1 hâss ve iki taraftan tarîk-1 hâss ile mahdûd Zeliha ve Fâtma Hâtûnlardan iştirâ eylediğim beher şehir kırk **(14b)** beş akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine işbu menzil ittisâlinde kâ’in bir taraftan bazar kayığı re’isi İbrahim Beşe menzili ve bir taraftan Halil Beşe menzili ve bir taraftan ba’zan Ali Beşe ve ba’zan Kara Hasanoğlu Ömer Çelebi bağları ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd mezbûreteyn Zeliha ve Fâtıma hanımlardan iştirâ eylediğim beher şehir kırk beş akçe müecceleye mütehammîl eşcâr ve kürûmu müstemil yedi dönüm mülk bağımı ve yine mahrûsa-i Galata’da Tatavla ta’bîr olunur mahalde kâ’in bir taraftan Kassab Yorgo menzili ve bir taraftan Todori menzili ve bağçesi ve bir taraftan Çoço şerbethânesi ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd Yorgo veled-i Panayot zimmîden **(15a)** iştirâ eylediğim yevmî bir buçuk akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mârru’z-zıkr Tatavla’da vâki’ bir taraftan Neccar Petro menzili ve bir taraftan Silciyani menzili ve bir taraftan Yoğurtçu Mikel menzili ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd İskorlat veled-i Aleksandri’den iştirâ eylediğim şehriye otuz beş akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mârru’z-zıkr Tatavla’da vâki’ iki taraftan Necar istimat menzili ve bir taraftan Yavli zimmî menzili ve bir taraftan tarîk-1 ‘âmm ile mahdûd Panayot

²⁵⁵ VGMA: -bint

veled-i Tomo zimmîden iştirâ eylediğim kezâlik şehriyye otuz beş akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mârru'z-zikr Tatavla nâm mahalde vâki' bir taraftan Memi menzili ve bir taraftan **(15b)** İskardan Kostantin menzili ve iki taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Neccar Hristo veled-i Yani'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mezkûr Tatavla nâm mahalde kâ'in bir taraftan ba'zan Marangoz Acilopire ve ba'zan Marangoz Savaşon menzilleri ve bir taraftan Marangoz Yani zimmî menzili ve iki taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Habibe Hâtûn ibnetü İbrahim'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine merkûm Tatavla'da vâki' bir taraftan ba'zan Derikçi menzili ve ba'zan Foti menzili ve bir taraftan Latana nasranîyye 'arsası ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ve bir taraftan sahrâ ile mahdûd Parâşkûh bint-i Orub nasranîyyeden **(16a)** iştirâ eylediğim yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mârru'z-zikr Tatavla'da kâ'in bir taraftan ba'zan Kürkcü Mihaloki menzili ve bir taraftan Derzi Toma menzili ve bir taraftan Domye nasrâniyye bağçesi ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Vergicibaşı Kiryako veled-i Todori'den iştirâ eylediğim yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mezkûr Tatavla'da vâki' bir taraftan Tabîb Kostantin ve bir taraftan Derzi zimmi ve bir taraftan Malta zimmî menzilleri ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Diyâna bint-i Kiryako nasrâniyyeden iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mahrûsa-i Galata'ya **(16b)** muzâfe kasaba-i Beşiktaş'da Rûm 'Ali Ağa Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Kigork Zimmi menzili ve bir taraftan Maryora nasrâniyye menzili ve bir taraftan Hüseyin Efendi vakfindan bâyi'in tasarrufunda bağçe ve bir tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Markarita bint-i Evanis nasrâniyyeden iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine kasaba-i merkûmede Sinan Paşa Mahallesi'nde kâ'in bir taraftan Acı Ohan zimmi arsası ve bir taraftan Kalost zimmî 'arsası ve bir taraftan Abacı Niyaki menzili ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Derzi Agop veled-i Monuk zimmîden iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi **(17a)** ve yine mahrûsa-i Galata muzâfâtından Arnavud Karyesi'nde vâki' bir taraftan Hristo veresesi ve Altun Zimmî menzilleri ve bir taraftan Çukacı menzilleri ve Altun Zimmî menzilleri ve bir taraftan tarîk-ı hâs ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Legori veled-i Yani zimmîden iştirâ eylediğim yevmî iki akçe

müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mârru'z-zikr Arnavud Karyesi'nde kâ'in bir taraftan Koksandra nasrâniyye menzili ve bir taraftan Simitci Kosda menzili ve bir taraftan Despeto menzili ve bir taraftan tarîk-1 'âmm ile mahdûd bakkal Yorgi veled-i Yani'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mezkûr Arnavud (17b) Karyesi'nde bir taraftan Panayot zimmî menzili ve iki taraftan tarîk-1 'âmm ve bir taraftan Kuruçeşme ile mahdûd Neccâr Nikola ve zevcesi Malo bint Dimitri'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mahrûsa-i merkûmeye tâbî İstinye Nâhiyesi'nde Balta limanı nâm mahalde vâki' bir taraftan Debbağ el-Hâc Ağa menzili ve bir taraftan Salih Ağa veresesi menzili ve iki taraftan tarîk-1 'âmm ve bir taraftan leb-i deryâ ile mahdûd Selime Hâtûn'dan iştirâ eylediğim yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine nâhiye-i merkûmeye tâbî Yeniköy'de Aya Nikola Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Lefter zimmî zevcesi menzili (18a) ve bir taraftan târik-1 hâs ve bir taraftan sâhil-i bahr ve bir taraftan tarîk-1 'âmm ile mahdûd Hırsandi bint-i Kostantin nasrâniyyeden iştirâ eylediğim yevmî iki buçuk akçe müecceleye mütehammîl mülk menzili ve yine mârru'z-zikr Yeniköy'de Aya Nikola Mahallesi'nde kâ'in bir taraftan Kassab Panayot menzili ve bir taraftan Sandalcı menzili ve iki taraftan tarîk-1 hâs ile mahdûd Evçeka bint-i Yanaki nasrâniyyeden iştirâ eylediğim yevmî iki akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mezkûr Yeniköy'de Molla Çelebi Mahallesi'nde vâki' etrâf-1 erba'adan Sarây-1 'Atik imâmı veresesi menzili ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd Tayyibe Hâtûn bintü'l-Hâc (18b) Halil'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk menzilimi ve yine mahmiyye-i İstanbul'da el-Hâc Bayrâm kaftânî Mahallesi'ne vâki' bir taraftan Muslihiddin Efendi ve bir taraftan el-Hâc Hasan veresesi ve bir taraftan Muhammed Es'ad Molla 'arsaları ve taraf-1 râbî'i tarîk-1 'âmm ile mahdûd bir harâb hammâm ve enkâz-1 mevcûdeyi müştemil terbî'an yüz elli yedi zirâ' Hâfiz İsmail Efendi'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk arsası ve yine mahmiyye-i mezbûrede Karagümrüğü kurbünde Ali Paşa-yı 'Atik Mahallesi'nde Zincirlikuyu nezdinde kâ'in tarafeynden Diyarbekir Kadısı İsmail Efendi ve Bezastanî Kadızaade Mehmed Efendi menzilleri ve taraf-1 salisi Kevâkibîzâde vakfından (19a) müteahhilin odaları ve taraf-1 râbî'i tarîk-1 'âmm ile mahdûd Hadice Hâtûn'dan iştirâ eylediğim yevmî bir buçuk akçe müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l-müştemilât mülk

menzilimi ve yine Havâss-ı Refi'a kazâsına muzâfe kasaba-i Hasköy mahallâtından Piri Paşa Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Bahura menzili ve bir taraftan Batûn Yahûdi menzili ve bir taraftan Yasef Yahûdi menzili ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd terbî'an üç yüz yirmi beş zira' arsada mebnî Avram Yahudi'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk yahudihânemi ve yine kasaba-i mezbûrede Kiremitçi Ahmed Mahallesi'nde vâki' bir taraftan mûmhâne ve bir taraftan havra ve bir taraftan 'Aron Yahûdi menzili **(19b)** ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Kamal nâm Yahûdi'den iştirâ eylediğim yevmî bir buçuk akçe müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemîlat mülk yahudihânemi ve yine kasaba-i mezbûrede Piri Paşa Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Dülger Yako ve bir taraftan Dülger İsak ve bir taraftan Çinili Bağçe ve bir taraftan tarîk-'âmm ile mahdûd Yako Yahûdi'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl mülk Yahûdihânemi ve yine mahrûsa-i Galata'ya muzâfe İstinye Nahiyesi'nde Kürkcübaşı Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Molla Salih dükkânı ve bir taraftan İbrahim beşe mülkü ve bir taraftan dere ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Muhammed beşe ile zevcesi Fatıma Hâtûn'dan iştirâ eylediğim yevmî bir akçe **(20a)** müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemîlat mülk menzilimi ve yine mahrûsa-i mezbûre muzâfâtındankasaba-i Beşiktaş'a tâbi' Arnavud Köyde vâki' bir taraftan Sofyalı Yasef Yahudi sahilhânesi ve bir taraftan Nesim Yahudi sahilhânesi ve bir taraftan leb-i deryâ ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Pürüh Yahudi'den iştirâ eylediğim yevmî üç akçe müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemîlat mülk sahilhânemi ve yine mahmiyye-i İslambol'da Davud Paşa Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Seyyid İsmail Çavuş menzili ve bir taraftan Abdurahman ve zevcesi Fatıma Hâtûn menzilleri ve bir taraftan Hanife Hâtûn menzili ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd Halil Çelebi'den iştirâ eylediğim yevmî bir akçe **(20b)** müecceleye mütehammîl ma'lûmu'l- müstemîlat mülk menzilimi ve yine mahmiyye-i mezbûrede Aksaray kurbünde el-Hâc Bayram Kaftanı Mahallesi'nde vâki' bir taraftan Muhammed Çorbacı ve bir taraftan İsmail Çorbacı ve bir taraftan Hacı Hâtûn menzilleri ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd arsasının Ca'fer Efendi vakfına senevî üç yüz altmış akçe mukâta'alı Zeyneb Kadım'dan iştirâ eylediğim gayr ez mukâta'a-i zemin yevmî bir akçe müecceleye mütehammîl ebniye ve enkâz-ı memlûkemi ve medîne-i Üsküdar'da Hâce Hâtûn Mahallesi'nde vâki' Kara Kethüda Bostanı denmekle ma'rûf tarafeyni mekâbir-i müslimîn ve Şuca

Mahallesi'nde tarîk-1 'âmmı ve Kürd Îsâ ve Sarraf Artiyun veresesi ve Darbhâneli İstefan Bağçeleri (21a) ve tarafeyni tarîk-1 'âmm ile mahdûd terbî'an yetmiş yedi dönümlük bağçemi ve yine medîne-i Üsküdar'da Tenbel el-Hâc Mehemed Mahallesi'nde vâki' etrâf-1 erba'ası Mehemed Eminzâde mülkü Ebûbekir Beşe menzili ve dere ve tarîk-1 'âmm ile mahdûd bir bâb mülk menzilimi ve cemî-i tevâbi ve tevâhik ve kâffe-i hukûk ve merâfıklarıyla vakf-1 sahîh -i şer'iy-i müebbed ve habs-i sarîh -i mer'iy-1 muhalled ile vakf u habs eyleyip her birini mahallinde mütevellî-i mûmâ-ileyhe teslim eylediğimde ol dahi kabz u tesellüm eyleyüp sâir evkâf mütevellileri tasarrufu misillü tasarruf itmekle evkâf-1 mezbûrem masârif ve vezâifine dahi şol vechile ta'yîn-i şurût ve tebyîn-i kuyûd-1 mebsût eyledim ki ânifen zikri mürûr iden medîne-i Üsküdar'da Tenbel (21b) el-Hâc Mehemed Mahallesi'nde vâki' Mehemed Eminzâde ve Ebubekir Beşe menzilleri ve dere tarîk-1 'âmm ile mahdûd menzil bir kimesneye icâr olunmayup mütevellî-i vakfım olanlar etba'adan ve mürtezikadan ve âhardan her kimi murâd eylediler ise menzil-i merkûmda iskân eyleyüp icâresi mukâbili fakat sâkin olan kimse menzil-i merkûmun iktizâ iden ta'mîr ve termînin teberru'an li'l-vakf mâlından eyleye. Ve menzil-i merkûmda iskân olunan kimesneyi lede'l-iktizâ ihrâc ve yerine âharı iskân hususû ancak meşiyet-i mütevellîde olup âhardan kimesne müdâhale ve ta'arruz itmeye. Ve işbu menzil 'akabinde zikr ve tahdîd olunan yetmiş yedi dönüm bostânın tarîk-1 'âmm ile tarafından ifrâz ve ta'yîn olunan yetmiş yedi dönüm mahalline (22a) mütehammil olduğu kadar dekâkîn ve menâzil binâ ve her biri icâreteyn-i misliyyeteyn ile tâlibîne icâr olup mâ'adâ senevî iki yüz seksen guruş icâre-i vâhide ile icâr olunan kırk iki dönüm mahalline yine sebze bağçesi olmak üzere senevî iki yüz seksen guruş icâre-i vâhide ile icâr olup işbu bostandan ve bâlâda muharrer menâzil-i müte'addide icârâtından hâsıla gallâtından ber vech-i mâlikâne mutasarrıf olduğum yezi-seb'a Kratova ma'deni mukâta'ası fâizi olan senevî üç bin guruş ile Âsitane-i Aliyye'de gümrük-i kebîrden olmak üzere mutasarrıf olduğum yevmî iki yüz sağ akçeden senevî üç yüz elli dört günde iktizâ iden elli sekiz bin sekiz yüz (22b) sağ akçe ve kahve gümrüğünden olmak üzere mutasarrıf olduğum yevmî iki yüz elli sağ akçeden kezâlik senevî üç yüz elli dört günde iktizâ iden seksen sekiz bin beş yüz akçe fi 'mâ-ba'd ferâğ ve kasr-1 yed ve mahlûlden âhara tevcîh olunmak üzere vakt ü zamâniyle bâ-yed-i mütevellî taraf-1 vakıfdan ahz ve umûr-1 vakfa sarf için vakfıma tahsîs olunmak

niyâzıyla atebe-i ‘aliyye-i hazret-i cihândâriyyeye ref-i ruk‘a-iistirhâm ve müsâ‘adesine istîzân olundukda emsâli der-kenâr olundukdan sonra işbu bin yüz doksan yedi senesi martından itibâr ile vakfima tashîh ve bâ- emr-i ‘âli Anadolu muhasebesine kayd ve sûret-i hâslar ve ma‘den ve mâlikâne kalemlerine ilm ü haberleri virilmekle ben dahi **(23a)** yedimde olan berâtlarım mütevellî-i vakfima teslîm itmemele mukâta‘a-i merkūmeden ve gümrüklerden vâride olan mebâligden bir ‘âlim u kâmil kimesne mekteb-i merkūmda mu‘allim-i sıbyân olup vürūd iden evlâd-ı mü‘minîn ve etfâl-i müslimîne ta‘lîm-i Kur‘ân-ı Kerîm ile hizmet-i ta‘lîmde bilâ-tekâsül ve la-tehâvün cidd ü sa‘y eyleye. Yevmî yirmi beş akçe vazîfeye mutasarrîf ola. Ve mekteb-i merkūmda mu‘allim olan efendi meşrûtiyyet üzere beş akçe vazife ile Sûre-i Şerîfe-i Mülk- hân olup be-her-yevm ba‘de‘l-asr Furkân-ı Kerîm‘den Sûre-i Kerîme-i Mülk tilâvet ve sevâbını Sultân-ı Enbiyâ ve sened-i Asfiya Hazret-i Muhammed Mustafâ efdalü’s-salâti ve’t-tahâyâ hazretlerinin mu‘attar ve mu‘alla ve müzekkâ rûh-ı şerîflerine **(23b)** ve bu za‘îfin rûh-ı nâtuvânıma ihdâ‘ eyleye. Meşrutiyyet üzere yevmî beş akçe vazîfeye dahi mutasarrîf ola. Ve bir mucidd ü sâ‘i hizmetinde mürâ‘î ehil ve müstehakk kimesne dahi halîfe-i mekteb olup hizmet-i hilâfetin kemâ hüve hakkuhû bî-kusûr edâ vü tekmîl eyleye. Yevmî on akçe vazîfeye mutasarrîf ola. Ve halîfe-i mekteb olan efendi dahi kezâlik meşrutiyyet üzere yevmî beş akçe ile İhlâs-han olup be-her-yevm bade‘l-asr on bir sûre-i şerîfe-i İhlâs kırâat eyleyüp ol dahi sevâbını Fahr-ı kâinât ve Seyyid-i mevcûdat aleyhi efdalü’s-salât ve ekmeli’t-tahiyyât efendimiz hazretlerinin mücteba ve mürtezâ rûh-ı pür-fütûhlarına ve bu fakîrin rûhuma ihdâ eyleyüp meşrutiyyet üzere yevmî beş akçe vazîfeye dahi mutasarrîf ola. Ve mekteb-i **(24a)** merkūma müdâvemet eyleyen etfâl-i mü‘minîn yirmi nefer akdemine be-her-sene Ramazan-ı Şerîf‘de galle-i vakfımdan bâ-ma‘rifet-i mütevellî birer Şam alacası ‘antari ve birer Magrib fesi ve birer Karacalar kuşağı ve birer bogası çeltiyan ve birer çift mest pabuç alverüp mu‘allim-i mekteb olan efendiye dahi üç bin akçe ‘ıydiye bahâ virile.²⁵⁶ Ve be-her sene vakt-i şitâ takarrübünde mekteb-i merkūma galle-i vakfımdan yirmi guruşluk kömür iştirâ olunup eytâm-ı sayfda dahi etfâl-i mü‘minîni seyre getürmek için bâ-yed-i mütevellî galle-i vakfımdan hâce-i mekteb olan efendiye yirmi guruş virilüp ol dahî mekteb-i merkūma

²⁵⁶ VGMA: + ve halife-i mekteb olana 1.500 akçe ‘ıydiye baha verile.

müdâvim olan evlâd-ı mü'minîni **(24b)** bir yevm-i Cum'a'da mesîreye götürüp yirmi gurusu harc ve sarfla ma'sûmîni tatyîb eyleye.

Ve erbâb-ı hüsn-i hatdan bir sâhib-i ketebe efendi dahi mekteb-i merkûmda hâce-i meşk olup haftada iki gün etfâl-i müslimîne ta'lim san'at-i hatt-ı sülûs ile kemâ hüve hakkuhu edâ-yı himmet-i lâzîme eyleye. Yevmî beş akçe vazîfeye mutasarrıf ola. Ve bir mukaddim mürâ'î kimesne mekteb-i merkûma bevâb ve ferrâş ve kapu ittisâlinde kâ'in çeşme-i mâ-i lezîze hâfiz-ı tas olup be-her yevm mekteb-i merkûm kapusunu feth u iglâk ve derûn ve bîrûnunu tathîr ü tanzîf ve çeşme-i merkûm tasını ref'ü tâ'lik ve hîfz eyleye. Yevmî beş akçe vazîfeye mutasarrıf ola.

Ve bir ehl-i ilm ve sahib -i fazl kimesne kütübhâne-i merkûmede hâfiz-ı kütüb-i evvel olup galle-i vakfından yevmî **(25a)** seksen akçe vazîfeye mutasarrıf ola. Ve hâfiz-ı kütüb-i evvel olan efendi kütübhâne-i merkûmede meşrû'iyet üzere yevmî yirmi akçe vazîfe ile müderris olup be-her hafta salı ve cum'a'dan mâ'adâ beş gün eyyâm-ı tahsilde be-her yevm ale's-sabâh talebe-i kirâma ulûm-ı 'âliye ve 'âliyye tadrîs eyleyüp hâfiz-ı kütüb-i evvele meşrûta olmak üzere yevmî yirmi akçe müderrislik vazîfesine dahi mutasarrıf ola. Ve bir ehil ve 'âlim tadrîs- i 'ilme kâdir kimesne dahi hâfiz-ı kütüb-i sâni olup galle-i vakfından yevmî kırk akçe hâfiz-ı kütüb-i sânilik vazîfesine mutasarrıf ola. Ve hâfiz-ı kütüb-i sâni olan efendi dahi kezâlik kütübhâne-i merkûmda meşrûtiyyet üzere yevmî on akçe vazîfe ile müderris olup kezâlik eytâm-ı tahsîl-i vakt-i 'asrında talebe-i ilm-i şerîfe tadrîs **(25b)** ve 'ulûm-ı nâfi'a ile edâ-yı hizmet-i lâzîme eyleye. Hâfiz-ı kütüb-i sâniye meşrûta olmak üzere yevmî on akçe ders-i 'âmlığa mutasarrıf ola. Ve bir lâyük ve müstehik kimesne dahi hâfiz-ı kütüb-i sâlis olup hizmet-i lâzîmesin bî-kusûr edâ eyleye. Galle-i vakfından ancak yevmî kırk akçe hâfiz-ı kütüb-i sâlislik vazîfesine mutasarrıf ola. Ve işbu üç nefer hâfiz-ı kütüb efendiler müderrisîn ve guzattan olmayup tarika dühûl ideri olur ise bâ-ma'rîfet-i mütevellî hâfiz-ı kütüblüğü ref' oluna. Ve iki nefer mukaddim ve mürâ'î ve iki nefer hizmetlerine mücidd ü sâ'î mu'temed u müstakîm kimesneler dahi hâfiz-ı kütüb efendilere yamak olup kezâlik eyyâm-ı tahsilde her gün bir neferi kütübhânedeki hâzır ve mevcûd bulunup hâfiz-ı kütüb efendilere hizmet ve i'ânet ile edâ-yı hizmet eyleyeler. Her biri **(26a)** yevmî on akçe vazîfeye mutasarrıf ola. Ve işbu üç nefer hâfiz-ı kütüb efendiler ile iki nefer yamak efendiler bilâ özr-i şer'-î hizmetlerine âharı tevkîl

itmeyüp hizmetlerin bi'n-nefs edâ eyleyeler. Ve bir lâyük u sezâvâr müstakîmu'l-
etvâr kimesne dahi kütübhâne-i merkûme derûn ve bîrûnunu teknîs ü tanzîf ve
kapularını sedd ü bend ve feth ü küşâde için ferrâş u bevvâb olup hizmet-i
lâzimesinde izhâr-ı 'aciz u fütur îbrâz u tehnavün u kusûrdan ictinâb iderek edâ-yı
hizmet-i me'mûre eyleyüp galle-i vakfından yevmî on beş akçe vazîfeye mutasarrıf
ola. Üç nefer hâfiz-ı kütüb efendiler her biri bir gün yamak efendilerin bir neferi ile
kütübhânedeki mevcûd bulunup evvel ve sanî olan efendiler nevbetleri **(26b)** olduğu
günde l'eclî't-tedrîs vaktiyle kütübhânedeki hâzır ve hizmet-i tedrîslerin bî- kusûr edâ
idüp terk -i hizmet-i lâzmeden ictinâb ve rehn ü kefil i'tâsıyla kütübhânedeki kitap
ihrâcından tevakkî ve ihtirâz eyleyeler. Ve hâfiz-ı kütüb olan efendilerden hâfiz-ı
kütüblüğün âhara ferâğ murâd ider ise ferâğlarına i'tibâr olunmayup fevt olanların dahi
evlâd-ı zükûru tedrîse kâdir değil ise nâ ehil evlâda verilmeyüp mütevellî-i vakfımın
intihâb u ihtiyar idüp 'arz eylediği ehl-i ilm ve sâhib-i fazl kimesneye nâzır-ı vakf
hazretleri lede'l- imtihân liyâkat u istihkâkını istihsân buyurular ise işâret-i
'aliyyeleriyle tevcî ve ihsân buyurular. Ve kütübhâne-i mezkûreye va'z olunan kütüb-i
mevkûfem için sâhib-i **(27a)** mâ'rifet bir kimesne mücellid ta'yîn olup be-her sene
kütüb-i şerîfeden cild ve mahfazası halel-pezîr olanların ta'mîr u islâh hizmet-i
lâzimesin edâ eyleye. Yevmî dört akçe vazîfeye mutasarrıf ola. Yevmî dört akçe vazîfe
ile bir kimesne İslambol'da sâlifü'z-zikr yeniçeri odalarında binâ olunan çeşme-i
latîfin mâ-i lezîzi yollarına râh-ı âbi ve yevmî altı akçe ile dahi bir kimesne dahi
medîne-i Üsküdar'da icra eylediğim mâ-i lezîz yollarına râh-ı âbi olup her bir lede'l-
hâce hizmet-i lâzımelerin edâ eyleyeler. Vazîfe-i merkûmelerine mutasarrıf olalar. Ve
evkâf-ı mezkûrem Devlet-i 'Aliyye-i ebediyetü'l-karârda şeref-pîrây-ı sadr-ı menî'ül
kadr-i fetvâ olan şeyh-i meşâyihî'l- İslâm sellemehu'llâhu'l- Melikü'l- 'allam
hazeratı²⁵⁷

²⁵⁷Der-kenar: Yevmîn beş akçe ile bir kimesne vakf-ı şerîfin câbisîolub akarât-ı vakf mahallerinden cem' u tahsil idüp ve be her sene mütevellî-i vakf ile hisâbın dahi görölüp mukâbelesin yevmî beş akçe vazîfeye mutasarrıf ola. Ve yine vakf-ı mezkûrun ehl-i kalem ve sâhib-i rakam bir kimesne kâtibî olup , yevmî altı akçeye mutasarrıf ola. Ve katib-i mezbûr hayâtta oldukça mutasarrıf olup ba'de'l-vefat evlâd-ı evlâd-ı evlâdımın eslah u ekber ve a'kalî kâtib ola. İşbu sûret dahi vakfiyye-i ma'mûlün bihânın kaydı mahalline bi 'ibaretihişerh u sebt olunmağla , bu mahalle dahi işâret olundu 13 Safer 1198 (imza ve Abdullah es-Seyyid Halîl yazılı mühür izi)

(27b) nezâret-i ‘aliyyelerinde olup müfettişleri bulunan efendiler vâkı’â umûr-ı evkâf-ı mezkûremi vech-i vecih-i şer‘ı üzere ru’yet ve be-her sene senede bir def‘a kütübhâne-i mezkûreye gelüp kütüb-i mevkûfemin hutûtuna nazar ve sutûrun ‘add ile mümzâ ve mahtûm kütüb defterine esâmîlerin tatbîk iderek teftîş ve muhâfaza ve cildleri halel-pezîr olanlarını mücellid-i vakfa ıslâh ittirmek üzere tenbîh ve bâlâda tahrîr olunduğu vech üzere rehn ve i‘âre ve kütübhânedен hârice kitap verilmemesini hâfiz-ı kütüb efendilere tavsiye ve te’kîd buyurular.

Bu mukâbelede müfettiş-i mûma-ileyhe galle-i vakfından otuz guruş verile. Ve mâ (28a) dâm ki ben lâbis-i libâs-ı hayât-ı müste’ar olan vakf-ı mezkûreme mütevellî olup taklîl ü teksîr ve tebdîl ü tagyîri ve erbâb-ı cihâtın ‘azl ü nasb ve idrâc ü ihrâc merreten ba‘de uhrâ ve kerreten gibb-i ûlâ yed-i meşî’etimde olup tasarruf-ı vakfında kimesne bana mu‘âriz ve müzâhim olmaya. Bi-emri’llâhi’l-Meliki’l-Mennannefs-i mutma’inneme “İrci’î ilâ rabbiki râziyeten marziyye”²⁵⁸nidası irişüp icâbe li-hâzihi’d-da‘ve -‘azime tûtî-i rûh-i revânım kafes-i tenden tayerân ve azm-i gülşen-sarây-ı cinân eyleyüp gülgeşt-i feza-yı insi seyerân eyledikte bâb-ı tebdîl-i şurût u kuyûd külliyyen mukaffel ve mesdûd olup ancak yevmî altı akçe vazîfe ile tevliyet-i vakfım batn-ı evvelde olan evlâdımın (28b) ve evlâd-ı evlâdımın ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdımın esenn ü ekberine meşrûta ola .El- ‘ılyazü bi Halıkı’l- ‘ibâd ba‘de inkırazı’l- evlâd ‘utekâ ve ‘atikatımın esenn ü ekberi ba‘dehüm evlâd-ı evlâd-ı evlâd-ı ‘utekâ ve ‘atikatımın kezâlik esenn ü ekberi mütevellî olup yevmî altı akçe vazîfe tevliyete mutasarrıf ola .Ve bi’l- cümle gallât-i vakfından vezâif-i muharrere-i mezkûre ve masârif-i mukarrere-i mastûre edâ ve ikmâl ü itmam olunduktan sonra zuhûr iden fazla-i vakf tasnîf olunup nisfindan zevcem Zeynep Hâtûn’a hayâtta oldukça senevî iki yüz elli guruş verilüp bâkîsi bî’l-cümle evlâdım ve evlâd-ı evlâdım beynlerinde ale’s-seviye (29a) tevzî‘ ü taksîm oluna. Ve fazla-i gallenin nisf-ı âharından dahî zuhûr iden ta‘mîrât-i vakf itmam ü ikmâl olunduktan sonra bâkîsi ile vakfa münâsip ‘akâr iştirâ olunup işbu vakfıma zamm u ilhâk ile teksîr u tevfir oluna. Ma’aza’llâhu te’âlâ nisf-ı fazla-i vakfım vefâ itmeyecek mertebede ta‘mîrât-ı külliyye iktizâ’ ider ise fazla-i vakfdan evlâda nesne verilmeyüp mecmû’-ı fazla ta‘mîrât-ı vakfa harc u sarf oluna. Mürûr-ı eyyâm ve kürûr-ı şühûr u a‘vâm ile şurût-ı muharrere-i mezkûreye

²⁵⁸Kur’ân-ı Kerim, Fecr Suresi, 89/28: “Sen O’ndan razı, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön”.

ri'âyet müte'azzire olur ise bi'l-cümle menâfi'-i vakfım mutlakâ fukara-yı müslimîne harc u sarf oluna buyurdıklarında mütevellî-i (29b) mûmâ-ileyh dahi vâkıf-ı müşarun-ileyhi cemî'-ı takrîrât-ı meşrûhalarında vicâhi ve şifâhi tahkîk u tasdîk eyledikten sonra vâkıf-ı mûmâ-ileyh esbeğa'llâhu sicâli'l-gufrân-ı 'aliyye hazretleri 'inân-i kelâmların semt-i vifâkdan cânîb-i şikâka 'atf buyurup pîşvâ-yı eimme-i ahyâr ve mukteda-yı 'ulemâ-yı kibâr İmam-ı A'zam ve hümâm-ı efham hazret-i Ebî , Hanîfe el-Kûfi cevzî hayru'l-cezâ ve kûfi katında vakf-ı 'akârın 'adem-i lüzûmu muhakkak ve arâzî-i mevkûfe üzerinde olan binânın ve menkûlat kabîlinden olan kütüb-i merkûmenin vakfiyyeti eimme-i salise-i nehârîn 'aleyhim Rahmetullâhi Melikil kadr 'indlerinde câ'iz ve ana mebni (30a) olan şürû dahi şeref-i nefâzi hâiz olmama ğla akârât-i mezkûre ve kütüb-i merkûme vakfiyelerinden rücû' ve kemafi's-sâbık silk-i mülkûme istirdâd iderim. Mütevellî-i merkûmun kasr-ı yedine ve mecmû'unu yine bana teslîmine tenbîh olunması murâdımdır. Mütevellî-i reşîd cevâb-ı bâ savâba şitâb idüp egerçi hâl bast olunan minvâl üzeredir, lakîn menkûl-i müte'ârifdir. Ve 'örf ve 'umûm üzere olmağla İmâm Rabbanî Muhammed bin Hasan eş-Şeybanî Hazretleri menkûl-i müte'ârifin sıhhat-i vakfiyyetine zâhib olduğundan mâ'adâ bir cihet için vakf olunan arâzî üzerinde olan binâ ve eşcâr cihet-i uhrâyâ vakf olundukda, ikisinin mutlakâ hayırda ittihâdına nazaran ba'zı eimme-i kirâm (30b) ve müctehidin zevi'l-ihtram mezheb-i hatir ve re'y-imünîrlerinde karîn-i sıhhat u cevâz olup imâmeyn – i hûmameyn karameyn-i kamkameyn rıdvânullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'ın mezheb-i şerîf meslek-i münîflerinde teslîm ile mütevellî ile lüzûm-ı 'arız olup aslen rücû'una mecâl ve istirdâdına ihtimâl kalmaz deyu redd u teslîmden imtinâ' ve husûmet u nıza' ile hâkim-i muvakki'-ı sadr-ı kitâb-ı "tûbâ lehu ve hüsnü me'ab"²⁵⁹ efendi hazretleri huzûrunda müterâfi'ân ve her biri mübtegasınca fasl u hasme tâlibân olduklarında hâkim-i müşarun ileyh efâdallâhu ni'amehû 'aleyh hazretleri dahi tarafeynin kelâmına nazar "ve mennâ'in li'l-hayr"²⁶⁰ hazer ile temhîd-i kavâ'id-i vakfi evlâ' ve teşyîd-i mebânî-ı hayrı (31a) ahrâ görüp 'âlimen-i bi'l-hılafî'l cârî beyne'l-e'immeti'l-ecilleti'l eşrâf evkâf-ı mezkûrenin evvelen sıhhatine ve sâniyen lüzûmuna hükm-i sahîh-i şer'î ve kazâ'-yı sarîh-i mer'î buyurmalarıyla vakf-ı sahîh u lazım u

²⁵⁹Kur'ân-ı Kerim, Ra'd Suresi, 13/29: "İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara ne mutlu . Varılacak güzel yurt da onlar içindir".

²⁶⁰Kur'ân-ı Kerim, Kaf Suresi, 50/25: "Hayrı alabildiğine engelleyen"

mütehattem olup min ba'd naks u nakzına mecâl muhâl oldu “ fe men beddelehû ba'de mâ semî 'ahû fe innemâ ismuhû 'allezine yübeddilûnehû innellâhe semî'un 'alim”²⁶¹ ve ecru'l vakıfî 'ale'l-hayyi' cevâdi'l-kerîm cerâ zâlike ve hurrira fi'l-yevmi'r- râbi'min Muharrami'l- Harâm lisene seb'a ve tis'in ve mi'e elf min hicreti men lehu'l- 'izzü ve's-şeref 'aleyhi't- tahıyyetü minnâ elfu elf

(31b)Şuhûdü'l-hâl

Müderrişin kîram'dan Hoca Ali Efendi

Hatîbzâde İbrahim Efendi İbn-i Mustafa Efendi

Hâcegân-ı dîvân-ı hümayundan Vâsıf Ahmed Efendi

Hazinedâr veliyyü'n ni'amî İsmail Efendi ibn-i Abdullah

Çukadâr-ı bâb-ı müşârun-ileyh Seyyid Mustafa Ağa

Mühürdâr Emin Efendi ibn-i Mustafa

Ser çukardârân İsmail Ağa bin Osman

Kilârî-i ağa-yı müşarun ileyh Muhammed Ağa

Ahmed Bedreddin ibn-i el - Hâc Hasan

Hatîbzâde Mustafa Efendi ibn-i İbrahim Efendi

Molla İbrahim ibn-i Ömer Câbi Hatîbzâde

İmâm Hâfiz Mustafa Efendi

Hâfiz es-Seyyid el-Hâc Abdurrahman İbn-i es- Seyyid Hâfiz Mustafa

(32a) vâkıf-ı mûma-ileyh hazretleri bir kıt'ası Hazret-i Şeyhü'l-İslâm sellemehu's-selâmîde olmak üzere mahmiyye-i İslambol'da ve Üsküdar'da vâki müceddeden bina ve ihyâ eylediği kitâbhâne ve mektep ve çeşme ve sâir âsâr-ı hayriyesinin vakfiyye-i şerîfe ve kitâbhâne-i mezkûreyi kayd olunan kütüb-i mütevenni'anın defteri dahi Anadolu muhâsebesine kayd olup vakfiyye-i merkûme kendülere redd olunmak

²⁶¹Kur'ân-ı Kerim, Bakara Suresi, 2/181: “Onu işittikten sonra kim değiştirse günahı, yalnızca onu değiştirene ait olur. Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir”.

bâbında bin yüz doksan yedi recebinin selhi günü sâdır olan ferman-ı ‘ali mûcebince vakfiyye-i merkûme (...) kayd (...) ve tahrîr olunmağın bu mahalle şerh verilmekle vakfiyye-i merkûme mûma-ileyhin yedine redd u ibkâ olundu

EK.2

Hacı Selim Ağa'nın ek vakfiyesi

Meblağ-ı mezbûr yedi yüz kuruş nukûd ve mevkûfem üzerine zamm ve mütevellî marifetiyle onu on bir hisâb üzerine 'alâ-vechi'l-mezkûr istirbâh olunup ancak meblağ-ı merkûm üç yüz kuruş nemâsından hâsıl olan ile 'ulemâdan zühd ve takvâ sâhibi bir kimesne merhûme Haseki Sultan Câmî'-i Şerifi'nde beher hafta mü'minîn ve mü'minata va'z ve 'ıyd-i fitr ve Adhâ'yı ve salat (...) ta'lim eyleye. Mukâbelesinde meblağ-ı merkûmdan vazîfesi verile deyü tahsîsinden ve bunun akabinde dahi yine tayyib-i malımdan üç yüz kuruş dahi meblağ-ı mevkûfem bin kuruşun üzerine zamm olunup yine mütevellî ma'rifetleriyle onu on bir hisâbı üzerine istirbâh olunup meblağ-ı mezbûrun nemâsından hâsıl olan ile kezâlik merhûm Haseki Sultan Câmî' Şerifi'nde her hafta mü'minîn ve mü'minata va'z ve nasihat eyleye. Meblağ-ı merkûmdan ana dahi vazîfe verile. Şart eylediğim tahsîsden ve sâlifü'z-zikr tahsîsâtın cümlesinden rücû' eyledim. Ve yine vakfıma fazla geldikçe cihât-ı dersiye itmâm ve mütevellî vazîfesi mahalline göre terakki oluna. Ve dersiye-i mezkûre elli akçeye değin vesâirleri dahi bî-karz müslimînin münasib gördüğü vech üzere müterakki ola deyü eylediğim şurûtumdan kezâlik rücû' eyledim. Ve şöyle şart eyledim ki mekteb-i sâbıkü'z-zikr Dersi 'âmm Mehmed Emin Efendi'nin vazîfesi zikr olunan yevmî yirmi akçeden ziyâde olmaya. Ve edâ-yı hizmet idüp müstehik olduğu vazîfesi ve sâirlerinin dahi ta'yîn olunan vazîfeleri mutlaka vakf-ı mezkûremden hâsıl olan galle-i vakfımdan virile. Ve vakfiyye-i mezkûrem derûnunda mastûr şurût-ı bakıyemde (...) kâtib-i vakfımın vazîfesi yevmî iki akçe ve cibâyet vazîfesi kezâlik yevmî iki akçe ve tevliyet vazîfesi yevmî dört akçe olmak üzere her birinin vazîfeleri ber minvâl-i muharrer mûra'at oluna. Ve vakf-ı mezkûrumu ahâlî-i mahallenin sagîr ve kebîri hasbetenlillâh nâzırlar olup beher re's-i senede vakf-ı mezkûrumun muhâsebesi huzûrlarında görölüp ol hinde iki bin akçe tabh ü malze me iştirâ olunup hâzır olan ümmet-i Muhammed'e it'âm olunur. Ve ba'dehu bizi hayır du'â ile tezkîr ideler deyü vakfiyye -i sâbıkâm derûnunda tahrîr olunan şartımdan rücû' eyledim. Ve şöyle şart eyledim ki zikr olunan meblağ-ı mevkûfem ile iştirâ ve câmî'-i mezkûrede dolapda muhâfaza olan Kitâb-ı mevkûfelerimin idhâl ve ihmâl imâm-ı mezkûr ma'rifetiyle ola. Mehmed Suud Efendi hasbi nâzır olup Hasbinallahü Teâla nezâret eyleye. Ziya ve telk havfindan kitâb-ı mezkûreler ki hal ve ihra için imâm-ı

mezbûr marifetli ola. Ve vakfiyye-i mezkûremin derûnunda mevkûfun ve müteaddideler ki, cem'an iki bin üç yüz kuruşun üzerine teksîr-i hayrât için bu defa' 200 kuruş zamm ve ilhâk olunup cem'an iki bin beş yüz kuruş nukûd-ı mevkûfe m düşdükçe münâsib mahallerde akara tebdîl olunup iştirâ olunan menâziller mü'eccele ve mu'accele bi'l- icareteyn yed-i mütevellî âhâra icare olunur. Hâsıl olan nemâlardan ve gallâtdan be her sene dahi âdet hasene üzere mevlid-i şerif ve kıraat oluna. Kâri'-i mevlid olan kimseye 100 pare virile. Ve hafzadan iki kimesneye dahi 80 pare verile ve kâ'im olan kimesneye dahî 20 pare verile. Ve (...) için 200 pare 8 ve 40 pare kağıt ve 80 pare urulup istizâ' olunup masraf oluna. Ve 40 pare tasdik olunup şart ve ta'yîn ve hâkîm mütevakki' sadr-ı kitab ref kadre Mevla Vahap Efendi hazretleri dahî ve (...) meşrûh üzere şart ta'yin sene hükm-i şer'an kaza-yı merami kalmağın (...) olundu. Fî'l-yevm el-hamisü'l-aşer fi Şabanü'l-muazzam sene seb' u semanin ve maiye ve kafi

İsimler

Es-Seyyid Hüseyin Ağa b. Hasan

Seyyid Osman Ağa b. Halid

El-Hac Musa ağa b. Hasan

Es-Seyyid El-hac Mustafa b.Mehmed

Seyyid El-Hac Mustafa b. El-hac Mehmed

Mustafa ağa b. El-hac Mustafa

Ahmed Ağa b. Mehmed.

EK.3

Muhammed Nurullah Efendi'nin ek vakfiyesi

(32b) Mâ fihî mine'z-zammî va'l-ilhâk bi'l-vakfî's-sabîk veka'a 'mdî 'ale'n-nemti'l-mensûti. Fe hakemtü bi sıhhatihî ve lüzumihî fi husûsihî ve 'umûmih. Ve ene'l-fakîr ila zi'l-mineni ve'l-eltaf Muhammed 'Ârif el-me'mûr bi rû'yet-i umûri'l-evkâf. Gufire leh.

El-hamdülî'lîlâhi ve's-salâtü 'alâ Nebiyyihi ve 'alîhi ve sahbihî ecma'în. Emma ba'd işbu sebt-i zeyl olunan vakfına ma'mûlün-biha derûnunda vakfın vâkıfı merhûm ve mağfûrun-leh el-Hâc Selim Ağa'nın oğlunun oğlu ve müderrisîn-i kirâm-ı zevi'l-ihtirâmından es-Seyyid Muhammed Nurullah Beyefendi ve meclis-i şer-i şerîf-i enver ve mahfel-i dîn-i münîf-i ezherde zikr-i âtî vakfına lâıku't-tescîl ve'l-itmâm emrû'l-vakf ve't-tekmîl mütevellî nasb ve ta'yîn eyledüğü ceddî merhûm-ı mûma-ileyhin medîne-i Üsküdar'da vâkıf mekteb-i latîfnde mu'allim-i sıbyân olan es-Seyyid Süleyman Efendi bin İsmâ'îl mahzarında ikrâr-ı sahih-i şer' ve itirâf-ı sarîh-i mer'î idüp işbu yedimde olan birer kıt'a hüccet-i şer'ıyyeyi nâtika olduğı sürece medîne-i mezkûrede el-Hâc Tenbel Mahallesi'nde ceddî merhûm-ı mûma-ileyhin kütübhânesi kurbunda (33a) bir taraftan Gazanfer Ağa vakfindan menzil ve bir taraftan Ahmed Efendi menzili ve bir taraftan tarîk-ı 'amm ile mahdûd evine fevkani oda ve bir nalband ve bir kalaycı dükkanları ve ahûru müştemil Saraylı oğlu Hânı demekle ma'ruf bir bâb hâne ve ittisâlinde kâin her biri ma'lûmu'l-hudûd ve'l-müştemilat iki bâb menzildir. Her birinin üçer sehim itibar ile sülüsân hissesi âhar vakfiyye ile vakf-ı mezkûrdan olup ma'âda sülüs hisseleri vakf-ı âti'z-zikrin sudûruna değin yedimde şirâ'ı mülk ve hakkım olmağla ber-vech-i muharrer mâlik olduğum sülüs hisse-i şâyî'â mezkûremi Bi cümlet-i mâ yeştemiluhu ve yahvîhi hasbeten lillâhi'l-ehad ve taleben li merzatî rabbi's-samed Vakf-ı sahih-ı müeyyed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakf ü habs ve ber-müceb vakfiyye-i mezkûre ceddî merhûm-ı mûma-ileyhin evkâfına zam ve ilhak idüp şöyle şart ve ta'yîn eyledim ki sâlifü'l-beyan hân ve menzillerin sülüs-i şâyî'â-i mezkûreleri bâ-marifet-i mütevellî beher sene icâre-i vâhide sahiha ile icâr olunup hâasıl olan icâresi işbu vakfiyye-i nâtika olduğı üzere ceddî merhûm-ı mûma-ileyhin evkâfının vezâif ve maşârif-ı lâzıme-i meşrûhasına harc ve sarf oluna. Merhûm-ı mûma-ileyhin evkâfına her kim mütevellî

olur ise işbu vakf-ı mülhak-ı mezkûreme dahi ol kimse hasbî mütevellî (33b) ola. Ve vakf-ı mezkûrumun şart ve kaydının tebdîl ve tagyirinin gıbb-i uhra yedimde ola. Ve şart-ı mezkûruma ba'de-zemânin ri'âyet-i müte'azzire olur ise galle-i mezkûre mutlakâ fukarâ-i müslimîne harc u sarf oluna. Ve bu ta'yîn -i şurût ve tebyîn-i kuyûd birle hisse-i mezkûreyi fâriğan 'ani's-şevagıl mukaddemâ mütevellî-i mezbûre vech-i lâyıkı üzere teslim eylediğimde ol dahi ber vech-i muharrer vakfiyyet üzere tesellüm ve kabûl ve sâir mütevellîler evkâfda tasarruf eyledikleri misüllü tasarruf eyledi dedikte gibbe't-taşdıki's-şerîf vakf-ı mûma-ileyh es-Seyyid Muhammed Nurullah Beyefendi eimme-i ahyâr miyânında câri olan ihtilâfa 'alim olmağla tasvir-i da'va idüp vakf-ı 'akâr ve ale'l-husûs vakf-ı meşâmın sıhhat ve cevâzına zâhib olmayan eimme-i 'azâyim hazretleri akvâl-i Şerifelerine mütemes iken vakf-ı mezkûrundan rücû' idüp hisse-i mezkûrları ke'l-evvel mülkûme istirdâd muradıdır, deyü da'vaya 'âzim oldukda mütevellî-i merhûm es-Seyyid Süleyman Efendi dahi vakf-ı mezkûrun sıhhat ve lüzûmunu iltizâm eden eimme-i kirâm (...) zevi'l-ihirâm mezheb-i şerîflerine tesebbüm redd u teslimden İmtinâ' ve kemâ hüve'l-mestûr fil kutübi'l-fikhiyye müterâfi'ân ve her biri fasl-ı cesîme (34a) tâlibân olduklarında hâkim-i hâsim ve'l-ecnâb bi tevkîr-refi'il müstetâb tûbâ lehu ve husnü meâb Efendi hazretleri dahi cânib-i vakf-ı ûlâ ve uhrâ görüp 'alimen bi'l-hilâf beyne'l-eimmeti'l eslâf Vakf-ı mezkûrun evvelâ sıhhatine ve sâniyen El-vakfu izâ sahha lezimeMukaddimesi üzere lüzûmuna hüküm-i sahîh-i şer'î ve vakf-ı sarîh-i mer'î itmeğın min- ba'd vakf-ı mezkûr sahîh ve lâzım olup naks u nakîsa Mecâl-i muhâl ve tebdîl u tagyîri 'adîmu'l-ihimâl oldu. Cerâ zâlike ve hurrîre fi'l-yevmi't-tâsi' aşer min Recebi'l-ferd sene hamse ve 'ışrîn ve mieteyn ve elf (1225) mine'l-hicreti men lehu'l- 'izzü ve's-şeref.

İmzalar

Es-Seyyid Ahmed Efendi bin Muhammed Emin

Hâfiz Muzaffer Efendi hafız-ı kütüb-i evvel

Hâfizu'l-kütübi's-sânî Osman Efendi

Hafiz Muhammed Şakir Efendi ibn-i hafiz Ahmed

Derviş Muzaffer Efendi kâtibu muhâsebe

Hâfiz İbrahim Efendi ibn-i İsmâ'il

Ali Rıza Efendi bin Muhammed

Derkenar;

(HAMİŞ)

EL-Emru kemâ fih.

Nemekahâ el-fakîr ileyhi 'izz ü şan Muhammed Es'ad.

Gufire leh.

el-me'mûr bi ru'yet-i'l-evkâf

(Silik mühür izi)

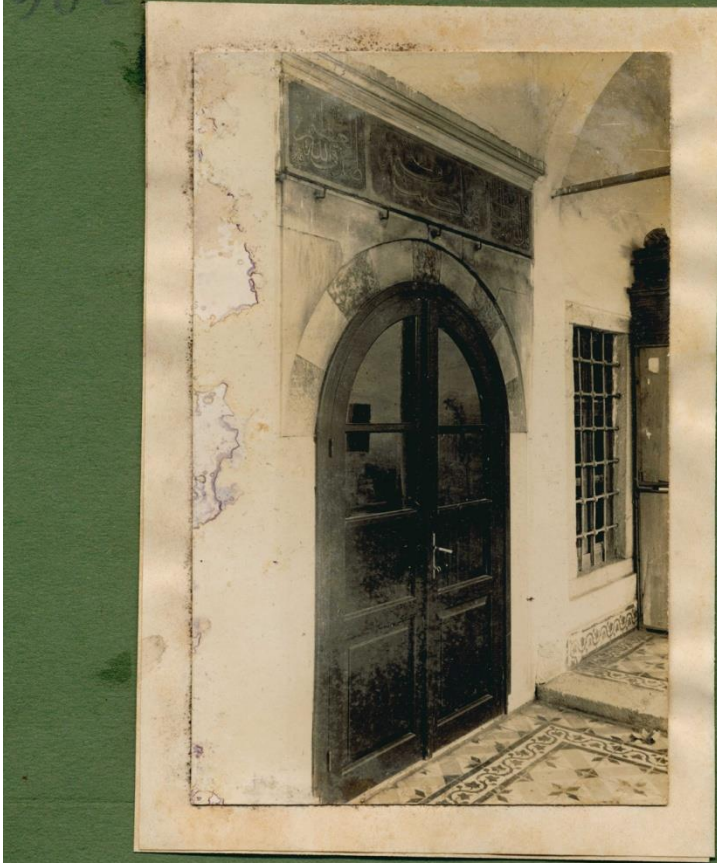
İşbu sebt-i hâmiş olunan hân ve dekâkîn ve menzil hisseleri vakf ve tescil için tahrîr olunan vakfiyede mezkûru'l- ism müderrisîn-i kirâmdan es-Seyyid Nurullah Beyefendi meclis-i şer'î münîrde takrîr-i kelâm idüp hisse-i mezkûrele in ber-mûceb-i vakfiyye-i merkûme icâre-i vâhide ile icarî şart kuyûdunun tebdîl u tagyîri yedinde olmagla ancak bu şartımdan rücu' idüp müceddeden şöyle şart ve ta'yîn eylemeye. Hisse -i mezkûrlar bade'l-yevm icâre-i vâhide ile icâr olunmayup bâ-rey-i mütevellî-i icâreteyn-i müselleseyin ile icâr ve teslim oluna deyüp sâir şurût ve kuyûduma kemâ-kân rî'âyet oluna deyü takrîr ve hatm-i kelâm itmeğin mâ-vâki bî't-taleb ketb olundu. Fî'l-yevmi's-sâbi' 'aşere fi şehr-i Ramazani'l-mübârek sene hamse ve 'ışrîn ve miete ve elf.

E.4.1.Hacı Selim Ağa Mektebi ve Kütüphanesi (Solda)

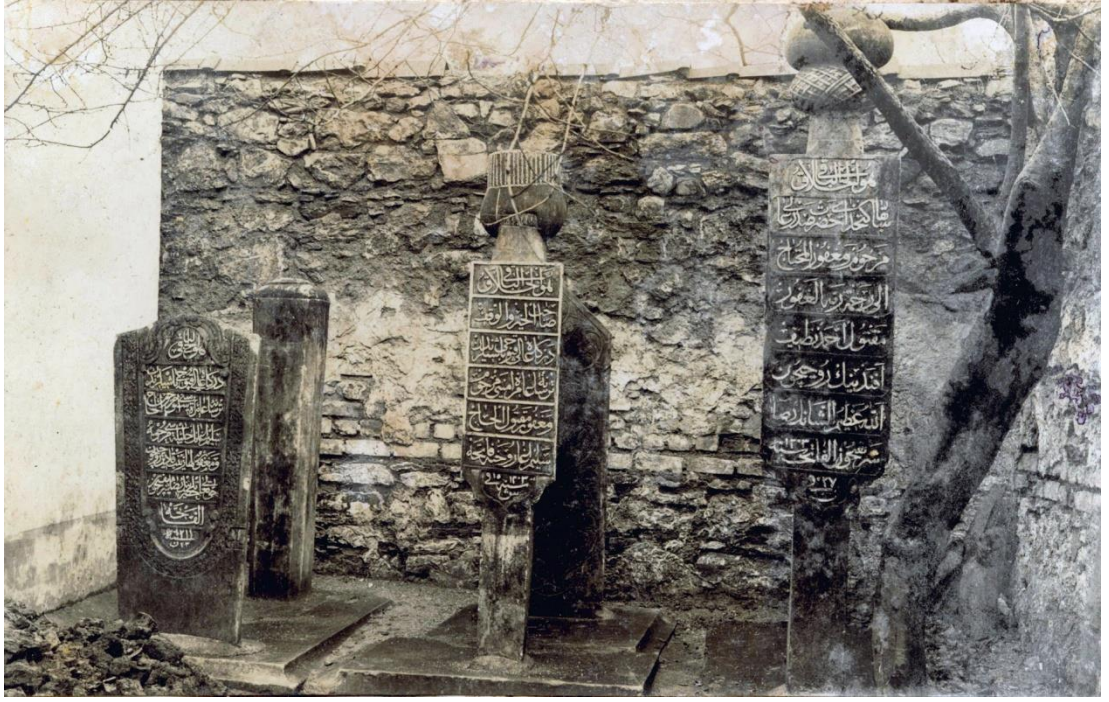
E.4.2.Hacı Selim Ağa Kütüphanesi ve Mektebi Giriş Kapısı

- 1907-

29.12.1936

E.4.3. Hacı Selim Ağa Mektebi ve Kütüphane Binası Giriş Kapısı

E.4.4. Zeynep Hanım, Hacı Selim Ağa ve Ahmed Nazif Efendi'nin Mezar Taşları.

E.4.5. Zeynep Hanım'ın Mezar Taşı, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Kapı Kitabesi ve Ahmed Nazif Efendi'nin Mezar Taşı.

1900 -

22.12.1936

1906 -

22.12.1936

E.4.6. Hacı Selim Ağa'nın Mezar Kitabesi ve Hacı Selim Ağa Mektebi.

E.4.7. Zeynep Hanım, Mehmed Efendi, Hacı Selim Ağa ve Ahmed Nazif Efendi'nin Mezar Taşları.

E.4.8. Hacı Selim Ağa Kütüphanesi

E.4.9. Hacı Selim Ağa Mektebi.

E.4.10. Hacı Selim Ağa Mektebi Sokak Görünümü.

EK.5. Arşiv Belgeleri

C13H
11455

BA 11455

عوض بنه لبرود
ترسانه عامره اصنافك امين اسبق منقوش الحاج سليم امانك
دقتنه اولك اوجقار بك تميز و ظاهره اخراج و قوی روت
حساب ايجون باوزمان عالی مامور قندان ترسانه مهوره طانی
وسرکی اصنی و کانی و میری جانبی و سازری موقدره لبرود
باش مملک حرقاری ناطق اوجقار اوزره اصحاب و ضحال کونج
اصنافدن منقوش موی اهلک حال حیانتن شالوم و ساز
اوافق سفینه لبرود اشترای ابدی کوزک بکندن اصناف
مرفومه نیک برلزه مهوره نیکر مهبیبی غیر از سببک برک ابدی
کیمی بنی غرضی صوجا مطلوبی اوجقار و لبرود ضحال لبرود
اعطاسی اشترای ابدی معلوم صهری یوردون نیکر منگور
بطالده لبرود حفظ صلح و غیر برک ابدی کیمی بنی غرضی منقوش
مرفومه درگت کوزک حواله سنه اندن باز بخرینه و مالدی
کشان اوجقار حواله تنظیم و اعطا اوجقار اوزره باش کیمی
نید اوجقار نیکر و بیلک باشن امرو زمان حضور سلطان حضر بنیکر

MSV.H.E.

نکته اوله

...
...
...
...

C.BH.00247.11455.001

(Tersane esnafının sabık tersane emini Hacı Selim Ağa'daki matluplarının tesviyesi.)

C.MF.00094.04659.001

(Üsküdar'da matbah-ı amire emini Hacı Selim Ağa kütüphanesi vakfı'ndan meşrut vazife ile mezkûr kütüphane bevvab ve ferraşlığının tevcihi.)

BU BELGE RESTORASYONLUKTUR. RESTORASYON
SONRASI GÖRÜNTÜ YENİDEN ÇEKİLECEKTİR.

C.548 50/2495

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
ضربخانه عدم امانی صرک بعد فرجی بایزید
سابقا در حوی همیون بنی بقول اولی
و جبرها مخرلفه و سئلوا عن ایاها
مدیر الوفا ایضا و لغا و لغا و لغا
عواطف علیہ خبر و لغا و لغا و لغا
ملوکانه و کاغذ و روغن همیون الی
۲۰۰۰

OSMANLI ARŞİVİ	
C-DRB-	
50	2495

C.DRB.00050.02495.001

(Darphane emaneti'ne Hacı Selim Ağa'nın getirilişi.)

Tıpkıbasım

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 هزار حمد و ثنای سرمدی و بیشمار شکر
 و ستایش ابدی که شرق و غرب به ضیاء کسرت
 و اطراف و اکناف عالمه نور و فرور و برین همیشه
 اول واقف حال و غفار ذی الجلال خالق
 انس و جان و فیاض جور و احسان کاشف
 رموز الرحمن علم القرآن بخشنده کوز خلق
 الانسان علمه البیان رافع رقعه افلاک
 باسط بساط خالق جلت حکمت و علت

کلمته حضرت تلوینک جناب مقدمه سلارینه که
 قدرت کامله و حکمت شامله می برده
 قبه خضر ابی انجم زامن ایله تنویر و حظه
 غیر بی اتم ظاهراً برله تمیز ایلدی و نوع
 بشری جنس تقویتم انشان و ابدع اشلوویه
 املا و مسائل مخلوقا شدن فائق و شرف
 کتاب و فهم خطابه لایق ایلدی
 مسائلک معاشی تعلیم و مناجح معادی
 تفهیم و دلالت راه قویم و هدایت
 صراط مستقیم ایچون زمن انبیای جناب
 و جمله مرسلیندن مهتر رسل اصفیا پی
 اصطفای ایدوب کافه امم و عامه
 بنی آدمه بشیر و نذیر ایلدی و کتاب
 کرمه واجب التکریم ارشاد
 و انزال ایتمکله اعمال بن و احسان

واقفال خيرات حسنان ابنا واقبلاسته تحريص
وتحرير ايمكين اصحاب خيرات وارباب
ميراثك يوم عصانك بجري من جنها
الانهار ايله ممدوجه اولان دارغيمنه
مدان وشمع بيشمار ايله شراب طهورون
حصه دارون وويل شليسپيلدن اولان نعم
وافر سياه تشريف اشعار ايجون انشاء
خيرات وابداع مبرات سترعبيدك لطفن
اظهار ايلدي زهر خدای بوزان
وسلطان عظيم الشان كه انك ذات جليل
الصفائنه انواع هوام خياي ايام واکامه
واصناف وحوش واطيار زواياي وجار
واوکارده وان من شئ يسبح بحمدك
وفقبحه تسبح خواناندر الله خالق كل شئ
وهو الواحد القهار وصالات صلوات

متواصلات رسالت پناه بينوق دستگاه
مسند نشين بارگاه مع الله بطوطو نوي
ماينطق عن الهوى معجزهاي ان هو الا وحى
يوحى مشرف شرف سبحان الذي شرف
مغرب فرب قاب قوسين او ادنى صاحب
شرح قويم مظهر خطاب وريك اعلى
هدى وعلی صراط مستقيم بيشواي جاعت
انبيا معنای محابه اصفياء محمد
مضيفى عليه صلوات الله مادامت الارض والسماء
حضر تلوينك روضه مطهر و مشيد
مؤثر ومرقد معطر لرينه كوشاه
مراه وشاد و منهاج جناح عباده ارشاد
ايلدي ودهي مبارزان ميدان السابقون
السابقون هونانزان عنوان اولئك
المقربون ال واولاد واحفاد واهل

متواصلات

واصحاب كزین انجاد و سائر اهل بیت
عبادت و فاعل الخیرات بالنیات الصالحة
و خلوص الاعقاد و اوزر لرینه اولسونكده
مربی جهاد و فتح بلاد و قلع و قمع اهل بغي
و فساد با بند سعی و اجتهاد ایدوب
درون پر نور لرین جواهر دلائل دین مبینه
حزینه و زواهر مبان شرع مئینه کجینه
قیلوب جمله سی سزادات عزتده صفت
صفوت برله موصوف و سز ایزده
عصمتده کمال عفتایله معروف
در لر رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
اقابعد مرایای بضائر اولی الا بصائر
وسویدای ضائر ذوی الاخیار و الاعیان
خفی کدر که دنیا ی دنیه دار واره و مدار
دما و محل تبار فضایی قضا ایله

مشهور

مشهور صفا سی جفا ایله مقسود
بقا سی و نایه قهر من غنا سی عنایه رفیق
نغمتی نعمته متبدل منی نعمته محول
کر می مکره مقلوب حیالته
نماتده مصحوب نصیبی عزله ایله تو امان
حضور بی الهیه همعان اولغیر عاقل
در شید و لیب شعیده اولان شمع
روشن دل کی انوار عقلنی باشنه جمع
و مواعظ و نصایحه القای سمع ایدوب
دنیا ی دینیک خالی سپهر نیلینک دنک
والنی اقباب عسکرک زوالنی فانوش
چرخک در لودر لو خیا لنی اذعان ایدوب
جناب رب الاربابه کمال خلوص قلب ایله
توجه و اقبال و وعده و وعید امر و نهینه
امثال ایله بالضرور عزیت ایدو جکی

دورود راز و نشیب و فراز • سزاه اخرت
 و سفر اقلیم عاقبتی باد • واکا مناسب
 ذخیر و زاد • آذخار و اعداد • ایچون
 فرصت در کف • ایکن نقد عمر بنی ضایع
 و تلف • ایتیمون طاعات و عبادات •
 و خیرات و حسناته • صرف ایله • دایما
 صف عبادتک سر و کی ثابت و دایم •
 و محراب طاعتک الف مستقیم و ارقاشم •
 نهال قامت با استقامتی نسیم خضوع و خشوع
 ایله خم • و سجاده نیازی اشک تضرع ایله
 پرفر • ایلیون فرانی اقامت • و سنن
 و مستحباتی رعایت • ایتدی کد نصیحه
 لنتال البرحتی تنفقوا فما یجئون مضمون •
 سعادت مشغونی اوزن • کل ترکی الیک اولان
 شیم وزری فی سبیل الله انفاق • اینم کله

بوکار

بوکار خانه فاینه خیر ایله مذکور • و ثنای
 جمیله مشهور • اولوب ذکر جمیل عمر ثانی
 و حیات جاودانی اوله و روز جزا
 و دار عقباده • روضات جنات ایچم کل کجه
 مشرور و خندان • و بلبل و شر کو یا و شادان
 اولوب ابد الابدین دولت و عزت • و حضور
 و راحت • بوله بناء علی ذلک خصوصاً
 الذکرک محلیتہ استماع و محاکمه سپون
 طرف شرعدن ماز و ناللیکم رسال اولنان
 خیر الله افندی محمیه اسلا مبولد کوچه خاتون
 محله سننه اصحاب خیر اندن سر تو اپین •
 درگاه عالی سابقا مطبخ عامر امینی
 سر لوحه دفتر ارباب دانش و ادغان •
 سر خلقه اصحاب کرم و احسان • انجام بین
 و عاقبت اندیش • صنائب رای و ضایف کیش •

سخن گاشن استقامتد الف کبے راست
 ونظر اهل بصیرتد زر خالص و شریک
 و کاستد عقل و فراست و یکاستد بی
 نظیرد مباشرت کارد شواهد تیزتد بین
 مظهر الطاف خدای کرمدهد جناب
 حضرت الحاج سلیمد اغا ابن عبداللنان
 لازال جائز بالاحسان جابر اللقضان
 حضرت بلربنک سعادت واجلالد و مجد
 واقبالد ایله شرف انداز تمکن واقامت
 اولد قری سعادتخانه لرینه واروبد ذیل کاتبه
 اشملری مشهور مشایخ حضور لرند عقد
 مجلس شرع شریف احمدی و بسط سجادة دین
 محمدی ایله یکندد اغای مشارالیه
 حضرت بلربنک ضمیر مینر خورشید نظیر لری
 دل غاطلد کبی محض دنیا ایله شاغلد اولیوب

الاكل شئ ما خلا الله باطل و كل نعيم لا محالة
 زائل فحوا سجنه جرح عذار و دره ذوارك
 حلول وفات و ممات ايله اوضا عندن خوف
 و هراس و ما ندري نفس ما ذاتك سب غدا
 و ما ندري نفس با تى ارض تموت ان الله سميع
 و خبير و ما كان من اقرباس ايدو
 جناب زب العالمين و خالق السموات
 و الارضين جعلت لاق العظام و عزت
 اشماوة الكرام و دن كند و به فيضان
 ايدن انواع نعيم ظاهره و باطنه و اصناف
 الاوبارن و كامنه و معابنه و مشامنه
 انتم كين احسن كما احسن الله اليك
 امرينه امثال و يسقون قيتها كاسا
 كان مزاها من جنيلا عينا فيما
 تسنى سلسيلا نص شريف لطفدن

حفضه مند اولغه عزم و اقبال و شقیه
نهم شراباً طهوراً و صفتی حسب حال
اید و بخلوص نیت و صفای نال ایله یوم
یسنظلمراء مخظلم صدقانه بشارتیه
مبشر اولان اصحاب صدقات جاریه و ارباب
حسنات باقیه سلاک منسک اولق
ربا سنه مجلس شرع شریف شامخ العباد
مجتهدی و محفل دین منیر راسخ الاوتاد
احمدین تجولات زمان و تبدلات
اوان ایله وقفاتی البیانیه تغیر و اختلال
و تبدل و اختلال غارضا و لائق اوده سبیل
بنیان احکام از حکام و تسجیل
وقود و ضوابط اتعام و تکمیل اینج
مولی نصیب و تعیین اولان خواجه کان
دیوان هما یونندن و اصفا حمدا فندی این

محضرین عامه نصر فانی شرعی
جاشز و جاری و جمیع اقدارین
و تقاریر لرنده صحت و نفاذ شار و ساری
اولدیفی حاله بالطوع الصراف افرو
و اعتراف ایدوب بیکیوز طقسان
القی سنه بی ربیع الاولک یکرمی
ایکچی و سنه مزبور شعبان شریفک
یکرمی طقوزنجی کونلری تاریخ اوله
مورخه اشبو ایکی قطعه وقفیه لر منظور
یونندن اقدم اطیب المالدین اوز بشریک
غروشی وقف ایدوب ایکی بیلیک
بشیوز غروشی محمیه اسلامبولک
ابوالفتح سلطان محمدخان علیه الرحمة
والغفران حضرتلری جامع شرعی قرینک
درگاه عالی یکچریلری اوله لری درونده

کائن بکرے بش بلوک نفاہے قشلاہی خارجیہ
پر چشمہ زینا بنا اولنوب مناسب محلان
ماء لذیذ اجراسنہ **و** ایک بیگ بشیوز
غروشنی **م** مدینہ اسکا درہ تنبل
الحاج محمد محلہ سندہ مشتملات معلوم ہے
جاوی بربرینہ متصل وچ باب ملک منزل
اشتراسنہ **و** ماعدا اون بیگ غروشنی
منازل مذکور نک ابنیہ لری ہدم و عرصہ
بربرینہ ضم **و** او زرینہ بر مکتب رعنا
بناسنہ **خ** خرج و صرف اولنسنی شرط
و تعیین التبعہ **ب** بعنا یہ اللہ الملک
المقال **چ** چشمہ مرقوم و مکتب شریف
و کتبخانہ لطیف بنا لری اتما فرا کمال
اولنفلہ سالف البیان بکرے بش بلوک
قشلاہی خارجیہ مبلغ موقوف مرقوم ایلہ

باذن

باذن سلطانی بنا اولنان بر عدد کار کپیر
کیر صوخرینہ سنی مشتمل چشمہ زینا
مذکور بی **و** چشمہ مرقومہ تعلیق اولنان
ظاسمی **و** فرهاد پاشا مرحومک بیگ
سکسان یدی سنہ ہی رجبناک
بکرے یدی بچی کوئے خواصر علیہ قضا سنہ
تابع ایواد لری فریہ ہی فرینا بفرج درہ
نام موضع ککسنہ نک ملکہ اتصا لان
عاری موضع خالیہ ابار متعددہ حفر و تحت
الارض لغیر و قنوات ایلہ جمع و تحصیل
و محل مذکور دن خاص او طہ باشی و غارف
افندی صولریلہ مرحوم سلطان سلیمان
خان صوپے بولنہ باذن متولی الحاق اولنان
اون ماسوزا صوبیک ایک ماسوزا سی حق
مجرایچون افراز و لغیر و قنواتہ تبعیت ایلہ

ملکی اولان باقی سکرماسوزا صوبیدن
بش چوالدزماء لذیذہ تداول ابدی ایله
متصرف اولان مرحوم عبدالرزاق پاشادان
شراء شرعی ایله مالک اولان خلیل اغا اشبوا
یدمک اولوب بیکیوز طقسان درت سنه
شعبان شریفنک طقوزنجی کونی تاریخچه
مورخه وخواص رفیعه ناسبی الیسید اجمعه
افندی امضاسیله مضاه و مختومه برقطعه
حجت شرعیه ایله بآکه بیع ایتمکله بندخه
قوانته تبغیت ایله مالک اولدیغم بش چوالدن
ماء لذیذ هر قومدن فراز و چشمه سر قومه
اجرا ایلدیکم درت چوالدزماء لذیذی
و سالف الذکر تنبل الحاج محمد محله سنه
بناوتکیمیل اولنان هر بری معلوم الحاد
والمشتملات مازال بیان فوقانی کارکیز

ملک

ملک مکتب لطیفنی وکابخانه مینفی و تحافی
برباب کاکیر محضون مختوم و ممضی و مختوم کتب
دفترند هر برینک اسم و وصف و سطر لری
محرر و ظم لری مختوم جلد کتب نفیسه
واشبو یدمک اولان حج شرعیه مبیعات
منطقه لر بنجه یدمک و حتم اولان محمیته
اشلا قبولدک علما ان عجمیان میدان قریبند
قلندر خانه محله سنه واقع اطراف اربعه دن
علی افندی ورثه سی منزلی و باقی پاشا و قند
اوطه لر و طریق عام ایله محدود دیوم اوج اقم
اجان موجله یه متحمل عرصه مملوکه سی
وینه محله مزبور نه واقع اطراف اربعه سی
زینب خانم تصرفند اولان عرصه سی و ایک
عدد دکان لری عرصه لری و طریق
عام ایله محدود کذلک یوم اوج اقمه اجان

مؤجله به مجمل عرصه مملوکه می وینه
محمیه اسلامبوله سرانخانه قزبنده
دولکر اوغلو محله سنه واقع اطراف ربه
بعضا الحاج مصطفى منزلی و بعضا دکرمان
و بعضا یعقوب اغاورته پی منزلی و بعضا
طریق خاض و بعضا علی بته و بعضا امر
کاشوم خاتون منزلی و بعضا یاغخانه
و بعضا سلیمان اغا منزلی ایله محدود و دیوم
ایکی آنچه اجان مؤجله به مجمل ملک عرصه
وینه محمیه اسلامبوله حصه کی
قزبنه الان ساکن اولدیفیه
منزل کبیرم اوکنده طریق عام
اشوزی معلوم الحدود و المشتملات
یومها و ج آنچه اجان مؤجله به مجمل ملک
عرصه می وینه محمیه اسلامبوله سجدار

خیرالذین محله سنه واقع برطرفدن السید
حسین اغا عرصه می و برطرفدن دکرمان
و برطرفدن سابقا قصاب باشی یاغچه می
و برطرفدن طریق عام ایله محدود بر موجب
حجت حنیفه خاتون ابنة السید حسیندن
اشترا ایله یکم یومی ایکی آنچه اجان مؤجله به
مجمعل معلوم المشتملات ملک دکرمان می
وینه محمیه اسلامبوله قوجه مصطفى
پاشا محله سنه واقع برطرفدن جانی عبید
اللطیف منزلی و برطرفدن امینه خاتون منزلی
عرصه می و برطرفدن ارمنی اوطله لری
و برطرفدن کورچی باشی زوجة می نفیسه
خاتون منزلی و برطرفدن طریق عام ایله
محدود بر موجب حجت لطف الله اغا ابن نعیم
محمد اغادن اشترا ایله یکم یومی ایکی آنچه اجان

مؤجله به محتمل ملك منزلی وینه مدینه
 استكذارده اوکوز لیمان نام محله واقع
 بر طرفدن لاله لجامع شریف و قفدن تصرفده
 اولان داخلیه و بر طرفدن لب دریا
 و بر طرفدن وزیر مکرر سعادت نورائف
 اسمعیل پاشا حضرتلری ساحلخانه سی و بر
 طرفدن طریق عام ایله محدود یومی بشر اجه
 اجان مؤجله به محتمل معلوم المشتملات ملك
 ساحلخانه م خارجیه سینی و ساحلخانه مرقوم
 و اسنده کائن ایکی طرفدن وزیر مکرر موع
 الیه رائف پاشا باغی و عرصه خالیه سی
 و بر طرفدن بنم ساحلخانه مرقوم و حد اسنده
 کائن قور یلغم و بعضا عرب زاده عطا الله
 افندی حضرتلری ساحلخانه لری و حد اسنده
 واقع عرصه خالیه لری و بر طرفدن طریق عام ایله

محدود

محدود و محاط الاطراف یومی ایکی اجه اجاره
 مؤجله به محتمل کروم ایله مال ملك
 باغی وینه مدینه استكذارده قاضی عسکر
 محله سند واقع بر طرفدن حسن بشه
 و بر طرفدن اسیه خاتون و بر طرفدن فاطمه
 خاتون منزللری و بر طرفدن طریق عام ایله
 محدود و خدیجه بنت ابرهیمدن اشترا ایله یکم
 یومی یکرومی اجه اجان مؤجله به محتمل معلوم
 المشتملات ملك منزلی وینه محله مزبون
 واقع بر طرفدن حسن بشه و خدیجه خاتون
 منزللری و بر طرفدن ینه مزبور حسن
 بشه منزلی و ایکی طرفدن طریق عام ایله
 محدود و اسیه بنت مصطفادان اشترا
 ایله یکم یومی بشر اجه اجاره مؤجله به
 محتمل معلوم المشتملات ملك منزلی

وبينه محمية اسكداره تنبل الحاج محمد
 محله سنه واقع بر طرف دن قيوغا سي وقفندت
 او طه لوزي و بر طرف دن السيد احمد رشيد
 بانچه سي و بر طرف دن ام كلثوم خاتون
 منزلي و بر طرف دن طريق عام ايله محمدي
 تانار عبدالله وزوجه سي خديجه خاتون دن
 اشتر ايلديكم يومي بر اجه اجان مؤجله
 متحمل معلوم المشتملات ملك منزلي و بينه
 محله مزبون ده كاثر اطراف اربعه سي
 اسحق اغازوجه سي منزلي و بانچه سي
 و قيوغان زوجه سي منزلي و طريق عام ايله
 محمدي و فاطمه خاتون ابنة عبداللهدن اشتر
 ايلديكم يومي نصف اجه مؤجله به متحمل
 معلوم المشتملات ملك منزلي و بينه مدينة
 اسكداره و باغله محله سنه واقع بر طرف دن

السيد

السيد الحاج اسحق منزلي و بر طرف دن الحاج عمر
 ورثه سي منزلي و بر طرف دن بعضا الحاج محمد
 و بعضا اخر بقصر فندك اولان منزلي و بر طرف دن
 طريق عام ايله محمد و خديجه خاتون ابنة الحاج
 محمد او طه باشيدن اشتر ايلديكم يومي
 اجه اجان مؤجله به متحمل ملك منزلي و بينه
 مدينة اسكداره بولغوزلي محله سنه
 واقع بر طرف دن قهوه جي منزلي و بر طرف دن
 صوبولجي منزلي و ايك طرف دن
 طريق عام ايله محمد و احمد قندي بنت
 عبد اللهدن اشتر ايلديكم يومي بر اجه
 مؤجله به متحمل ملك بانچه سي و بينه
 مدينة اسكداره حاجه خاتون محله سنه
 واقع بر طرف دن تانار احمد زوجه سي منزلي
 و شرمي احمد قندي منزلي و بر طرف دن

بايعك تصرفند مقاطعه لي عرصه و بر طرفند
 طريق عام ايله محمدود احمد اغا بر مصطفان
 اشتر ايلديكم يورمي بر اچه مؤجله يه متحمل
 ملك منزلي وينه مدينه اسكدارده
 دوربالي محله سنه واقع اطراف اربعه سي
 مطهره جي حافظ منزلي وطريق خاص و عبد
 القادر منزلي و چيچكي محمود اغا باغچه سي
 و علي بيشه باغچه سي و بايعك تصرفند مفرد
 منزل و طريق عام ايله محمدود حسن اغا ابن
 عيسا دن اشتر ايلديكم يورمي بر اچه مؤجله يه
 متحمل ملك منزلي وينه مدينه اسكدارده
 كرده محله سنه كاش بر طرفند بعضا
 شامي زاده و تانار حسين و قهوه جي سيد احمد
 منزلي و بعضا طريق عام و بر طرفند بعضا
 طريق خاص و بعضا سيد محمد افندي منزلي

و بر طرفند

و بر طرفند دال دال محمد بيشه منزلي
 و بر طرفند طريق عام ايله محمدود عبد
 المؤمن اغا دن اشتر ايلديكم يورمي ايك
 اچه مؤجله يه متحمل ملك شكوفه باغچه
 وينه مدينه اسكدارده والده عشق محله سنه
 واقع اطراف اربعه دن مصطفی چلبی
 و طاشچی حسین و ساقزی خان منزلي
 و طريق عام ايله محمدود احمد بن علي
 و زوجه سي خديجه دن اشتر ايلديكم
 يورمي بر اچه مؤجله يه متحمل ملك
 منزلي وينه مدينه اسكدارده
 طويغار حمن محله سنه واقع اطراف
 اربعه سي كمور جي خليل و عوض
 بيشه و محمد افندي منزلي و طريق عام ايله
 محمدود الحاج احمد افندي و زوجه سي زليخا

خاتون دن اشتر ایلد یکم یومی براجقه مؤجله یه
 محتمل ملک منزلی وینه مدینه اشکداره
 احمد چلی محله سنه واقع اطراف اربعه یه
 قایچی مصطفی بته وغایشه خاتون وسلیم اغا
 منزلی و طریق عام ایله محمد و عثمان
 افان اشتر ایلد یکم یومی براجقه مؤجله یه
 محتمل ملک منزلی وینه مدینه اشکداره
 والد عتیق محله سنه واقع اطراف اربعه یه
 زعیم اغا منزلی و قوصه دده مسجدی و طریق
 عام ایله محمد و امینه خاتون دن اشتر ایلد یکم
 یومی براجقه مؤجله یه محتمل ملک منزلی
 وینه مدینه اشکداره اولیا خواجه محله سنه
 اطراف اربعه سی قولنوجی محمد و خانم خاتون
 و زینب خاتون منزلی و طریق عام ایله محمد
 علی چلبیدن اشتر ایلد یکم یومی براجقه

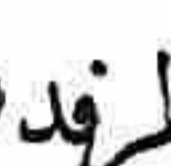

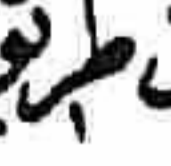
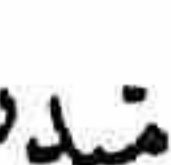
مؤجله یه

مؤجله یه محتمل ملک منزلی وینه مدینه
 اشکداره حمزه فقیه محله سنه واقع
 بر طرف دن مهتر باشی منزلی و بر طرف دن
 علمدار محمد منزلی و بر طرف دن قایچی
 سید علی منزلی و بر طرف دن طریق عام
 ایله محمد و ملا خلیل ایله زوجه یه ام
 کلثوم خاتون دن اشتر ایلد یکم یومی
 براجقه مؤجله یه محتمل ملک منزلی وینه
 مدینه اشکداره بازار باشی محله سنه
 واقع بر طرف دن عبدالکریم چلی ملک
 و بر طرف دن الحاج محمد ملک و بر طرف دن
 مصطفی بته ملک و بر طرف دن طریق
 عام ایله محمد و خدیجه خاتون ایسه
 اسمعیل دن اشتر ایلد یکم یومی
 انچه مؤجله یه محتمل ملک منزلی

وینه مدینه استکداره مارالذکر بازار
 باشی محله سنه واقع بر طرف دن بعضا درزی
 دلوت و پاپاس حجاج دور و درزی اوادیک
 و انانیه نصرانیلر منزلی و ایکی طرف دن
 بمنجی قسبت منزلی و بقیه سی و بر طرف دن
 طریق عام ایله محدود اوغدان بنتی پوروس
 نصرانیه دن اشترا ایلیکم شهریه قرق
 بشاقچه موجهه یه و صغیر شهریه اون
 بشاقچه موجهه یه متصل بر برینه متصل
 ایکی باب ملک منزلی وینه مدینه
 استکداره مارالذکر بازار باشی
 محله سنه واقع بر طرف دن بعضا شقا
 اصواد و روقیوچی دلوت منزلی و طریق
 خاص و بر طرف دن ماریم ذقی منزلی
 و بر طرف دن طریق عام ایله محدود صالطانه

بنت

بنت ارمیه نصرانیه اشترا ایلیکم یوچه براقچه
 موجهه یه متصل ملک منزلی وینه مدینه
 استکداره یکی محله ده و وقع اطراف
 اربعه سی ازین ذقی منزلی و بانجه سی
 و طوغرمچی صحاق ذقی منزلی و طریق
 عام ایله محدود مار در بنت قسبت نصرانیه دن
 اشترا ایلیکم یوچه براقچه اجانیه متصل
 ملک منزلی وینه مدینه استکداره
 مضاف پوروس قضا سنه تابع قکلیچو
 قصبه سنه محشی شان افندی محله سنه
 واقع بر طرف دن رمضان اوغلی ابرهیم بشته
 منزلی و بر طرف دن محله مزبون به مخصوص
 بنزما طریق خاص و ایکی طرف دن
 طریق خاص ایله محدود زلیخا و فاطمه
 خانلردن اشترا ایلیکم به شهر قرق

بش اوجه مؤجله به محتمل ملك منزلی وینه
 اشبو منزل اتصا لند کاشن بر طرفدن
 بازار قایغی ریشی ابرهیم بشته منزلی ویر
 طرفدن خلیل بشته منزلی ویر طرفدن
 بعضا علی بشته و بعضا قن حسن اوغلی عمر
 چلبی باغلی ویر طرفدن طریق عام ایله
 محدود منزور تان زلیخا و فاطمه خانم لردن
 اشترایلدیکم هر شهر فرق بش اوجه
 مؤجله به محتمل اشجار و کروی مشتمل
 یدی دو فر ملک باغی وینه مجروسه
 غلطه ده طاطا وله تعبیر اولنور محله کاشن
 بر طرفدن قصاب بورکی منزلی ویر طرفدن
 طودوری منزلی و باغچه سی ویر طرفدن
 چو چوشر بتخانه سی ویر طرفدن طریق عام
 ایله محدود بورکی ولد پنا یوط ذمیدن

اشترا

اشترایلدیکم بوی بریحی اوجه مؤجله به محتمل
 ملك منزلی وینه مار الذکر طاطا وله
 واقع بر طرفدن نجار پترو و منزلی ویر طرفدن
 سلیمی بای منزلی ویر طرفدن یوغون بچی
 میکل منزلی ویر طرفدن طریق عام ایله
 محدود استقر لاط و ولد علی کساندریدن
 اشترایلدیکم شهریه او توزیش اوجه
 مؤجله به محتمل ملك منزلی وینه مار الذکر
 طاطا وله ده واقع ایکی طرفدن نجار استماط
 منزلی ویر طرفدن یا اولی ذریع منزلی ویر
 طرفدن طریق عام ایله محدود پنا یوط ولد
 طومودمیدن اشترایلدیکم کذلک
 شهریه او توزیش اوجه مؤجله به محتمل ملك
 منزلی وینه مار الذکر طاطا وله نام
 محله واقع بر طرفدن می منزلی ویر طرفدن

استردان قسطنطين منبره وایکی طرفدن طریق
 عام ایله محدود بخارخرستو ولدیا بیدن
 اشترا ایلدیکم یومی بر اجه مؤجله یه
 مختل ملک منزلی وینه مذکور طاطاوله
 نام محله کائن بر طرفدن بعضا منقوز
 اچی لو پیره و بعضا منقوز سواشون منزلی
 و بر طرفدن منقوز یانی ذقی منزلی
 وایکی طرفدن طریق عام ایله محدود حبیبه
 خاتون ابنه ابرهیمدن اشترا ایلدیکم
 یومی بر اجه مؤجله یه مختل ملک منزلی
 وینه مرقوم طاطاوله ده واقع بر طرفدن
 بعضا درگی منزلی و بعضا فونی منزلی
 و بر طرفدن لاطنه نصرانیه عصبه سی
 و بر طرفدن طریق عام و بر طرفدن صحر ایله
 محدود پراشکوه بنت اوروب نصرانیه دن

اشترا

اشترا ایلدیکم یومی بر اجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه مارالذکر طاطاوله
 کائن بر طرفدن بعضا کورگی منجلاک
 منزلی و بر طرفدن ورزی طومه منزلی
 و بر طرفدن دومیه نصرانیه باغچه سی
 و بر طرفدن طریق عام ایله محدود ورگی
 باشی کوریا قو ولد طود وریدن اشترا
 ایلدیکم یومی بر اجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه مذکور طاطاوله ده
 واقع بر طرفدن طیب قسطنطين و بر طرفدن
 دوزی ذقی و بر طرفدن مالطه ذقی
 منزلی و بر طرفدن طریق عام ایله محدود
 دیانا بنت کورقو نصرانیه دن اشترا
 ایلدیکم یومی بر اجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه محدود سه غلطه یه

مضافه قصبه بشکطاشده روم علی اغا
 محله سنه واقع بر طرفدن کیغورق ذی
 منزلی و بر طرفدن ماریون نصرانیته
 منزلی و بر طرفدن حسین افندی و قفند
 بابعلک تصرفند باغچه و بر طرفدن طریقی
 عام ایله محدود مار قریطه بنتا و انش
 نصرانیته دن اشترایلدیکم یومی بر اوجه
 مؤجله یه مختل ملک منزلی وینه
 قصبه مرهومده سنان پاشا محله سنه
 کائن بر طرفدن اجی او جان ذی
 عرصه سی و بر طرفدن فالوست ذی
 عرصه سی و بر طرفدن عباچی نیاک منزلی
 و بر طرفدن طریق عام ایله محدود درزی
 اغوب ولد ما نوق ذییدن اشترایلدیکم
 یومی بر اوجه مؤجله یه مختل ملک منزلی

وینه

وینه محروسه غلطه مضافانندن ارن او د
 قریه سنه واقع بر طرفدن خرستو ورش
 والنون ذی منزلی و بر طرفدن
 چوقه جی النون ذی منزلی و بر طرفدن
 طریق خاص و بر طرفدن طریق عام ایله
 محدود لغوری ولد یا نی ذییدن اشترای
 ایلدیکم یومی یکی اوجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه مار الذکر ارن او د
 قریه سنه کائن بر طرفدن قوقسند
 نصرانیته منزلی و بر طرفدن شمید جی
 قسطه منزلی و بر طرفدن دستو منزلی
 و بر طرفدن طریق عام ایله محدود بقال
 یورکی ولد یا نیسندن اشترایلدیکم
 یومی بر اوجه مؤجله یه مختل ملک
 منزلی وینه مذکور ارن او د

قریہ سند بر طرفدن پنا یو پ ذمعی منزلی
 وایکی طرفدن طریق عام و بر طرفدن
 قوری چشمه ایله محدود بخار نیقوله
 و زوجه بی مالو بنت دیمزیدن اشترا
 ایله یکر یو بی بر اجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه عروسه مرقومه یه
 تابع استنبه ناحیه سند بالطه لمانی نام
 محلک واقع بر طرفدن دباغ الحاج اغا
 منزلی و بر طرفدن صالح اغا ورثه سی
 منزلی وایکی طرفدن طریق عام و بر
 طرفدن لب دریا ایله محدود سلیه خانوند
 اشترا ایله یکر یو بی ایکی اجه مؤجله یه
 مختل ملک منزلی وینه ناحیه مرقومه
 تابع یکی کو بند ایا نیقوله محله سند واقع
 بر طرفدن لقر ذمعی زوجه بی منزلی

و بر طرفدن طریق خاص و بر طرفدن
 ساحل بحر و بر طرفدن طریق عام ایله
 محدود خرساندی بنت قسطنطین
 نصرانیته دن اشترا ایله یکر یو بی
 یق اجه مؤجله یه مختل ملک منزلی
 وینه مارالذکر یکی کو بند ایا نیقوله
 محله سند کائن بر طرفدن قصاب پنا یو
 منزلی و بر طرفدن صندلجی منزلی
 وایکی طرفدن طریق خاص ایله محدود
 اوچکابنت ینا کی نصرانیته دن اشترا
 ایله یکر یو بی ایکی اجه مؤجله یه مختل
 ملک منزلی وینه مذکور یکی کو بند
 ملا چلی محله سند واقع اطراف انعه دن
 شرای عتیق امامی ورثه بی منزلی و طریق
 عام ایله محدود طنبه خانون بنت الحاج

خلیلدن اشترایلدیکم یومے بر اقمه مؤجله
 محتلم ملک منزلی وینه محمیه اسلامبول
 الحاج بیرام قفنانی محله سنه واقع بر طرف
 مصلح الدین افندی و بر طرفدن الحاج
 حسن ورثه شی و بر طرفدن محمد سعید
 ملا عرصه لری و طرف رابعی طریق عام ایله
 محدود بر خراب حمام و انقراض موجود ہے
 مشتمل تربیعایوز الی بدی ذراع حافظ اسمعیل
 افندی دن اشترایلدیکم یومے بر اقمه مؤجله
 محتلم ملک عرصه وینه محمیه مزبورہ
 قرہ کمر کے فریندہ علی پاشای عتیق محله سنه
 زنجیرلی قیونزدندہ کائن طرفیندن
 دیار بکر قاضی سی اسمعیل افندی
 و نرستان قاضی زاده محمد افندی منزلی
 و طرف ثالثی کوکی زاده وقفندن

متاھنین او طہ لری و طرف رابعی طریق عام ایله
 محدود خدیجہ خاتوندن اشترایلدیکم
 یومے بر اقمه مؤجله یہ مستحل معلوم
 المشتملات ملک منزلی وینه خواص
 رفیعہ قضا سنه مضافہ قصبہ خاصکوی
 محلاتندن پیری پاشا محله سنه واقع بر طرف
 بخون منزلی و بر طرفدن بطون ہودی
 منزلی و بر طرفدن یاسف ہودی منزلی
 و بر طرفدن طریق عام ایله محدود تربیعا
 اوجیونوزیکر جی بش ذراع عرصه نہ مبنہ
 اورم ہودی دن اشترایلدیکم یومے بر
 اقمه مؤجله یہ مستحل ملک ہودی خانہ جی
 وینه قصبہ مزبورہ نہ کر مید جی احمد
 محله سنه واقع بر طرفدن موخانہ و بر طرف
 خون و بر طرفدن عارون ہودی منزلی

و بر طرفدن طریق عام ایله محدود کمال نام
 یهودیدن اشترایلدیکم یومی بر یاقوه
 اجد مؤجله یه متحمل معلوم المشتملات ملک
 یهودیخانه می وینه قصبه مزبون نه پیری
 پاشا محله سنه واقع بر طرفدن دولکرایاقوه
 و بر طرفدن دولکرایساق و بر طرفدن
 چینیلی بانچه و بر طرفدن طریق عام ایله محدود
 یاقوه یهودیدن اشترایلدیکم یومی بر یاقوه
 مؤجله یه متحمل معلوم المشتملات ملک یهودیخانه
 وینه محروسه غلطه یه مضافه استثنیه
 ناحیه سنه کوزنجی باشی محله سینده
 واقع بر طرفدن ملا صالح دکانی و بر طرفدن
 ابرهیم بشه ملکی و بر طرفدن دن و بر طرفدن
 طریق عام ایله محدود محمد بشه ایله زوجه
 فاطمه خاتوندن اشترایلدیکم یومی بر یاقوه

مؤجله یه متحمل معلوم المشتملات ملک منزلی
 وینه محروسه مزبون مضافانندن قصبه
 بشکطاشه تابع اورطه کویده واقع بر طرفدن
 صوفیه لی یاسف یهودی ساحلخانه سی و بر
 طرفدن نسیم یهودی ساحلخانه سی و بر
 طرفدن لبه ریانه و بر طرفدن طریق عام
 ایله محدود بروح یهودیدن اشترایلدیکم
 یومی و ج اجد مؤجله یه متحمل معلوم
 المشتملات ملک ساحلخانه می وینه محمیة
 اسلامبولک داود پاشا محله سنه واقع بر
 طرفدن ستیداسمعیل چاوش منزلی و بر
 طرفدن عبدالرحمن وزوجه سی فاطمه خاتون
 منزلی و بر طرفدن حنیفه خاتون منزلی
 و بر طرفدن طریق عام ایله محدود خلیل
 چلبیدن اشترایلدیکم یومی بر یاقوه

مؤجله به متحمل معلوم المشتراة ملك
 منزلی **محمد** وینه محمیة مزبورون ده اقسای
 قریبند الحاج بیرام قفنانی محله سنه واقع
 بر طرفدن محمد چور باچی **محمد** و بر طرفدن
 اسمعیل چور باچی **محمد** و بر طرفدن حاجه خاتون
 منزلی و بر طرفدن طریق عام ایله
 محمد و د عرصه سنه جعفر افندی وقفه
 سنوی او چیون التمش اقمه مقاطعه زینب
 قادیندن اشترا ایلدی کم غیر از مقاطعه
 زمین یومی بداجه مؤجله به متحمل ابنیه
 و انقراض مملوکه می **محمد** و مدینه اسکندریه
 حاجه خاتون محله سنه واقع قریب کنی دابوستان
 دینمکه معروف طرفینی مقابر مسلمین **محمد**
 و شجاع محله بی طریق عام و کورد علی و صراف
 اریون ورثه سی و ضربخانه لی استغان باغچه لری

و طرفینی

و طرفینی طریق عام ایله محمد و درتربعاً تمش
 یدوی و در ملک باغچه می **محمد** وینه مدینه اسکندریه
 نبل الحاج محمد محله سنه واقع اطراف اربعه
 محمد امین زاده ملک **محمد** و ابو بکر شیه منزلی
 و در و طریق عام ایله محمد و در باب ملک
 منزلی **محمد** جمیع توابع و لواحق **محمد** و كافة حقوق
 و مرافق ایله **محمد** وقف صحیح شرعی مؤید **محمد**
 و جلس صریح مرعی **محمد** ایله وقف و جلس
 ایلیوب سر برینی محله متولی مؤمنه الیه
 تسلیم ایلدی کیمه اولدخی قبض و تسلیم
 ایلیوب سائر اوقاف متولیلری تصرفی مثلوا
 تصرف ایتیمکه اوقاف مزبورون م مضارف
 و وظائفه دخی شولوجه تعیین شرط **محمد**
 و تبیین قیود مبسوط **محمد** ایلدمکه انفا
 ذکر می سرور ایدن مدینه اسکندریه نبل

الحجاج محمد محله سنه واقع محمد امين زاده و ابو بكر
 بشه منزل لری و دره و طریق عام ایله محدود
 منزل برک مسنه یه ایجار اولنموب متولی
 و قغم اولنلر اتباع دن و مرتزقه دن و اخردن
 هر کیمی مراد ایدر لر ایسه منزل مرقومده
 اشکان ایلیوب ایجاره سه مقابل فقط ساکن
 اولان کسنه منزل مرقومک اقتضا ایدن تعیین
 و تریمین تبرعالوقف مالندن ایلیه و منزل
 مرقومک اشکان اولنان کسنه بیادی
 الاقتضا اخراج و بیرینه اخره اشکان
 خصوصی انجق مشیت متولید اولوب اخردن
 کسنه مداخله و تعرض ایتیمه و اشبو
 منزل عقبند ذکر و تجدید اولنان تمش
 یدی دویم بوستانک طریق عام طرفندان
 اقتزاز و تعیین اولنان او تو زیش دو فر محله

محتمل اولدیغی قدره کاکیر و منازل بنا
 و هر بری ایجاره بین مثلین ایله طالبینه
 ایجار اولنوب معدا سنوی ایکیوز شکس
 غروش اجانه واحد ایله ایجار اولنان قرقاکی
 دو فر محلیینه سبن باغچه سی اولن او زره
 سنوی ایکیوز شکسان غروش اجانه
 واحد ایله ایجار اولنوب اشبو بوستاندن و ایله
 محترم منازل متعدده ایجارانده خاصه
 غلاندن و بر وجه مالکانه متصرف
 اولدیغی یدی شمع قره طوه معدنی مقاطعه
 فاضلی اولان سنوی اوج بیک غروش ایله
 استانه علیه ده کمرک کیردن اولن
 اوزن متصرف اولدیغی یومی ایکیوز ضاع
 اجه دن سنوی و جیوز لالدرت کونند
 اقتضا ایدن الی سکزیب سکزیوز

صناع اجدد و قهوه کم کردن التواوزره
 متصرفا ولد یغم یوچ ایکیوز الی صناع اجدد دن
 كذلك سنوی او حیوز الی درت کوند
 اقتضا ایدن سکسان سکزیبک بشوز
 اجدد **☆** فیما بعد فراغ و قصر ند و مخلولدن
 اخر توجه اولتماق اوزن وقت وزمانیله
 باید متولی طرفه قفدن اخذ و امور وقفه
 صرفا یچون وقفه تصحیح اولتونیاز یله عتبه
 علیه حضرت جهاندار بیه رفع رقعہ استرا
 و مساعد سنه استیدان اولندقد امثال
 درکنار اولندقد نصیکن اشوبی کیوز
 طقسان یدی سنه سی مارتندن اعتبار ایله
 وقفه تصحیح و بنا امر عالی انا طولی محاسبه
 قید و ضورت و خاصیلر و معدن و مالکانه
 قلملرینه علم و خبر لری و بر لکله **☆** بند خج

بدنه اولان برانلر متولی وقفه تسلیم ایتمه
 مقاطعه مرقومه دن و کم کردن وارده
 اولان مبالغدن **☆** بر عالم و کامل کمنه مکتب
 مرقومه معلم صبیان اولوب ورود ایدن
 اولاد مؤمنین **☆** و اطفال مسلمینه تعلیم
 قران کرم ایله خدمت تعلیمه بلا تکاسل
 ولانها ون جد و سعی ایلیه **☆** یوچ یکر
 بش اجدد و وظیفه یه متصرفا اوله **☆** مکتب
 مرقومه معلم اولان افندی مشرطیت اوزن یوچ
 بش اجدد و وظیفه ایله سور شریفه ملک خوان
 اولوب بهر یوم بعد العصر فرغان کریمدن
 سور کرمه ملک تلاوت **☆** و ثوابه سلطان
 انبیا و سندا صفا حضرت محمد المصطفی **☆**
 علیه افضل الصلوة و التحایا **☆** حضرت بلربنک
 معطر و معالی و مزکی **☆** روح شریفلرینه **☆**

و بوضعيفك روح نا توانه اهدا ايلييه مشروطيت
 اوزن يوي بش اجه وظيفه يه دخی متصرف اوله
 و بر مجد و ساعی خدمتک مراعی اهل
 و مستحق کمسنه دخی خليفه مکتب اولوب
 خدمت خلافتن كما مو حقه بي قصور ادا و تکميل
 ايلييه يوي اوزن اجه وظيفه يه متصرف اوله
 و خليفه مکتب اولان افندي دخی كذلك مشروطيت
 اوزن يوي بش اجه ايله اخلاص خوان اولوب
 بهر يوم بعد العصر اوزن برسون شريفه اخلاص
 قرائت ايليوب اولدخی ثوابني فخر کائنات
 و سيد موجودات عليه افضل الصلوة
 و اکمل التحيات افنديم حضرت بلربنک مجتبی
 و مرتضی روح پرفتوح لرینه يوي بوفقيرک
 روحه اهدا ايليوب مشروطيت اوزن يوي
 بش اجه وظيفه يه دخی متصرف اوله و مکتب

مرفوم

مرفومه مدا و متايليان اطفال مؤمنينک بکرم
 نفر اقدمنه بهر سنه رمضان شريفه غله
 و قفدن با معرفت متولي بسر شام الاجه
 عناري و برر مغرب فسي و برر قنچه
 قوشاغی و برر بوغاصي چلتيان و برر
 چفت مست پابوج ايوير يلوب معلم
 مکتب اولان افندييه دخی اوج بيک اجه
 و خليفه مکتب اولانه بيک بشيوز اجه
 عيد يه بها و بيريله بهر سنه وقت شبتا
 تقرينک مکتب مرفومه غله و قفدن يکرمي
 غر و شلق کور اشتر اولنوب ايام
 صيفه دخی اطفال مؤمنيني سين کور مک
 ايچون بايد متولي غله و قفدن خواجه مکتب
 اولان افندييه يکرمي غر و شر و بر يلوب
 اولدخی مکتب مرفومه مدا و مرا اولان اولاد مؤمنين

بزیر جمعہ دہ مسین یہ کتوروب بکرے غزوے
 خراج و صرفہ معصومینی تطیب ایلہ واریاب
 حسن خطدن بر صاحب کتبہ افندی دخی
 مکتب مرقومہ خواجہ منق اولوب ہفتہ نہ
 ایکی کون اطفال مسامینہ تعلیم صناعت خط
 ثلث ایلہ کما مو حقه ادای خدمت لازمہ ایلہ
 یومی بش ابقہ وظیفہ یہ متصرف اولہ و مقدم
 و مری کسنہ مکتب مرقومہ یواب و فراش
 وقابو انصالندہ کائن چشمہ ماء لذیذہ حافظ
 طاش اولوب ہر یوم مکتب مرقومہ قوسنی
 فتح و اغلاق و درون و بیرونی تطہیر و تنظیف
 و چشمہ مرقومہ طاسنی رفع و تعلیق و حفظ
 ایلہ یومی بش ابقہ وظیفہ یہ متصرف اولہ
 و براہل علم و صاحب فضل کسنہ کتبخانہ
 مرقومہ دہ حافظ کتب اول اولوب غلہ و قفمدن

یومی

یومی بشکسان ابقہ وظیفہ یہ متصرف اولہ
 و حافظ کتب اول اولان افندی کتبخانہ مرقومہ
 مشروطیتا وزن یومی بکرے ابقہ وظیفہ ایلہ
 مدرس اولوب ہر ہفتہ صالی و جمعہ دن
 ماعد بش کون ایام تحصیل ہر یوم علی الصباح
 طلبہ کرامہ علوم الیہ و عالیہ تدریس ایلوب حافظ
 کتب اولہ مشروطہ اولوق اوزن یومی ابقہ مدرسہ
 وظیفہ سنہ دخی متصرف اولہ و براہل و عالم
 تدریس علمہ قادر کسنہ دخی حافظ کتب خانہ
 اولوب غلہ و قفمدن یومی قرق ابقہ حافظ کتب
 ثانیلک وظیفہ سنہ متصرف اولہ و حافظ
 کتب خانہ اولان افندی دخی کذلک کتبخانہ
 مرقومہ دہ مشروطیتا وزن یومی اوزن ابقہ
 وظیفہ ایلہ مدرس اولوب کذلک ایام
 تحصیل وقت عصر ندک طلبہ علم شریفہ تدریس

علوم نافعہ ایلہ ادا ای خدمت لازمہ ایلہ
 حافظ کتب ثانی یہ مشروطہ اولیٰ و وزن یومی
 اوزانچہ در سعا ملغہ متصرفا اولہ و بر لایق
 و مستحق کمنہ دخی حافظ کتب ثالثا اولوب
 خدمت لازمہ سن بقیصو راد ایللیہ غلہ و قفدان
 انجوتیومی فرقانچہ حافظ کتب ثالثک وظیفہ
 متصرفا اولہ و اشبواج نفر حافظ کتب
 افندیلر مدرسین و فضاندن اولوب طرفیہ
 دخول یدری اولور ایسہ بامعرفت متولی حافظ
 کتبکی رفع اولنہ و ایکی نفر مقدم و مراد
 و ایکی نفر خدمت لرنہ مجد و ساعی معتمد و مستقیم
 کمنہ لردخی حافظ کتب افندیلر یماق
 اولوب کذلک ایام تحصیلہ هر کون بر نفری کتبخانہ
 حاضر و موجود بولنوب حافظ کتب افندیلر
 خدمت و اغانتا یلہ ادا ای خدمت ایللیہ لره بری

یومی اوزانچہ وظیفہ یہ متصرفا اولہ لرنہ و اشبواج
 اوج نفر حافظ کتب افندیلر ایلیہ ایکی نفر
 یماق افندیلر بلا عذر شرعی خدمت لرنہ
 اخری توقیل ایتیموب خدمت لرنہ بالنفس
 ادا ایللیہ لرنہ و بر لایق و سزا وار و مستقیم
 الاطوار کمنہ دخی کتبخانہ مر قومیہ
 درون و بیرون تکبیر و تنظیف و قبول
 سد و بند و فتح و کشاہت ایچون قرآن
 و نواب اولوب خلد معلازمہ سندک اظہار
 و فتور و ابرازتھا و ن و حضور دن کتبخانہ
 ایدرک ادا ای خدمت مامون ایلوب غلہ
 و قفدان یومی اوزانچہ وظیفہ یہ متصرفا
 اولہ اوج نفر حافظ کتب افندیلر هر بری
 برتون یماق افندیلر بر نفر ایلیہ کتبخانہ
 موجود بولنوب اول و ثانی اولان افندیلر نوبتلی

اولاد یعنی کوند دخی لاجل الذریس و قبیلہ کنجانہ
 حاضر و خدمت قدریسلرین بقصور ادا ابدوب
 ترک خدمت لازمہ دن اجتناب ورهز و کفیل
 اعطاسیلہ کتبخانہ دن کتابا خراجدن
 توفی و احتراز ایلیہ لر **و** حافظ کتاب و لان
 افندیلردن حافظ کتبکن اخر قراغ مراد
 ایدر ایسه فراغرتیه اعتبار اولنیموب فوت
 اولنلرک دخی اولاد ذکر مره تدریسه قادر
 دکل ایسه نا اهل اولاد و برلیوب متولی
 و قلمک انتخاب و اختیار ایدوب عرض ایلدیکو
 اهل علم و صاحب فضل کسنه بی ناظر و قف
 حضرت بلوی الامتحان لیاقت و استحقاق
 استحسان بیور لر ایسه اشارت علیه لر ایله
 توجیه و احسان بیور ایله **و** کتبخانہ مذکور
 وضع اولنان کتب توفی مراد چون صاحب

معرفت

معرفت بر کسنه مجلد تعیین اولنوب شهر
 سنه کتب شریفه دن جلد و محفظه سی خلل پذیر
 اولنن دخی تعیین و اصلاح خدمت لازمہ مسن ادا
 ایلیه **و** درت اقمه و وظیفه به متصرف
 اوله **و** درت اقمه و وظیفه ایله بر کسنه
 اشلامبولک سالف الذکر یکچره اوطه لرند
 بنا اولنان چشمه لطیفک ماء لذیذی و لایق
 مراد **و** درت اقمه ایله دخی بر کسنه
 مدینه اشکداره اجل ایلدیکم منای لذیذ
 اولرینه **و** اولنوب مرید لایق
 خدمت لازمہ لرین ادا ایلیه لر وظیفه سر قور
 متصرف اوله لر **و** اوقاف مذکور م دولت
 علیه ابتدیه القراوده شرف پیرای صدر منبع
 القدر فتوی اولان شیخ مشایخ الاسلام
 سلمه الله الملك العالم حضرت نظارت

و برلیوب اوله بر کسنه
 حاجت اولوب سارای و
 جمع و تحصیل ایدوب
 وقف ایله مساب و
 بر کسنه لایق اولوب
 متصرف اوله و کتبت
 اولدو متصرف اولوب
 اولود اولاد اولدو
 و ایدر و اعطی کاتب اوله

استیصورت و وضع و قف
 و کتبت بشارت
 و کتبت بشارت

نظار علیہ لرنکہ اولوب مفتش لری بولنان
افندیلر واقعه اولان امور اوقاف مذکورہ
وجہ وجہ شرع اوزن زویت و ہر سنہ
سنہ دہ برد فہ کتبخانہ مذکورہ یہ
کلون کتب موقوفہ مک خطوط نہ نظر
وسطورین عدایلہ ممضی و مختوم کتب
دقترینہ اسامیلرین تطبیق ایدرک تفتیش
و محافظہ و جلد لری خلیل پذیر اولنلوی
مجلد و قفہ اصلاح ایتر مک اوزن تنبیہ
وبالادہ تحبیر اولندیغی وجہ اوزرہ
رہن و اعارة ایلہ کتبخانہ دن خارجہ
کتاب ویرلما مسنی حافظ کتب
افندیلر توصیہ و تاسکید بیورہ لرنکہ
بومقابلہ دہ مفتش مؤمن الیہ غلہ
وقفمدن او توزغوش ویریلہ قوما

دامک

دامکہ بن لابس لباس حیات مستفارا اولام
وقف مذکورہ متولی اولوبہ تقیل و تکبیر
و تبدیل و تغییر و وارباب جمائدک عزل
و نصب و ادراج و اخراج متر بعد آخری
و کترة غبا اولی بدو مشیتہ اولوب
تصرف و قفہ کسنہ باکہ معارض
و مزاج اولیہ بامر الله الملك المنان
نفس مطبئہ مہ ارجعی الی ربک راضیہ من غیر
نداسی ایسریثوب اجابہ لہذا الدعوة العظیمة
طوطی سروح روانم قفص تندن طیران
وعزم کلشنسرای جنان ایلیوب
کلکشت فضای انسی شیران ایلد کد
باب تبدیل شروط و قیود کتیا مقفل
ومسند و اولوب انجی بوجع الیہ و وظیفہ
ایلہ تولیت و قفص بطن اولدک اولان اولادیک

اولاد اولاديك واولاد اولاد اولاديك
اشن واکبرينه مشروطه اوله العیاد
بالحق العیاد بعد لقراض الاولاد عنقا
وعتقاتك اشن واکبری بعد هم
اولاد اولاد اولاد عنقا وعتقاتك كذلك
اشن واکبری متولی اولوب یوم
التی لجه وظیفه تولینه متصرف اوله
وبالجمله غلات و قفمدن وظائف محتره
مذکور و مضارف مقرر مسطور
اذا واکمال و اتمام اولد قد نصکمن ظهور
ایدن فضله وقف تنصیف و لنوب
نصفندن زوجه م زینب خاتونه حیات ده
اولد قجه سنوی ایکی شیش یوز اللیش
غروش ویریلوب باقیسی بالجمله
اولاد و اولاد اولاد و اولاد علی السویه

توزیع و تقسیم اولنه و فضله غله ناک
نصفا خردن دخی ظهور ایدن تعییرات
وقف اتمام واکمال اولند قد نصکمن
باقیسی ایله وقفه مناسب عقار اش ترا
اولوب اشبو وقفه ضم و الحاق ایله
تکیر و توفیر اولنه معاذ الله تعالی
نصف فضله وقفم و فایتمیه جک
مرتبه ده تعییرات کلیه اقتضا ایدر
ایضه فضله و قفدن اولاده سننه
ویریلوب مجموع فضله تعییرات وقفه
خرج و صرف اولنه مشور ایام و کروز
شهور و اعوام ایله مشروط محتره
مذکور به رعایت متعذره اولور ایسه
بالجمله منافع وقفم مطلقا فقرا ی مسالینه
خرج و صرف اولنه یورد قلدن متولی

مؤمنی الیه دخی واقف مشار الیهی جمیع
 تقدیرات مشروحه لزند و جاها و شفاها
 تحقیق و تصدیق ایلد کلدن نصیحت
 واقف مؤمنی الیه اشبع الله سجال الفضران
 علیه حضرت تباری عنان کلام لرب
 شمت و فافدن جانب شفاقه عطف
 بیوروب پیشوا ائمه اخیان
 و مقتدای علمای کبار امام اعظم
 و همام الفخر حضرت تباری حنیفة الکوفی
 جوزی خیر الجزاء و کوفی فتنه وقف
 عقارک عدم الرومی محقق و اراضی
 موقوفه اوزرند اولان بنانک و منقولات
 قبیلندن اولان کتب مرقومه نیک و قفیتی
 ائمه ثلثه مخارین علیهم رحمة الملائک
 القدیر عند لزند جانن و اکامبنی

اولان شروط دخی شرف نفازه حاکم
 اولما مغله عقارات مذکور و کتب مرقومه
 و قفیتلرندن رجوع و کما فی السابق سلك
 ملکمه اشترداد ایدرم متولی مرقومک
 قصر بدینه و مجموعتی بنه بک استلمینه
 تلبیه اولنسی مراد مدر دید کت متولی
 رشید جواب باصوبه شتاب ایدوب
 اکثرچه حال بسط اولنان منوال اوزرند
 لکن منقول متعار قدر و عرف عموم اوزرند
 اولمغله امام ربانی محمد بن حسن الشیبانی
 حضرت تباری منقول متعارفک صحت و قفیتنه
 فاهب اولد یغیندن ماعداد برجهت ایلر
 وقف اولنان اراضی اوزرند اولان بنا و اشیار
 جمت احرایه وقف اولند قد ایکیستک
 مطلقا خیرده اتحادینه نظر بعض ائمه کرام

و مجتهدین ذوالاحترام مذهب خطیر
 و رأی منیر لند قرین صحت و جواز اولوب
 امامین همامین قرین مقامین
 رضوان الله تعالى عليهم اجمعین مذهب
 شریف و مسلك منیر لند تسلیم الالمولی
 ایله لزوم عارض اولوب اصل رجوعنه مجاک
 واستردادینه احتمال فالزید یورد و تسلیم
 امتناع و خصوصت و نزاع ایله حاکم موقع
 صدر کتاب طوبی له و حسن مآب
 افندی حضرت لری حضورند مترافعان
 و هربری مبتغای سنجیه فصل و حسنه طالبان
 اولد فلزند حاکم مشارالیه افاض الله
 نعمه علیه حضرت لری دخی طرفینک کلامنه
 نظر و منافع الخیر اولقدن حذر ایله
 تمهید قواعد وقفه اولی و تشدید مبان خیر

احر کوروب عالمابا بخلاف جاری بین
 الائمة الاجله الاشراف اوقاف
 مذکورندک اولاصحنه وثانیا لزومنه حکم
 صحیح شرعی و قضای صریح من عی یورد اوله
 وقف صحیح و لازم و محتتم اولوی من بعد
 نقص و تقضنه مجال محال اولدی
 فمن بدله بعد ما سمعه فانما ائمه علی
 الذين یبدلونہ ان الله سمیع علیهم
 واجر الواقف علی الخی الجواد الکریم جری
 ذلك و حرره فی الیوم الرابع من محرم الحرام
 سنه سبع و تسعین و مائت و الف
 من هجرة فزله العز والشرف
 علی الخیر من
 الف الف

احری

اوله و وقف مذکور بلك شرط و بقده بلك تبديل و تغييره در غلب اوله
 پيوده اوله و شرط مذکور بلك بعد زمان رعایت متعده اوله و پس
 غلبه مذکوره مطلقه فخر آيه خرج و صرف اوله و بوقوعين شرط و تبديل
 فتود بلك حرف مذکور بلك فارغ من الشواهد مقدمه تنوع جزو و در واقع
 اوزن تبسم ابدیکن اوله و بروج و در وقت اوزن تبسم و قول
 دن نمونله اوزن فده بقرت ابدی کلای شللو بقرت ابدی و بقرت
 عب انصريف الشرع و وقف بوی ابد الیه و نور ابد بلك افضله
 انتم اجراء میاتنه جار بعد اولان اختلاف عالم اولعله تصویب و عوای
 ایدوب وقف عفا و علی التخصیص وقف مشاك صحت و عوای
 و اهب اولیان انتم عطف م حضرت علی اقول شریفه لربنه متمسکا
 حافظ مذکور بلك رجوع ابد ب حرف مذکور لربك لاله (لكم) بلك اوله
 مراد و بلك دعوا به عازم اوله فده تنوع مرفوع الیه بلك انتم
 و بلك وقف مذکور بلك صحت و لربك منی التزام ایدون انتم کرام و تقویا
 ذوی الامتزاز مذیب شریفه تشبیه و تشبیه و تشبیه و تشبیه
 و لربك المنطقه و اکتب الفقیر من افغان و بهر ای قصود

خال اوله قدر مع حاکم حاکم و الاحباب بجمع الرفع المنسحق
 طویله و حساب انتم حضرت علی و فی جانب و فنی اوله و اوجی
 اوله و بلك عالیا بلك بین الامتزاز اسلاف وقف مذکور
 اوله و بلك و ثانیاً بالوقف اذ اصح لزم مقدمه اوزن لربك
 حکم صحیح شرع و فضا و بلك مرع انجلین م بعد وقف مذکور بلك
 اولوب نقص و نقیضه (محل و تبديل و تغییره بدم الاضی اوله
 حوی فلك و در فی البود انما مع عشره و بلك و بلك و بلك

و ثانی و الف م بلك العود الترتیب
 حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم
 حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم
 حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم
 حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم حافظ بلك انتم

